

รายงานผลการพิจารณาคีกรษา

คณะกรรมการการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สิทธิของผู้ต้องขังหญิง

การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ

สำนักกรรมการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

รายงานผลการพิจารณาศึกษา

เรื่อง

สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ

ของ

คณะกรรมการสิทธิการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี

ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมการสิทธิการ ๓

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

นายวัลลภ ตังคณานุก์ษ์
ประธานคณะกรรมการ

นายมนเชียร บุญตัน
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง

นางสุวรรณี สิริเวชชะพันธ์
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง

คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สาม

นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ
เลขานุการคณะกรรมการ

พลอากาศเอก ชนท รัตนอุบล
โฆษกคณะกรรมการ

นายแถมสิน รัตนพันธุ์
กรรมการและที่ปรึกษา

พลตรี จารึก อารีราชารณย์
กรรมการและที่ปรึกษา

พลเรือเอก สุรศักดิ์ หุ่นเรืองรมย์
กรรมการและที่ปรึกษา

พลเอก วิรัตน์ ฉันทศาสตร์โกศล
กรรมการและที่ปรึกษา

นางกาญจนารัตน์ สิริโรจน์
กรรมการ

รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย
กรรมการ

พลเอก ธีระวัฒน์ บุญยะประดับ
กรรมการ

นายปรีชา วัชรภักย์
กรรมการ

พลเรือเอก พลวัฒน์ ลิโรตม
กรรมการ

พลตำรวจเอก พงศพัศ พงษ์เจริญ
กรรมการ

พลเอก ไพบยนต์ คำทันเจริญ
กรรมการ

นายยุทธนา ทัพเจริญ
กรรมการ

พลเอก ยุทธศิลป์ โดยชื่นงาม
กรรมการ

พลเอก อุดลยเดช อินทะพงษ์
กรรมการ

พลเอก อรุณ สมตน
กรรมการ

พลตำรวจเอก เอก อังสนานนท์
กรรมการ

นางสาวศิริพร ภิญโญศิริธร
ผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี
ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สถานิติบัญญัติแห่งชาติ

นางสุวรรณี สิริเวชชะพันธ์
ประธานคณะอนุกรรมการ

นางกาญจนารัตน์ สิริโรจน์
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่หนึ่ง

พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สอง

นางสุทธีณี เมธีประภา
อนุกรรมการ

นางสุซาดา นันทพานิชสกุล
อนุกรรมการ

นางรัตนา สัตยะนิธิ
อนุกรรมการ

นางสาวสุซาดา เมฆรุ่งเรืองกุล
อนุกรรมการ

นายสืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์
อนุกรรมการ

นายพิสุทธิ์ ทรัพย์วิจิตร
อนุกรรมการ

พลตรี วีระศักดิ์ นาทะสิริ
อนุกรรมการและเลขานุการ

นางกีระณา สุมาวงศ์
ประธานที่ปรึกษาคณะอนุ
กรรมการ

นายเกียรติศักดิ์ เทพผดุงพร
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสาวเบญจวรรณ อานเป็ร็อง
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายสุรวัดน์ ชมภูพงษ์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

ทันตแพทย์ อุดมศักดิ์ ศรีสุทิวา
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางอำไพวรรณ ตรีสกุล
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางริตตะวัน เฟื่องฟู
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางวันทนีย์ วาสิกะสิน
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางกรรณิการ์ จรัสอุไรสิน
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายสมชาย เจริญอำนวยสุข
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสาวธำปนีย์ สุขสำราญ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายราชันย์ บุญธิมา
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางพรรณรัตน์ เกริญวัฒนา
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

(สำเนา) บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส

ที่ สว (สนช) (กมธ ๓) ๐๐๑๙ / (ร ๘๙)

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง รายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ ประกอบข้อ ๘๕ วรรคสอง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งประสานกับองค์กรภายในประเทศ ต่างประเทศ ประชาคมนานาชาติเกี่ยวกับแนวทางการร่วมมือเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมศักยภาพของชุมชน ด้านการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ การสงเคราะห์ดูแลผู้ยากไร้ การสร้างหลักประกันและความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวม รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายวัลลภ ตังคณานุกาญจน์	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายมณฑิร บุญตัน	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	เลขาธิการคณะกรรมการ
๖. พลอากาศเอก ชนัท รัตนอุบล	โฆษกคณะกรรมการ
๗. นายแถมสิน รัตนพันธ์	กรรมการและที่ปรึกษา
๘. พลตรี จารึก อารีราชการันย์	กรรมการและที่ปรึกษา
๙. พลเรือเอก สุรศักดิ์ หุ่นเรืองรมย์	กรรมการและที่ปรึกษา
๑๐. พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	กรรมการและที่ปรึกษา
๑๑. นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์	กรรมการ
๑๒. รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	กรรมการ
๑๓. พลเอก อีระวัฒน์ บุญยะประดับ	กรรมการ
๑๔. นายปรีชา วัชรากัย	กรรมการ
๑๕. พลตำรวจเอก พงศพัศ พงษ์เจริญ	กรรมการ
๑๖. พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรดม	กรรมการ

๑๗. พลเอก ไผ่ชนัด...

๑๗. พลเอก ไพชยนต์ คำทันเจริญ	กรรมการ
๑๘. นายยุทธนา ทัพเจริญ	กรรมการ
๑๙. พลเอก ยุทธศิลป์ โดยชื่นงาม	กรรมการ
๒๐. พลเอก อุดลยเดช อินทะพงษ์	กรรมการ
๒๑. พลเอก อรุณ สมตน	กรรมการ
๒๒. พลตำรวจเอก เอก อังสนานนท์	กรรมการ

คณะกรรมการได้พิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาเรื่องดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๐๑ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อได้โปรดนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

(ลงชื่อ) วัลลภ ตังคณานุรักษ์
(นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์)

ประธานคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน
สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวศิริพร ภิญโญสิริธร)

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก
เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สำนักกรรมการ ๓

สำนักกรรมการ ๓

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการสังคมฯ

โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๕ - ๖

โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๖

ฉัตรสุดา พิมพ์

ฉัตรสุดา/เพชรรัตน์ ทาน

ศิริพร ตรวง

รายงานผลการพิจารณาศึกษา
เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การศึกษา เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การศึกษา เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ ประกอบข้อ ๘๕ วรรคสอง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับสังคม การศึกษา เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งประสานกับองค์กรภายในประเทศ ต่างประเทศ ประชาคมนานาชาติเกี่ยวกับแนวทางการร่วมมือ เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมศักยภาพ ของชุมชน ด้านการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ การสงเคราะห์ดูแลผู้ยากไร้ การสร้างหลักประกันและความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวม รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

บัดนี้ คณะกรรมการได้พิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ (และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙) ข้อ ๑๐๑ ดังนี้

๑. การดำเนินงานของคณะกรรมการ

คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา ดังนี้

๑.๑ คณะกรรมการได้มีมติมอบหมายให้คณะอนุกรรมการกิจการสตรี

ทำหน้าที่พิจารณาศึกษา ซึ่งอนุกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑) นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒) นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓) พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๔) นางสาวชานดา นันทะพานิชสกุล	อนุกรรมการ
๕) นางสาวสุชาดา เมฆรุ่งเรืองกุล	อนุกรรมการ
๖) นางสาวสุทธี เมธีประภา	อนุกรรมการ
๗) นายพิสุทธิ์ ทรัพย์วิจิตร	อนุกรรมการ
๘) ดร. สิบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์	อนุกรรมการ
๙) นางรัตนา สัยยะนิฐี	อนุกรรมการ
๑๐) พลตรี วีระศักดิ์ นาหะสิริ	อนุกรรมการและเลขานุการ

ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ ประกอบด้วย

๑) นางกีระณา สุมาวงศ์	ประธานที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒) นายสมชาย เจริญอำนวยสุข	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๓) นายเกียรติศักดิ์ เทพผดุงพร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๔) นางอำไพวรรณ ตรีสกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๕) นายสุรวัฒน์ ชมภูพงษ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๖) ทันตแพทย์ อุดมศักดิ์ ศรีสุทิวา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๗) นางพรรณรัตน์ เกรียงวัฒนา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๘) นางฐิตตะวัน เฟื่องฟู	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๙) นางกรรณิการ์ จรัสอุไรสิน	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๐) นางสาวฐาปนีย์ สุขสำราญ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๑) นางสาวเบญจวรรณ อ่านเปรื่อง	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๒) ศาสตราจารย์ วันทนี วาสิกะสิน	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๓) นายราชันย์ บุญธิมา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

๑.๒ ที่ประชุมคณะกรรมการได้มีมติแต่งตั้ง นางสาวศิริพร ภิญโญสิริธร ผู้บังคับบัญชา กลุ่มงานคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สำนักกรรมการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๙๑ วรรคสาม

๑.๓ การพิจารณาข้อมูล ข้อเท็จจริง

๑) การเชิญบุคคลและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

กระทรวงยุติธรรม

กรมราชทัณฑ์

(๑) นายวสันต์ สิงคเสลิต	รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์
(๒) นางสิริพร ชูดีกุลัง	ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง
(๓) นางรัศมี สุวรรณหงส์	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการพิเศษ
(๔) นางสาวสมสกุล แอลเฟรด	นักทัณฑสถานชำนาญการพิเศษ
(๕) นางโสภิตา โหมดม่วง	นักทัณฑวิทยาชำนาญการพิเศษ
(๖) นางกัญจน์รัชต์ แก้วจันทร์	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๗) พันตำรวจเอก สมภพ ศิริไพพรรณ	ผู้กำกับการสอบสวน กองบังคับการ ปราบปรามการค้ามนุษย์
(๘) พันตำรวจเอก ปัญญา ปิ่นสุข	รองผู้บังคับการปราบปรามการค้ามนุษย์
(๙) พันตำรวจเอก คมกฤช สุขไทย	ผู้กำกับการ ๑
(๑๐) พันตำรวจโท พีรภัทร์ ประมพุด	สารวัตรกองกำกับการ ๑

(๓)

- (๑๑) พันตำรวจโท จิตติ สามทอง รองกำกับการ ๓ กองบังคับการสืบสวน
สอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
- (๑๒) พันตำรวจโท กริชนันท์ อินชู รองผู้กำกับการฝ่ายอำนวยการ ๗
กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค ๑
- (๑๓) พันตำรวจโท กฤษณะ วัฒนธำรง รองผู้กำกับการ กองกำกับการสวัสดิภาพ
เด็กและสตรี กองบัญชาการตำรวจนครบาล
- (๑๔) ร.ต.ท. ตฤณ รัตนแก้ว รองสารวัตร ฝ่ายอำนวยการ ๗
กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค ๑
- (๑๕) นายกานติศ สีแก้วน้ำไร ช่างภาพ กองบังคับการอำนวยการ
ตำรวจภูธรภาค ๑

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย องค์การมหาชน (TIJ)

- (๑๖) นายนิธิ จิตสว่าง รักษาการรองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อ
การยุติธรรมแห่งประเทศไทย
(องค์การมหาชน)

๒) การลงพื้นที่ศึกษาดูงานด้านการดูแลนักโทษหญิง เพื่อรับฟังความคิดเห็น ปัญหา
อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ดังนี้

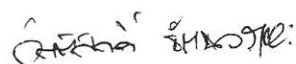
(๑) เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙

(๒) เรือนจำจังหวัดเลย ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ สิงหาคม ๒๕๕๙

๓) การศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารจากหน่วยงาน เอกสารวิชาการ และเว็บไซต์
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการพิจารณาศึกษาที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และมีรายละเอียดสมบูรณ์มากที่สุด

๒. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะอนุกรรมการกิจการสตรีได้เสนอรายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของ
ผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok
Rules) ไปสู่การปฏิบัติ ต่อคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และ
ผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะกรรมการได้มีมติรับรองรายงานดังกล่าว โดยให้ถือว่าเป็น
รายงานซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณาศึกษา คณะกรรมการจึงขอเสนอรายงานผลการพิจารณาศึกษา
พร้อมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ เพื่อให้ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้ความ
เห็นชอบกับผลการพิจารณาศึกษา รวมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ ขอได้โปรด
แจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน
สืบต่อไป

(นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ)

เลขานุการคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน
สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ

สถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สํารวจล่าสุด ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ โดยกรมราชทัณฑ์พบว่า ปัจจุบันผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศ ๓๒๔,๕๙๑ คน เป็นชาย ๒๗๙,๔๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖ เป็นหญิง ๔๕,๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ โดยที่จำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีโดยมีอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นในอัตราใกล้เคียงกันโดยเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๘ และ ๗ ตามลำดับ การที่มีผู้ต้องขังหญิงที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในเรือนจำ ทำให้ปัญหาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นเรื่องน่าห่วงกังวลเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศที่ริเริ่มให้มีข้อกำหนดสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติ (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ซึ่งได้รับการรับรองในสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ ๖๕ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ และกลายเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ จึงต้องมีการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการผลักดันให้มีการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติโดยเรือนจำทุกแห่งทั่วประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. โดยมีหลักการเหตุผลว่า “โดยที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมาย และกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่างๆ และการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ จึงนับเป็นโอกาสดีที่จะได้มีการพิจารณาให้มีการบัญญัติ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ในข้อที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเข้าไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ต่อไป ประกอบกับการเกิดกรณีการตรวจค้นตัวและตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิงอย่างไม่เหมาะสมและเข้าข่ายละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของสังคมอย่างกว้างขวางนั้น

สถานการณ์ปัญหาด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง เป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ปัญหาสิทธิและสวัสดิภาพผู้ต้องขังโดยรวมที่ต่อราชทัณฑ์อยู่ในเรือนจำ โดยที่สาเหตุสำคัญมาจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีโดยเฉลี่ยร้อยละ ๘ ของประชากรผู้ต้องขังทั้งหมดในแต่ละปี ซึ่งแน่นอนว่าจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นเป็นภาพสะท้อนถึงปัญหาอาชญากรรมของประเทศที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานการณ์ปัญหาสิทธิ รัฐบาล และทุกภาคส่วนของสังคมจักต้องให้ความสนใจและมีแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหานี้ อย่างชัดเจนและเร่งด่วน

สำหรับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะนี้ ประเทศไทยได้ริเริ่มให้มีข้อกำหนดสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติ (United Nations Rules for the Treatment of

(ข)

Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders หรือเรียกเพื่อเป็นเกียรติกับประเทศไทยว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ซึ่งได้รับการรับรองในสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ ๖๕ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ ซึ่งทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ และกลายเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพเพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ ประเทศไทยจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ผลักดันให้ข้อกำหนดกรุงเทพฯ เป็นข้อกำหนดฉบับแรกของสหประชาชาติที่กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำซึ่งสามารถใช้อ้างอิงในการปรับปรุงกฎหมายภายใน/กฎระเบียบด้านราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงในประเทศต่างๆ อันถือเป็นบทบาทเชิงรุกที่สำคัญของไทยในการส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระบบความยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องขังหญิงและบุตรติดผู้ต้องขังหญิงทั่วโลก

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สมานติบัญญัติแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาปัญหาสิทธิการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงบริหาร และเชิงนิติบัญญัติ โดยมีวิธีการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ในเรื่องการปกป้องสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ และการลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานทัณฑสถานหญิง และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกั สิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ มีระยะเวลาในการศึกษา ๙๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

จากการศึกษา พบว่าการดำเนินงานบริหารจัดการทัณฑสถานหญิงการบริหารจัดการภายในเรือนจำ และปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิ ผู้ต้องขังหญิงจะถูกจัดไว้ให้อยู่ในแดนด้านหน้าเรือนจำ ซึ่งมีสัดส่วนพื้นที่ได้รับการจัดสรรค่อนข้างคับแคบ ผู้ต้องขังหญิงจำนวนมากยังไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่มีโอกาสได้ฝึกอาชีพ และออกกำลังกาย เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ การจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องใช้สอยเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัย การศึกษา และทักษะอาชีพของผู้ต้องขังยังมีจำกัด เนื่องจากเรือนจำนั้นถูกสร้างขึ้นมาสำหรับการจำคุก ขัง กักขัง เป็นหลัก ประกอบกับประชากรผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังชาย การผลักดันให้มีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงยังเป็นเพียงการริเริ่มดำเนินการตามความสมัครใจของผู้บริหารเรือนจำ โดยการผลักดันของ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ ซึ่งเป็นสถาบันที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้ทรงผลักดันให้มีการจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มี

(ค)

การอนุวัติข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) และการวิจัยและเผยแพร่มาตรฐานและบรรทัดฐานของสหประชาชาติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน

สำหรับการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. คณะอนุกรรมการกิจการสตรีมีความเห็น ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ๒๑ ประเด็นประกอบด้วย

(๑) หลักการเหตุผล : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี เสนอให้ระบุถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ (Mandela Rules) และข้อกำหนดกรุงเทพ ไว้ในเหตุผลในการตรากฎหมายฉบับนี้ด้วย

(๒) ร่างมาตรา ๔ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า นิยามคำว่า “เรือนจำ” การบัญญัติคำว่า “กักขัง” ไว้ใน “นิยาม” คำว่า “เรือนจำ” อาจขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ (๓) จึงควรตัดคำว่า “กักขัง” ออก

(๓) ร่างมาตรา ๘ (๔) : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่า ควรเพิ่ม “ด้านสังคมสงเคราะห์” และ กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าควรเพิ่ม “ด้านศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม” เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้วย เพื่อคุ้มครองสิทธิและดูแลสภาพจิตใจของผู้ต้องขังหญิงและเยาวชน กรณีของผู้ต้องขัง แม้จะเป็นผู้กระทำความผิด แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นผู้เยาว์ หรือผู้ต้องขังที่เป็นหญิง ย่อมมีภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหวได้ง่ายกว่าผู้ต้องขังชาย การปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมในทัณฑสถานย่อมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากกว่า การมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ใน ๒ ด้านนี้ เข้ามาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิย่อมเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่งด้วย

(๔) ร่างมาตรา ๑๘ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าข้อยกเว้นในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังจะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการใช้กำลังบังคับ โดยควรจะ “ตัด” ถ้อยคำที่เป็นการใช้เจ้าพนักงาน “ใช้ดุลพินิจ”

(๕) ร่างมาตรา ๑๙ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าข้อยกเว้นในการให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และคนพิการนั้น จะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเจน วางกรอบและขอบเขตไว้อย่างรัดกุม เพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๖) ร่างมาตรา ๒๐ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธอื่นนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๗) ร่างมาตรา ๒๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๘) ร่างมาตรา ๒๒ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการให้ถือว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขังแล้วไม่ได้กลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานี่ตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายในสี่ชั่วโมง

นับตั้งแต่เวลาที่ได้รับการปล่อยไปนั้นความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญานั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตแห่งพฤติการณ์ไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ”

(๙) ร่างมาตรา ๓๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในจะต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๑๐) ร่างมาตรา ๓๒ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการที่จะรับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น หมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายจะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขังมาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการบริหารเรือนจำและผู้ต้องขังตามมาตรา ๓๑ ต่อไป

(๑๑) ร่างมาตรา ๓๓ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรีมีความเห็นว่าการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังนั้นจึงควรระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขัง และควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังรวมทั้งการวิเคราะห์และประมวลผลด้วย

(๑๒) ร่างมาตรา ๓๔ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่หญิงเป็นผู้ตรวจอนามัยให้ผู้ต้องขังหญิง และกรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรีมีความเห็นเพิ่มเติมว่าการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิงควรสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ด้วย

(๑๓) ร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าเห็นควรตัดข้อความในร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง ออกทั้งหมด แล้วเพิ่มคำว่า “ทุกเพศ” ไว้หลังคำว่า “ผู้ต้องขัง” ในมาตรา ๔๐ วรรคแรก แทน เนื่องจากมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ บังคับใช้

(๑๔) ร่างมาตรา ๔๒ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้มีการจัดสถานที่ๆ เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ต้องประกอบศาสนกิจเป็นประจำ เช่น การละหมาดของคณิสลาม

ข้อสังเกต:

- การกำหนดสถานที่สำหรับประกอบศาสนกิจเป็นประจำได้ยาก เนื่องจากเรือนจำส่วนใหญ่มีสถานที่คับแคบ และอาจกำหนดรายละเอียดไว้ในระเบียบอยู่แล้ว

- โดยปกติการทำละหมาดสามารถทำได้ก็แค่เพียงแต่กำหนดทิศให้ก็เพียงพอแล้ว

(๑๕) ร่างมาตรา ๔๗ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการงานที่ได้ทำ แต่อาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนได้ตามร่างมาตรา ๔๗ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับทัศนนิคมไว้ในมาตรา ๔๗ - ๕๗ ซึ่งไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

(๑๖) ร่างมาตรา ๔๘ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าไม่ควรมีการพิจารณาลดโทษและพักโทษให้แก่นักโทษเด็ดขาดในกรณีนักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตและที่กระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากหากปล่อยให้มีการลดโทษจะทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุก

ตลอดชีวิตถูกปล่อยตัวออกมา ก่อนกำหนดเร็วเกินไป และนักโทษที่ถูกปล่อยตัวออกมา ก่อนกำหนด ได้กระทำความผิดซ้ำอีก โดยไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

(๑๗) ร่างมาตรา ๕๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำ ต้องได้มาตรฐานทางการแพทย์และพยาบาล และตอบสนองต่อมิติหญิงชาย และความหลากหลายทางเพศ ชชาติพันธุ์ วัย ความพิการ สุขภาพ ของผู้ต้องขังแต่ละรายด้วย

(๑๘) ร่างมาตรา ๕๒ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีข้อสังเกตว่า คำว่า “โดยเร็ว” ในร่างมาตรา ๕๒ กับคำว่า “โดยไม่ชักช้า” ในร่างมาตรา ๕๓ มีความหมายไม่แตกต่างกันแต่ใช้คำต่างกัน อย่างไรก็ตาม เห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เช่น ภายใน ๔๘ ชั่วโมง หรือ ๗๒ ชั่วโมง

(๑๙) ร่างมาตรา ๕๔ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษทั้งก่อนและหลังคลอดตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

(๒๐) ร่างมาตรา ๕๕ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดเตรียมการคลอดบุตร และการพักผ่อนหลังคลอดเป็นเรื่องสำคัญต่อผู้ต้องขังหญิงเป็นอย่างยิ่ง โดยมีข้อสังเกตต่อร่างมาตรา ๕๕ ว่า ควรเพิ่มระยะเวลาพักรักษาตัวให้มากกว่า ๗ วัน และ ควรกำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงที่คลอดบุตรได้ให้นมบุตร อย่างน้อย ๙๐ วัน นอกจากนี้ กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่านอกจากเรื่องการจัดการในเรื่องการคลอดบุตรแล้ว การปฏิบัติตนของผู้ต้องขังหญิงหลังคลอดบุตรก็ เป็นเรื่องสำคัญ อย่างมากด้วย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจัดการต่อผู้ต้องขังหญิงให้สอดคล้องตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

(๒๑) ร่างมาตรา ๖๖ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดวินัยในเรือนจำ จะต้องดำเนินการพิจารณาด้วยความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล เป็นธรรม และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านเพศ โดยควรมีช่องทางที่ผู้ได้รับโทษจะสามารถอุทธรณ์การลงโทษนั้นได้

ในกรณีปัญหาการตรวจค้นและตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นควรที่จะให้การดำเนินการต่างๆ ในเรื่องการตรวจค้นตัว และการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิงให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง พ.ศ. ๒๕๕๓ (ข้อกำหนดกรุงเทพ หรือ UN Bangkok Rules) และควรให้เกิดการปฏิบัติใช้ “หลักปฏิบัติในการตรวจค้นและคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม” ซึ่งเป็นระเบียบที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งได้กำหนดหลักการสำคัญในการตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังว่า “การตรวจค้นบุคคลต้องปฏิบัติโดยละมุนละม่อม และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง” ไว้ให้เป็นหลักในการปฏิบัติแล้ว

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี ได้จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๑๕ ข้อ โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๕ ข้อ ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร ๘ ข้อ และข้อเสนอแนะเชิงนิติบัญญัติ ๒ ข้อ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. รัฐควรมีนโยบายในการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติในทุกเรือนจำโดยให้มี “เรือนจำต้นแบบ” เป็นแบบอย่าง โดยต้องจัดทำคู่มือ แนวทางและกรอบในการปฏิบัติ เพื่อให้เรือนจำสามารถปฏิบัติได้

๒. รัฐควรมีแนวนโยบายในด้านที่เกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนเข้าสู่เรือนจำ โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกระเบียบเกี่ยวกับการกักขัง ตรวจค้นร่างกาย ผู้ต้องหาหญิงเป็นการเฉพาะ

๓. รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณและจัดสรรอัตรากำลังของบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นทุกปี รวมทั้งต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการบริหารควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังในระหว่างที่ต้องราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายระหว่างเพศ วัย ภาษา เชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิฐานะ สภาพร่างกาย สุขภาพ การศึกษา ศาสนา เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในเรือนจำ และพัฒนาให้ผู้ต้องขังให้เป็นคนดีและกลับสู่สังคมได้เมื่อพ้นโทษ

๔. รัฐควรมีนโยบายให้มีการย้ายผู้ต้องขังหญิงไปต้องโทษในเรือนจำในภูมิฐานะเดิมของตนได้ เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงอยู่ใกล้ครอบครัว

๕. รัฐควรมีนโยบายในการรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และสังคมต่อผู้ต้องขังหญิง ให้เคารพในสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

๑. กรมราชทัณฑ์ควรมีการปรับปรุงเรือนจำในด้านกายภาพ (อาคารสถานที่)

๒. กรมราชทัณฑ์ควรมีการวางแผนการงบประมาณให้กับทัณฑสถานหญิง หรือ เรือนจำแดนหญิง ให้เพียงพอโดยคำนึงถึงมิติชายหญิงและการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ความต้องการที่เป็นการเฉพาะ และแตกต่างของผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะในเรื่องของภาวะมารดา-ทารก การดูแลเด็กก่อน และของใช้จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังหญิง

๓. กรมราชทัณฑ์ควรจัดให้มีการให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและคดีความต่อผู้ต้องขังหญิง

๔. กรมราชทัณฑ์ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์ รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรฐานสากลและพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคี และ/หรือรับรอง

๕. กรมราชทัณฑ์ควรนำกฎกระทรวงมาตรา ๓๖ ว่าด้วยการปฏิบัติในการตรวจค้นตัวนักโทษ เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงมาใช้อย่างเคร่งครัด โดยจัดทำเป็นคู่มือหลักปฏิบัติในการตรวจค้น และคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง ส่งให้แก่เรือนจำทั่วประเทศ

๖. กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มบุคลากรที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ พยาบาลวิชาชีพ นักจิตวิทยาประจำอยู่ในเรือนจำ

๗. กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งรวมถึงพยาบาล นักจิตวิทยาประจำเรือนจำแดนหญิงในต่างจังหวัด เพื่อดูแลสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง

๘. การดูแลแม่และเด็กในเรือนจำ กรณีที่หญิงตั้งครรภ์เข้าสู่เรือนจำทางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะดูแล และมีโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนคลอด การฝากครรภ์ และสอนเกี่ยวกับวิธีการดูแลสุขภาพและดูแลบุตรที่คลอดออกมา

(ช)

ข้อเสนอแนะเชิงนิติบัญญัติ

๑. ควรผลักดันให้มีกฎหมายจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ เพื่อให้เป็นกลไกในการผลักดัน ส่งเสริมและกำกับดูแลการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

๒. ควรนำสาระสำคัญของด้วยเรื่องสิทธิ และการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) บัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า “รายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ” ฉบับนี้ จะเป็นคุณูปการและประโยชน์ต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติ รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม และเชื่อมั่นว่าข้อเสนอแนะนี้ หากมีการนำไปพิจารณาดำเนินการอย่างจริงจัง จะทำให้การเคารพสิทธิ การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำอย่างยั่งยืน และทำให้การนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงต่อไป

สารบัญ

หน้า

คณะกรรมการธิการสามัญ	
คณะอนุกรรมการกิจการสตรี	
รายงานผลการพิจารณาศึกษา	(๑)-(๓)
บทสรุปผู้บริหาร	(ก)-(ข)
สารบัญ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๔
๑.๓ วิธีการศึกษา	๔
๑.๔ ระยะเวลาในการศึกษา	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ สถานการณ์ปัญหาอุปสรรค	๕
๒.๑ สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง	๕
๒.๒ อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังหญิงในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙	๖
๒.๓ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการทัณฑสถานหญิง	๘
๒.๔ การพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.	๑๒
๒.๕ กรณีปัญหาการตรวจค้นและตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง	๒๘
บทที่ ๓ ผลการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)	๓๐
๓.๑ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม	๓๐
๓.๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๓๑
๓.๓ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)	๓๑
บทที่ ๔ ผลการลงพื้นที่ศึกษาดูงาน	๓๕
๔.๑ กรณีศึกษา : ศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี	๓๕
๔.๒ กรณีศึกษา : ศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดเลย	๔๗
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๕๖
๕.๑ บทสรุป	๕๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๒
บรรณานุกรม	

ภาคผนวก

- ผนวก ก. สถิติจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ (จำแนกเพศ)
- ผนวก ข. ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules)
- ผนวก ค. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙
- ผนวก ง. ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.
- ผนวก จ. ประมวลภาพการเดินทางไปศึกษาดูงาน
- ผนวก ฉ. - รายนามคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- รายนามที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมการ
- รายนามที่ปรึกษาทิตติมศักดิ์คณะกรรมการ
- รายนามคณะอนุกรรมการ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สํารวจล่าสุด ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ โดยกรมราชทัณฑ์พบว่า ปัจจุบันผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศ ๓๒๔,๕๙๑ คน เป็นชาย ๒๗๙,๔๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖ เป็นหญิง ๔๕,๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และเมื่อสํารวจข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศย้อนหลัง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๙) พบว่าจำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีมาโดยตลอด โดยจำนวนผู้ต้องขังรวมทุกประเภท ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ จำนวน ๑๘๒,๐๓๓ คน เพิ่มเป็น ๓๒๔,๕๙๑ เป็นชาย ๑๕๖,๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖ เป็นหญิง ๒๕,๘๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ โดยอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘ โดยอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นในอัตราใกล้เคียงกันโดยเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๘ และ ๗ ตามลำดับ ซึ่งการที่มีผู้ต้องขังหญิงที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในเรือนจำ ทำให้ปัญหาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นเรื่องน่าห่วงกังวลเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับรายงานของศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ International Centre for Prison Studies (ICPS) ซึ่งได้เปิดเผยข้อมูลเรื่องสถิติผู้ต้องขังในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ต้องขังสูงเป็นอันดับ ๑ ของอาเซียน โดยในประชากรทุกๆ ๑๐๐,๐๐๐ คน เป็นผู้ต้องขัง ๔๙๑ คน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วร้อยละ ๕๔ ของทุกประเทศทั่วโลกมีอัตราส่วนผู้ต้องขังต่ำกว่า ๑๕๐ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คนเท่านั้น สำหรับในอาเซียน โดยเฉลี่ยแล้วมีผู้ถูกคุมขังประมาณ ๑๓๘ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน โดยประเทศไทยถือได้ว่ามีจำนวนผู้ต้องขังและอัตราส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรมากที่สุดในภูมิภาค แม้จำนวนผู้ต้องขังในอินโดนีเซียจะมีถึง ๑๔๔,๓๓๒ คน แต่เมื่อเทียบกับอัตราส่วนประชากร มีคนถูกคุมขังเพียง ๕๙ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน หรือในเวียดนามที่มีผู้ต้องขัง ๑๓๐,๑๘๐ คน เมื่อเทียบกับอัตราส่วนประชากรแล้ว มีจำนวนผู้ต้องขังราว ๑๔๕ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน ประเทศในอาเซียนที่มีอัตราส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรมากรองลงมาจากไทยคือ สิงคโปร์ ซึ่งมีอัตราส่วนผู้ต้องขัง ๒๓๐ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน^๑ เมื่อปี ๒๕๕๗ ICPS ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีจำนวนนักโทษมากที่สุด โดยถูกจัดอยู่ในอันดับ ๖ ของโลก โดยเป็น ๑ ใน ๘ ประเทศในโลกที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน ประกอบด้วยประเทศ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย บราซิล อินเดีย ไทย เม็กซิโก และอิหร่านตามลำดับ ทั้ง ๘ ประเทศเหล่านี้มีผู้ต้องขังรวมกันกว่า ๖.๒ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๑ ของผู้ต้องขังทั่วโลกที่มีอยู่ราว ๑๐.๒ ล้านคน^๒

^๑ ศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ (ICPS), รายงานจำนวนประชากรผู้ต้องขังในประเทศต่างๆ ทั่วโลก, http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All (สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๙).

^๒ ศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ (ICPS), รายงานจำนวนประชากรผู้ต้องขังในประเทศต่างๆ ทั่วโลก, http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All (สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๙).

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศย้อนหลัง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๙) และอัตราการเพิ่มขึ้น

ผลสำรวจ ณ 1 สิงหาคม	รวมทุกประเภท					
	ชาย	ร้อย (%) ของประเภท	หญิง	ร้อย (%) ของประเภท	รวม	ร้อย (%)
2551	156,151	85.78%	25,881	14.22%	182,033	100%
2552	173,839	86.03%	28,228	13.97%	202,067	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	17,688	11.33%	2,347	9.07%	20,034	11.01%
2553	175,193	85.35%	30,060	14.65%	205,253	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	1,354	0.78%	1,832	6.49%	3,186	1.58%
2554	206,651	85.73%	34,407	14.27%	241,058	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	31,458	17.96%	4,347	14.46%	35,805	17.44%
2555	211,548	85.21%	36,715	14.79%	248,263	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	4,897	2.37%	2,308	6.71%	7,205	2.99%
2556	238,852	85.35%	41,002	14.65%	279,854	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	27,304	12.91%	4,287	11.68%	31,591	12.72%
2557	265,786	85.57%	44,809	14.43%	310,595	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	26,934	11.28%	3,807	9.28%	30,741	10.98%
2558	264,656	85.57%	44,632	14.43%	309,288	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	1,130	-0.43%	177	-4.65%	1,307	-0.42%
2559	279,450	86.09%	45,141	13.91%	324,591	100%
เพิ่มขึ้น/ลดลง	14,794	5.59%	509	1.14%	15,303	4.95%
		61.78%		54.18%		61.25%
		8%		7%		8%

หมายเหตุ : ประมวลผลโดยคณะอนุกรรมการกิจการสตรี โดยอ้างอิงข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ริเริ่มให้มีข้อกำหนดกรุงเทพสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติ (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือเรียกเพื่อเป็นเกียรติกับประเทศไทยว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ซึ่งได้รับการรับรองในสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ ๖๕ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ และกลายเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพเพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ ข้อกำหนดกรุงเทพฯ ถือเป็นข้อกำหนดฉบับแรกของสหประชาชาติที่กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำซึ่งสามารถใช้อ้างอิงในการปรับปรุง

กฎหมายภายใน/กฎระเบียบด้านราชทัณฑ์ที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงในประเทศต่างๆ ต่อไป อันถือเป็นบทบาทเชิงรุกที่สำคัญของประเทศไทยในการส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระบบความยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องขังหญิงและบุตรติดผู้ต้องขังหญิงทั่วโลก ตามคำมั่นด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ให้ไว้กับประชาคมโลก อีกทั้งยังเป็นการเทิดพระเกียรติพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในฐานะที่ทรงเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ELFI และทรงทุ่มเทพระวิริยะอุตสาหะจนประสบผลสำเร็จในการสนับสนุนให้ข้อกำหนดกรุงเทพได้รับการยอมรับในเวทีสหประชาชาติในที่สุด ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพดังกล่าวนี้ จึงต้องแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่างๆ ประกอบกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่กล่าวถึงอยู่ในระหว่างการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. โดยมีหลักการเหตุผลว่า “โดยที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมาย และกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่างๆ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขัง เฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการ และไม่สามารถดำเนินการให้มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังประเภทอื่น นอกจากการคุมขัง ไว้ในเรือนจำ ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยและการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สมควรกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทาง ในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย ของผู้ต้องขังกับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งประธานอนุกรรมการกิจการสตรี (นางสุวรรณณี สิริเวชชะพันธ์) ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. นี้ด้วย จึงนับเป็นโอกาสดีที่จะได้มีการพิจารณาให้มีการบัญญัติ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ในข้อที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเข้าไปในกฎหมายราชทัณฑ์ต่อไป

นอกจากนั้น เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๙ กรณีนักศึกษาคนหนึ่งที่เป็นจำเลยคดีนี้ขับรถไฟจะไปตรวจสอบอุทยานราชภักดิ์ได้โพสต์ข้อความในเฟซบุ๊ก^๓ ว่า ในระหว่างรอการประกันตัวอยู่ในเรือนจำได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับนักโทษหญิงในเรือนจำ ถูกบอกให้ถอดเสื้อผ้าและใส่ผ้าถุงผืนเดียวเพื่อเปลี่ยนเป็นชุดนักโทษ แต่ทุกครั้งที่ต้องรายงานตัวต่อหน้าผู้คุมแต่ละแดน เธอจะถูกสั่งให้ลูกนั่งเพื่อตรวจสอบว่าช้อนยาเสพติดหรือไม่ โดยมีผู้คุมยืนจับผืนผ้าถุงที่เธอสวมใส่ ขณะที่ผ้าถุงซึ่งล้อมตัวเธออย่างหลวมๆ นี้ ก็ไม่ได้มีติดขัดพอจะบังสายตาคอนนักร้องในเรือนจำนอกจากนั้นยังถูกตรวจช่องคลอดเพื่อดูว่ามีการชุกช้อนยาเสพติดหรือสิ่งใดหรือไม่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สถานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาปัญหาสิทธิ การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ โดยมีรายละเอียดของการการศึกษา ดังนี้

^๓ Pup Kornkanok Khumta (๒๕๕๙, ๒๑ สิงหาคม). [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/pup.kornkanok?fref=ts>

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงบริหาร และเชิงนิติบัญญัติ

๑.๓ วิธีการศึกษา

๑. ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ในเรื่องสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์
๒. ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัด
๓. ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์

๑.๔ ระยะเวลาในการศึกษา

ตั้งแต่วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. รับรู้และเข้าใจปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
๒. รับรู้และเข้าใจปัญหาอุปสรรคการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์
๓. มีการจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ เสนอต่อรัฐบาลและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงบริหาร และเชิงนิติบัญญัติ เพื่อให้เกิดการดำเนินการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำอย่างยั่งยืน

บทที่ ๒ สถานการณ์ปัญหาอุปสรรค

๒.๑ สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคด้านสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

ประชากรนักโทษทั่วโลกมีจำนวนมากขึ้น และในจำนวนที่มากขึ้นนี้ในหลายๆ ประเทศ มีสัดส่วนนักโทษชายและหญิงไม่เท่ากัน แม้จะมีบริบททางวัฒนธรรม ความพร้อมในทรัพยากรที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่นักโทษหญิงทั่วโลกเผชิญหน้ากับปัญหาคล้ายๆ กันในระบบเรือนจำ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อรองรับผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชาย เจ้าหน้าที่ผู้คุมเรือนจำส่วนมากก็มักจะเป็นผู้ชาย และในหลายกรณีผู้อุปถัมภ์การละเมิดสิทธิผู้ต้องขังหญิงหรือการคุกคามสวัสดิภาพความปลอดภัยของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำคือเจ้าหน้าที่ผู้คุมที่เป็นผู้ชาย นอกจากนี้ผู้ต้องขังหญิงยังเผชิญกับปัญหา การล่วงละเมิดทางเพศ การขาดการให้บริการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ การเสียลูก (ทารกเสียชีวิต) และครอบครัวแตกสลาย ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีปัญหามากทั้งในเรื่องจำนวนนักโทษและการคุมขัง เสียงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปเรือนจำดังขึ้นเรื่อยๆ และนำมาสู่จุดเปลี่ยนของการสร้างกฎหมายระหว่างประเทศ มาตรฐานและบรรทัดฐานที่ก่อให้เกิดกรอบงาน (framework) เพื่อระบุถึงปัญหาจำนวนมากที่นักโทษหญิงเผชิญอยู่

ระบบคุก ถูกสร้างขึ้นเพื่อขังผู้ต้องขังที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เพราะในทุกๆ ประเทศในโลกผู้หญิงจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ถูกจองจำในคุก ดังนั้นระบบคุกจึงเป็นระบบที่ถูกออกแบบไว้สำหรับผู้ต้องขังชาย ความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวกและการดำรงชีวิตของ “ผู้หญิง” และ “ผู้ชาย” ต่างกัน ในเรื่องสำคัญๆ เช่น นักโทษหญิงต้องการการดูแลด้านสุขภาพ ด้านสูตินรีเวช และอนามัยผดุงครรภ์ บางกรณี นักโทษหญิงต้องดูแลลูกน้อยไปด้วยในระหว่างต้องโทษ และหลายคนต้องคลอดบุตรในระหว่างต้องโทษ นักโทษหญิงบางคนถูกล่วงละเมิดทางเพศและกระทำความรุนแรงในระหว่างต้องโทษ – นักโทษหญิงบางคนมีปัญหาทางจิตและภาวะอารมณ์แปรปรวน ในสถานการณ์ (ของการเป็นนักโทษ) แบบเดียวกัน นักโทษหญิงถูกลิดรอนสิทธิ (มนุษยชน) มากกว่านักโทษชาย เมื่อต้องการกลับสู่ครอบครัวและสังคม

สำหรับประเทศไทย การที่จำนวนผู้ต้องขังมีสูงกว่า ๓ แสนคน ทำให้ปัญหาในเรือนจำที่เป็นอันดับแรก และมีการกล่าวถึงมากที่สุดคือ ปัญหา 'คนล้นคุก' สภาพปัญหาของเรือนจำไทย นอกจากการที่คนมากเกินไปแล้ว ยังมีปัญหาที่เชื่อมโยงกับสุขอนามัยทั้งทางกายและจิตใจของผู้ต้องขังอีกจำนวนมาก ได้แก่ จำนวนแพทย์และพยาบาลไม่เพียงพอต่อผู้ต้องขังที่ป่วย โดยเฉพาะแพทย์ทางด้านจิตเวชขาดแคลนมาก ทั้งที่ผู้ต้องขังจำนวนมากมีปัญหาสภาพทางจิต ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหลายเรือนจำ ผู้ต้องขังหญิงไม่เพียงมีสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดกว่า แต่ยังถูกควบคุมอย่างเข้มงวดในกฎเกณฑ์การปฏิบัติตัวมากกว่าผู้ต้องขังชายมาก ทำให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่รู้สึกถูกกดขี่และมีความเครียดสูงกว่าผู้ต้องขังชาย ผู้ต้องขังหญิงจึงเป็นประชากรกลุ่มเฉพาะที่สมควรได้รับการพิจารณาในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสร้างเสริมคุณภาพชีวิต^๔

^๔ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, *โครงการวิจัยการขับเคลื่อนนโยบายการปฏิรูประบบเรือนจำผู้ต้องขังหญิงและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง*, <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/ResearchProjectDetail.aspx?ProjectId=๗๑๒> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๙).

๒.๒ อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังหญิงในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙

ปัจจุบันเรือนจำในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๓ แห่ง มีเรือนจำชายที่มีแดนหญิงจำนวน ๑๐๐ แห่ง มีทัณฑสถานหญิงจำนวน ๗ แห่ง ไม่รวมทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ รวมเป็น ๑๐๗ แห่ง^๕ โดยมีสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศสำรวจ ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ มีผู้ต้องขังรวมทุกประเภท ๓๒๔,๕๙๑ คน เป็นผู้ต้องขังชาย ๒๗๙,๔๕๐ คน เป็นผู้ต้องขังหญิง ๔๕,๑๔๑ คน

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศสำรวจล่าสุด ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ โดยกรมราชทัณฑ์พบว่า ปัจจุบันผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วประเทศ ๓๒๔,๕๙๑ คน เป็นชาย ๒๗๙,๔๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖ เป็นหญิง ๔๕,๑๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และเมื่อสำรวจข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศย้อนหลัง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙) พบว่าจำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีมาโดยตลอด โดยจำนวนผู้ต้องขังรวมทุกประเภท ณ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ จำนวน ๑๘๒,๐๓๓ คน เพิ่มเป็น ๓๒๔,๕๙๑ เป็นชาย ๑๕๖,๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖ เป็นหญิง ๒๕,๘๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ โดยอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘ โดยอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นในอัตราใกล้เคียงกันโดยเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๘ และ ๗ ตามลำดับ ซึ่งการที่มีผู้ต้องขังหญิงที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในเรือนจำ ทำให้ปัญหาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นเรื่องน่าห่วงกังวลเป็นอย่างยิ่ง

ประกอบกับรายงานของศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ International Centre for Prison Studies (ICPS) ซึ่งได้เปิดเผยข้อมูลเรื่องสถิติผู้ต้องขังในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีผู้ต้องขังสูงเป็นอันดับ ๑ ของอาเซียน โดยในประชากรทุกๆ ๑๐๐,๐๐๐ คน เป็นผู้ต้องขัง ๔๙๑ คน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วร้อยละ ๕๔ ของทุกประเทศทั่วโลกมีอัตราส่วนผู้ต้องขังต่ำกว่า ๑๕๐ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คนเท่านั้น สำหรับในอาเซียน โดยเฉลี่ยแล้วมีผู้ถูกคุมขังประมาณ ๑๓๘ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน โดยประเทศไทยถือได้ว่ามีจำนวนผู้ต้องขังและอัตราส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรมากที่สุดในภูมิภาค แม้จำนวนผู้ต้องขังในอินโดนีเซียมีจะมีถึง ๑๔๔,๓๓๒ คน แต่เมื่อเทียบกับอัตราส่วนประชากร มีคนถูกคุมขังเพียง ๕๙ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน หรือในเวียดนามที่มีผู้ต้องขัง ๑๓๐,๑๘๐ คน เมื่อเทียบกับอัตราส่วนประชากรแล้ว มีจำนวนผู้ต้องขังราว ๑๔๕ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน ประเทศในอาเซียนที่มีอัตราส่วนผู้ต้องขังต่อประชากรมากรองลงมาจากไทยคือสิงคโปร์ ซึ่งมีอัตราส่วนผู้ต้องขัง ๒๓๐ คนต่อประชากร ๑๐๐,๐๐๐ คน^๖ เมื่อปี ๒๕๕๗ ICPS ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีจำนวนนักโทษมากที่สุด โดยถูกจัดอยู่ในอันดับ ๖ ของโลก โดยเป็น ๑ ใน ๘ ประเทศในโลกที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน ประกอบด้วยประเทศ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย บราซิล อินเดีย ไทย เม็กซิโก และอิหร่านตามลำดับ ทั้ง ๘ ประเทศเหล่านี้มีผู้ต้องขังรวมกันกว่า ๖.๒ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๑ ของผู้ต้องขังทั่วทั้งโลกที่มีอยู่ราว ๑๐.๒ ล้านคน^๗

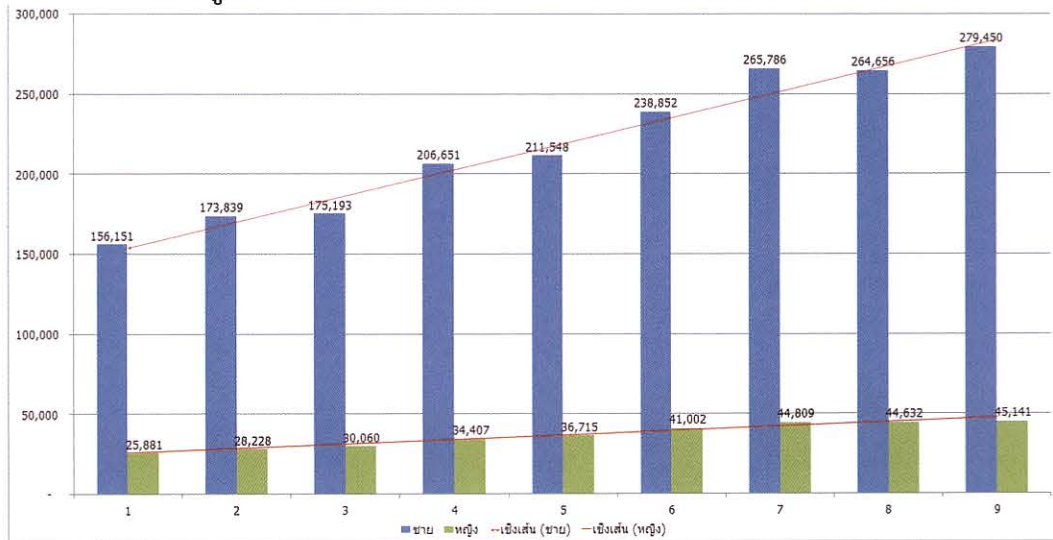
^๕ ที่มา. กรมราชทัณฑ์

^๖ ศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ (ICPS), รายงานจำนวนประชากรผู้ต้องขังในประเทศต่างๆ ทั่วโลก,

http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๙).

^๗ เฟิ่งอ่าง

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศย้อนหลัง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๙)

หมายเหตุ : ประมวลผลโดยคณะอนุกรรมการกิจการสตรี โดยอ้างอิงข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์

จากตารางสถิติข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ชี้ว่า ผู้ต้องขังรวมทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผู้ต้องขังรวม ๑๘๒,๐๓๒ คน พ.ศ. ๒๕๕๙ มีผู้ต้องขังรวม ๓๒๔,๕๙๑ คน ภายในระยะเวลา ๙ ปี มีผู้ต้องขังเพิ่ม ๑๔๒,๕๕๙ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๘.๓๑ เมื่อแยกเป็น ผู้ต้องขังชายทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผู้ต้องขังชาย ๑๕๖,๑๕๑ คน พ.ศ. ๒๕๕๙ มีผู้ต้องขังชาย ๒๗๙,๔๕๐ คน ภายในระยะเวลา ๙ ปี มีผู้ต้องขังชายเพิ่ม ๑๒๓,๒๙๙ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๘.๙๖ เมื่อแยกเป็นผู้ต้องขังหญิงทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน โดย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผู้ต้องขังหญิง ๒๕,๘๘๑ แต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ มีผู้ต้องขังหญิง ๔๕,๑๔๑ คน ภายในระยะเวลา ๙ ปี มีผู้ต้องขังหญิงเพิ่ม ๑๙,๒๖๐ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๔.๔๕ จึงเห็นได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙ จำนวนผู้ต้องขังรวม ผู้ต้องขังชาย ผู้ต้องขังหญิง เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๘.๓๑ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๘.๙๖ และเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๔.๔๕ ตามลำดับ จึงทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สํารวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม ปี 2551-2559																			
ลำดับ	ผลสำรวจ ณ 1 สิงหาคม	1. นักโทษเด็ดขาด			2. ผู้ต้องขังระหว่าง			3. เขาขงพื้นที่ฝากขัง			4. ผู้ถูกกักกัน			5. ผู้ต้องกักขัง			รวมทุกประเภท		
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
1	2551	111,006	18,055	129,062	43,535	7,594	51,129	414	8	422	10	1	11	1,186	223	1,409	156,151	25,881	182,033
2	2552	128,296	20,690	148,986	43,527	7,310	50,837	484	10	494	11	-	11	1,521	218	1,739	173,839	28,228	202,067
3	2553	125,617	21,554	147,171	48,008	8,320	56,328	389	6	395	12	-	12	1,167	180	1,347	175,193	30,060	205,253
4	2554	152,295	25,314	177,609	52,382	8,830	61,212	442	18	460	9	-	9	1,523	245	1,768	206,651	34,407	241,058
5	2555	154,464	26,254	180,718	55,160	10,204	65,364	205	12	217	7	-	7	1,712	245	1,957	211,548	36,715	248,263
6	2556	173,844	29,372	203,216	63,002	11,393	74,395	203	12	215	8	1	9	1,795	224	2,019	238,852	41,002	279,854
7	2557	202,242	33,983	236,225	60,138	10,295	70,433	162	7	169	9	-	9	3,235	524	3,759	265,786	44,809	310,595
8	2558	205,990	35,397	241,387	56,625	9,033	65,658	227	3	230	13	2	15	1,801	197	1,998	264,656	44,632	309,288
9	2559	228,993	37,354	266,347	48,862	7,622	56,484	203	6	209	10	3	13	1,382	156	1,538	279,450	45,141	324,591

ที่มา. ตารางประมวลผลโดยคณะอนุกรรมการกิจการสตรีประมวลข้อมูลจากเว็บไซต์กรมราชทัณฑ์

๒.๓ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการทัศนสถานหญิง

๒.๓.๑ มาตรฐานในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังของเรือนจำ

ปัจจุบันเรือนจำมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๓ แห่ง มีเรือนจำชายที่มีแดนหญิงจำนวน ๑๐๐ แห่ง มีทัศนสถานหญิงจำนวน ๗ แห่ง ไม่รวมทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ รวมเป็น ๑๐๗ แห่ง โดยทัศนสถานหญิงทั้ง ๘ แห่งผ่านมาตรฐานของ TIJ และข้อกำหนดกรุงเทพแล้ว มีการตรวจสอบติดตามประเมินผล ซึ่งแบบประเมินผลเป็นแบบของต่างประเทศ มีคณะกรรมการจากต่างประเทศมาประเมิน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ TIJ ได้ประกาศให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีและเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำต้นแบบ โดยเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบในการบริหารพื้นที่ในเรือนจำที่มีสถานที่จำกัด ส่วนเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่ และในช่วงกลางเดือนสิงหาคม ๒๕๕๙ TIJ จะเชิญเจ้าหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์จากประเทศในกลุ่มอาเซียนมาศึกษาดูงานเรือนจำในประเทศไทย สำหรับการออกแบบประเมินผลจะให้เจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังร่วมกันทำแบบประเมิน โดยให้อิสระแก่ผู้ต้องขังในการออกแบบประเมิน ซึ่งแบบประเมินเป็นแบบของประเทศนิวซีแลนด์

ผลการประเมินเรือนจำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ จะเห็นได้ว่าเรือนจำได้ระดับคะแนน A และ B มากกว่าร้อยละ ๕๐ จากเรือนจำทั้งหมด ๑๐๗ แห่ง มีเรือนจำ ๓๒ แห่งที่ได้รับการประเมินในระดับ D เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพและขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ทำให้การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาปรับปรุงเรือนจำเป็นไปด้วยความยากลำบาก กรมราชทัณฑ์ได้รับจัดสรรงบประมาณจำนวนน้อย แต่มีค่าใช้จ่ายสูง จึงได้พยายามหารายได้เพิ่มเติมจากการส่งผู้ต้องขังไปฝึกอาชีพ ขณะนี้โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทราตอบรับมายังกรมยินดีรับนักโทษเข้าทำงานแล้ว โดยเรือนจำชายที่มีแดนหญิงที่มีสภาพแย่มากที่สุดคือ เรือนจำจังหวัดเลย เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี และเรือนจำจังหวัดอุดรธานี

หน่วยงาน	จำนวนทั้งหมด	จำนวนที่รายงาน	ระดับคะแนนที่ทำได้				หมายเหตุ
			A	B	C	D	
เขตอิสระ	๙ แห่ง	๙ แห่ง	๓	๒	๒	๒	-
เขต ๑	๑๒ แห่ง	๑๐ แห่ง	๑	๒	๒	๕	ไม่ได้รับรายงาน ๒ แห่ง คือ รจ.อ.ธัญบุรี, รจ.อ.ชัยบาดาล
เขต ๒	๙ แห่ง	๘ แห่ง	๒	๕	๐	๑	ไม่ได้รับรายงาน ๑ แห่ง คือ รจ.จ.สระแก้ว
เขต ๓	๑๔ แห่ง	๑๓ แห่ง	๔	๔	๑	๕	ไม่ได้รับรายงาน ๑ แห่ง คือ รจ.จ.บุรีรัมย์
เขต ๔	๑๓ แห่ง	๑๒ แห่ง	๔	๓	๒	๒	ไม่ได้รับรายงาน ๑ แห่ง คือ รจ.จ.กาฬสินธุ์
เขต ๕	๑๐ แห่ง	๑๐ แห่ง	๓	๒	๐	๕	-
เขต ๖	๑๑ แห่ง	๑๑ แห่ง	๖	๒	๐	๓	-
เขต ๗	๘ แห่ง	๖ แห่ง	๒	๒	๐	๒	ไม่ได้รับรายงาน ๑ แห่ง คือ รจ.จ.ประจวบคีรีขันธ์, รจ.อ.ทองผาภูมิ
เขต ๘	๑๒ แห่ง	๑๒ แห่ง	๒	๓	๑	๖	-
เขต ๙	๙ แห่ง	๗ แห่ง	๓	๑	๑	๒	ไม่ได้รับรายงาน ๒ แห่ง คือ รจ.จ.ตรัง, รจ.อ.เบตง
รวม	๑๐๗ แห่ง	๙๘ แห่ง	๓๑	๒๖	๙	๓๒	-

๒.๓.๒ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีไม่ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non – Custodial Measures of Women Offenders) หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) และการนำสู่การปฏิบัติใช้ของกรมราชทัณฑ์

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีไม่ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non – Custodial Measures of Women Offenders) หรือที่เรียกว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ถึงแม้จะไม่มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับที่ประเทศต่างๆ ต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ยังเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพเพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ โดยข้อกำหนดกรุงเทพได้รับการผลักดันจากพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา โดยพัฒนาและผลักดันขึ้นมาจากโครงการกำลังใจที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำโดยเฉพาะแม่และเด็ก และได้มีการขยายโครงการเป็นโครงการ ELFI หรือ Enhancing Lives of Female Inmates ต่อมาได้ผลักดันสู่ระดับนานาชาติสำหรับประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพดังกล่าวจึงต้องแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทที่ผลักดันโดยสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือสถาบันที่ไอเจ เพื่อที่จะขับเคลื่อนและผลักดันข้อกำหนดกรุงเทพนี้ หลังจากที่ข้อกำหนดกรุงเทพได้ออกมาแล้ว ทางสถาบันที่ไอเจให้เรือนจำทุกเรือนจำปฏิบัติต่อคนที่กระทำความผิด ในการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ โดยเฉพาะในส่วนของเรือนจำ ทางสถาบันที่ไอเจได้พยายามส่งเสริมโดยการจัดทำเรือนจำนำร่องเพื่อให้เป็นต้นแบบในการพัฒนาเรือนจำให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพจึงมีการจัดทำในเรือนจำ ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑. ทัณฑสถานหญิง เช่น เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่

๒. เรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่และสมบูรณ์ในเรือนจำชาย เช่น เรือนจำจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

๓. เรือนจำที่มีแดนหญิงเล็กๆ อยู่ภายในเรือนจำกลางเก่าๆ หรือเรือนจำจังหวัด เรือนจำอำเภอ เช่น เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

เหตุที่ต้องมีการแบ่งประเภทเรือนจำดังกล่าวเนื่องจากว่าเรือนจำแต่ละประเภทมีลักษณะและความพร้อมในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพไม่เหมือนกัน คือ ทัณฑสถานหญิงจะมีความพร้อมมากที่สุด เรือนจำชายที่มีแดนหญิงที่สมบูรณ์มีความพร้อมระดับรองลงมา และเรือนจำชายที่มีแดนหญิงเล็กๆ อยู่ด้านหน้าเรือนจำมีความพร้อมน้อยที่สุดและต้องประสบกับปัญหาหลายประการในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพเพราะมีความคับแคบและอาคารสถานที่ไม่เอื้ออำนวยจำเป็นจะต้องได้งบประมาณในการปรับปรุงหลายประการ การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ ในเรือนจำทั้ง ๓ ประเภทนี้จึงมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกเรือนจำจากทั้ง ๓ ประเภทนี้มาเป็นเรือนจำนำร่องที่จะพัฒนาเป็นเรือนจำต้นแบบ และให้เรือนจำอื่นๆ มาดูงาน

นอกเหนือจากการจัดทำเรือนจำต้นแบบแล้วทางสถาบันที่ไอเจยังมีการจัดอบรมระหว่างประเทศมีการจัดอบรมในกลุ่มประเทศอาเซียนเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพซึ่งจะมีการอบรมในเดือนสิงหาคม ๒๕๕๙ โดยมีประเทศต่างๆ จะส่งเจ้าหน้าที่จากกรมราชทัณฑ์หญิงมาอบรมกับ

ทางสถาบัน ทีไอเจ หลังจากนั้นจะพาไปศึกษาดูงานในเรือนจำต้นแบบที่กล่าวมาข้างต้น ในขณะที่เดียวกันได้มีการศึกษาวิจัยหลายเรื่องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ รวมถึงการจัดการสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่งานวิชาการต่างๆ

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิงหรือเรียกว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) เป็นข้อกำหนดของสหประชาชาติที่ได้มีการเผยแพร่และมีการนำไปปฏิบัติในประเทศต่างๆ มากกว่าข้อกำหนดอื่นๆ ซึ่งรวมถึง Mandela Rules ด้วย ซึ่ง Mandela Rules เป็นข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในภาพรวม

ข้อกำหนดกรุงเทพมีสาระสำคัญแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑. มีประเด็นสำคัญที่สามารถแยกออกเป็น ๖ ประเด็นย่อยๆ คือ

๑. สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่
๒. การเยี่ยมญาติ
๓. อนามัยแม่และเด็กและหญิงมีครรภ์
๔. วินัยและการลงโทษทางวินัย
๕. การตรวจค้นตัวผู้ต้องขังหญิง
๖. สถานพยาบาลและการรักษาพยาบาล

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย โดยนโยบายของเรือนจำต้องมีการเคารพความแตกต่างของผู้ต้องขังหญิง ในอดีตที่ผ่านมาผู้หญิงไม่ค่อยกระทำความผิดเมื่อไม่กระทำความผิดเรือนจำจึงสร้างมาเพื่อเป็นที่สำหรับคุมขังผู้ชาย ที่คุมขังหญิงจึงมีสถานที่แคบอยู่ด้านหน้าของเรือนจำ แต่ในปัจจุบันนี้ผู้หญิงกระทำความผิดเป็นจำนวนมากขึ้น โดยผู้ต้องขังหญิงของประเทศไทย อยู่ในอันดับที่ ๕ ของโลก สัดส่วนของผู้ต้องขังหญิงไทยสูงกว่าผู้ต้องขังชายไทยและถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดร้อยละ ๘๕ ส่วนอันดับที่ ๑ ประเทศสหรัฐอเมริกา อันดับที่ ๒ ประเทศรัสเซีย อันดับที่ ๓ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน อันดับที่ ๔ ประเทศบราซิล

ส่วนที่ ๒ เรื่องที่เกี่ยวกับการจำแนกลักษณะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงลักษณะพิเศษในแต่ละประเภท เช่น ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นชนพื้นเมือง ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นชาวต่างชาติ และผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์

ปัจจุบันนี้ผู้ต้องขังหญิงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงยังคงเหมือนเดิม โดยผู้ต้องขังหญิงจะอยู่ในแดนด้านหน้าเรือนจำที่คับแคบ ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่มีโอกาสได้ฝึกอาชีพ และออกกำลังกาย เนื่องจากใช้สถานที่เดียวกันหมด เนื่องจากเรือนจำนั้นถูกสร้างขึ้นมาสำหรับผู้ต้องขังชาย ดังนั้น เมื่อมีข้อกำหนดกรุงเทพขึ้นมาจึงมีมาตรการต่างๆ เช่น เรือนจำจะต้องมีนโยบายในการคำนึงถึงความต้องการของผู้ต้องขังหญิงที่มีความแตกต่างจากผู้ชาย เช่น สุขภาพอนามัยของผู้หญิง ฉะนั้นการจับตัวผู้ต้องขังหญิงเข้ามาในเรือนจำ จึงต้องมีการตรวจค้น ลงทะเบียน ตรวจโรค รักษาความลับ หรือแจ้งให้ญาติทราบ โดยมีการกำหนดไว้ในข้อกำหนดกรุงเทพด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างบางข้อที่ข้อกำหนดกรุงเทพให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นอย่างมาก ได้แก่

ข้อ ๑๙ ระบุว่า การตรวจค้นต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่าศักดิ์ศรีของผู้ต้องขังหญิง และความเคารพจะได้รับการปกป้องในระหว่างการค้นตัว ซึ่งต้องกระทำโดยบุคลากรหญิงผู้ถูกฝึกมาอย่างถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการค้นตัวที่เหมาะสม

ข้อ ๒๐ ระบุว่า วิธีการตรวจค้นโดยทางเลือกอื่น เช่น การสแกน ควรพัฒนาเพื่อนำมาใช้แทนที่การค้นที่ต้องสัมผัสร่างกายและถอดเสื้อผ้า เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เป็นอันตรายทางกายภาพและสุขภาพจิตของการตรวจค้นที่ต้องสัมผัสร่างกายดังกล่าว

ข้อ ๒๖ การติดต่อระหว่างผู้ต้องขังหญิงกับครอบครัวซึ่งรวมถึงบุตรของพวกเธอและผู้ปกครองบุตรของบุคคลเหล่านั้นต้องได้รับการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อ ๔๖ เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองความประพฤติและ/หรือการบริการสวัสดิการสังคม กลุ่มชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนออกแบบและบังคับใช้โครงการเตรียมการก่อนและหลังการปล่อยตัวเพื่อกลับ เข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิงที่ครอบคลุม ซึ่งได้คำนึงถึงความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง

ข้อ ๔๗ ต้องให้การสนับสนุนเพิ่มเติมภายหลังการปล่อยตัวแก่ผู้ต้องขังหญิงซึ่งอาจต้องการความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ ทางกายภาพ ทางกฎหมาย และในทางปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่าการกลับเข้าสู่สังคม ของผู้หญิงเหล่านั้นประสบความสำเร็จโดยร่วมมือกับบริการต่างๆ ในชุมชน

ข้อ ๔๘ ประกอบด้วยข้อย่อย ๓ ข้อ ดังนี้

๑. ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรต้องได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการภายใต้โครงการที่ ถูกสร้างขึ้นและควบคุมโดยผู้ให้คำแนะนำทางด้านสุขภาพที่ได้รับการรับรอง ต้องจัดอาหารที่เพียงพอ และในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้แก่หญิงตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร

๒. ต้องไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงจากการให้นมบุตร เว้นแต่มีเหตุผลทางด้านสุขภาพ โดยเฉพาะในการทำเช่นนั้น

๓. โครงการดูแลต้องรวมถึงการดำเนินการตามความต้องการทางด้านกายภาพและโภชนาการสำหรับผู้ต้องขัง หญิงที่เพิ่งให้กำเนิดบุตร แต่บุตรมิได้อยู่ร่วมในเรือนจำด้วย

ข้อ ๔๙ การตัดสินใจว่าจะอนุญาตให้เด็กอยู่กับมารดาในเรือนจำหรือไม่ ต้องอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เด็กที่อยู่ในเรือนจำกับมารดาต้องไม่ได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นผู้ต้องขัง

ข้อ ๕๐ ผู้ต้องขังหญิงซึ่งมีบุตรอยู่ร่วมในเรือนจำด้วยจะต้องได้รับโอกาสในการใช้เวลาอยู่ร่วมกันกับบุตรให้มากที่สุด

ข้อ ๕๑ ประกอบด้วยข้อย่อย ๒ ข้อ ดังนี้

๑. เด็กที่อาศัยร่วมกับมารดาที่เป็นผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับการสุขภาพที่ต่อเนื่องและการดูแลพัฒนาการโดย ผู้เชี่ยวชาญโดยร่วมมือกับการให้บริการสาธารณสุขชุมชน

๒. สภาพแวดล้อมที่จัดไว้สำหรับการเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวจะต้องมีสภาพใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมของเด็กที่อยู่ นอกเรือนจำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อกำหนดกรุงเทพจะไม่เน้นเกี่ยวกับในเรือนจำมากเพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่กระทำความผิดเล็กน้อย คดีที่บางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการในเรือนจำ ข้อกำหนดกรุงเทพจึงได้มีมาตรการอีกมาตรการหนึ่ง คือ มาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงที่ไม่จำเป็นต้องส่งตัวไปยังเรือนจำ บางครั้งผู้หญิงเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ

ข้อกำหนดกรุงเทพนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ในเรือนจำ โดยวางข้อกำหนดทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรือนจำโดยทั่วไป

ในการดูแลและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง นอกจากนี้ยังได้วางข้อกำหนดที่ใช้กับผู้ต้องขังลักษณะพิเศษ โดยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงประเภทคดีต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังที่เป็นชนกลุ่มน้อย สำหรับกรณีของมาตรการที่ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงนั้น มีทั้งสิ้น ๑๐ ข้อ ตั้งแต่ข้อที่ ๕๗ - ๖๖ โดยเป็นมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำผิดหญิงที่กระทำความผิดไม่รุนแรง หรือมีปัจจัยทางกายภาพที่ไม่เหมาะสมกับการถูกคุมขัง เช่น เยาวชนหญิง หรือผู้กระทำผิดหญิงที่ตั้งครรภ์

ส่วนสุดท้ายของข้อกำหนดกรุงเทพ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิจัย การวางแผน การประเมินผล และการสร้างการตระหนักรู้ต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะทำให้สาธารณชนรับทราบและยอมรับรวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการรองรับการกลับสู่สังคมของผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องขังหญิง ในส่วนสุดท้ายนี้ มีข้อกำหนดอยู่ ๖ ข้อ คือข้อที่ ๖๗ - ๗๐

อย่างไรก็ตาม การผลักดันให้มีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น ประเทศไทยในฐานะเป็นประเทศผลักดันข้อกำหนดขึ้นจะต้องแสดงบทบาทนำอีกครั้งในการอนุวัติให้เป็นไปตามข้อกำหนดกรุงเทพดังกล่าว โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ เพื่อให้มีการนำข้อกำหนดไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการปรับปรุงมาตรฐานในส่วนของประเทศไทยเอง และยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในระดับนานาชาติอย่างยั่งยืนต่อไป ในการนี้พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา จึงได้ทรงผลักดันให้มีการจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอนุวัติข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) และการวิจัยและเผยแพร่มาตรฐานและบรรทัดฐานของสหประชาชาติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน ดังนั้นเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า ผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยและในประเทศต่างๆ จะได้รับการปฏิบัติที่ดีและสมดุลงขึ้น โดยมีสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยเป็นสถาบันที่ช่วยผลักดันและมีบทบาทอย่างสูงในเวทีระหว่างประเทศในการผลักดันให้มีการส่งเสริมและปฏิบัติตามมาตรฐานและข้อกำหนดของสหประชาชาติ โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และสมดุลงมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๑๕}

๒.๔ การพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

ในคราวการประชุมคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ครั้งที่ ๑๘/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข ๓๐๒ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๒ ประธานคณะอนุกรรมการ กล่าวต่อที่ประชุมว่า ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. เข้าสู่ที่ประชุมสภานิติบัญญัติวาระที่หนึ่งแล้วเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๙ และประธานอนุกรรมการกิจการสตรีได้อภิปรายเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังหญิงที่ควรจะต้องกำหนดรายละเอียดไว้ในกฎหมายและกฎหมายลำดับรองโดยจะนำข้อสังเกตดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญต่อไป และจะนำข้อกำหนดกรุงเทพไปหารือในคณะกรรมาธิการวิสามัญ เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้แก้ไขให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพเท่านั้น ยังมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่างๆ อีกด้วย

^{๑๕} นที จิตสง่า, ผู้หญิงในเรือนจำ, <https://www.gotoknow.org/posts/๕๐๓๔๓๘> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๙).

ที่ประชุมคณะอนุกรรมการแสดงความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ สรุปสาระสำคัญได้ ๒๐ ประเด็น ดังนี้

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
๑	หลักการเหตุผล	<p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรี เสนอให้ระบุถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ (Mandela Rules) และข้อกำหนดกรุงเทพ ไว้ในเหตุผล</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p style="text-align: center;">เหตุผล</p> <p>โดยที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมาย และกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ และการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล อาทิ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners / SMR) หรือข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใ้การควบคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ – Bangkok Rules) รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขัง เฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการ และไม่สามารถดำเนินการให้มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังประเภทอื่น นอกจากการคุมขัง ไว้ในเรือนจำ ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยและการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ สมควรกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทาง ในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย ของผู้ต้องขังกับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้
๒	ร่างมาตรา ๔	<p>กรรมวิธีการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมวิธีการกิจการสตรี มีความเห็นว่า นิยามคำว่า “เรือนจำ” การบัญญัติคำว่า “กักขังไว้ไน” นิยาม” คำว่า “เรือนจำ” อาจขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ (๓) จึงควรตัดคำว่า “กักขัง” ออก</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้</p> <p>“เรือนจำ” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่างอาณาเขตไว้โดยชัดเจนด้วย</p>
๓	ร่างมาตรา ๘ (๔)	<p>คณะอนุกรรมวิธีการกิจการสตรีเห็นว่า ควรเพิ่ม “ด้านสังคมสงเคราะห์” และกรรมวิธีการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมวิธีการกิจการสตรี มีความเห็นว่าควรเพิ่ม “ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม” เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้วย เพื่อคุ้มครองสิทธิและดูแลสภาพจิตใจของผู้ต้องขังหญิงและเยาวชน กรณีของผู้ต้องขัง แม้จะเป็นผู้กระทำความผิด แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นผู้เยาว์ หรือผู้ต้องขังที่เป็นหญิง ย่อมมีภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหวได้ง่ายกว่าผู้ต้องขังชาย การปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมในทัณฑสถานย่อมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากกว่า การมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ใน ๒ ด้านนี้ เข้ามาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิย่อมเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่งด้วย</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๘ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์” ประกอบด้วย</p> <p>(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหกเจ็ดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านนิติศาสตร์ <u>ด้านศาสนา ศิลปะ หรือวัฒนธรรม</u> ด้านอาชีวศึกษา ด้านทัณฑวิทยา ด้าน</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
๔	ร่างมาตรา ๑๘	<p>สิทธิมนุษยชน ด้านจิตวิทยา หรือด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการราชทัณฑ์ อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน</p> <p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าข้อยกเว้นในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังจะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการใช้กำลังบังคับ โดยควรจะ “ตัด” ถ้อยคำที่เป็นการให้เจ้าพนักงาน “ใช้ดุลพินิจ”</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๑๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังไม่ได้ เว้นแต่กรณี ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) เป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการป้องกันตัว (๒) กรณีผู้ต้องขังพยายามจะหลบหนี หรือใช้กำลังกายขัดขืนโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงานเรือนจำหรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ <p>การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้กำลังบังคับได้เพียงเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับพฤติการณ์ และต้องรายงานเหตุต่อผู้บัญชาการเรือนจำทันที</p>
๕	ร่างมาตรา ๑๙	<p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าข้อยกเว้นในการให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และคนพิการนั้น จะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเจน วางกรอบและขอบเขตไว้อย่างรัดกุม เพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๑๙ ห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) เป็นบุคคลผู้ต้องขังมีพฤติการณ์ที่อาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (๒) ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมหรืออาการสื่อว่าเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบอันซึ่งอาจเป็นจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>(๓) เป็นบุคคลผู้ต้องขังมีพฤติการณ์ที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม</p> <p>(๔) เมื่อผู้ต้องขังถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ</p> <p>(๕) เมื่ออธิบดีสั่งว่าเป็นการจำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการ เนื่องจากสภาพของเรือนจำ สภาพของท้องถิ่น หรือเหตุจำเป็นอื่น</p> <p>ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนดตัวพัสติผู้มีอำนาจสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังตาม (๑) (๒) หรือ (๓) และสั่งเพิกถอนคำสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการนั้น</p> <p>การใช้เครื่องพันธนาการตาม (๑) (๒) หรือ (๓) หรือ (๔) กับผู้ต้องขังซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ผู้ต้องขังซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี หรือผู้ต้องขังหญิง หรือผู้ต้องขังซึ่งเจ็บป่วย พัสติผู้มีอำนาจสั่งและ เจ้าพนักงานเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมแล้วแต่กรณี ต้องเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการนั้นด้วย</p> <p>ให้เจ้าพนักงานเรือนจำบันทึกเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้นไว้ด้วย</p> <p>การกำหนดประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง</p>
๖	ร่างมาตรา ๒๐	<p>กรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธอื่นนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๒๐ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธอื่น นอกจากอาวุธปืน แก่ผู้ต้องขังได้ ในกรณีดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ</p> <p>(๒) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความไม่สงบขึ้นและไม่เชื่อฟัง</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>เจ้าพนักงานเรือนจำห้ามปรามการรื้อน่วยหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในเรือนจำ</p> <p>(๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังทำร้ายหรือพยายามทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น</p> <p>ประเภทหรือชนิดของอาวุธตามวรรคหนึ่งที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงมีไว้ในครอบครองหรือใช้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง</p>
๗	ร่างมาตรา ๒๑	<p>กรรมวิธีการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมวิธีการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๒๑ เจ้าพนักงานเรือนจำจะอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ เฉพาะแต่ในกรณีดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ผู้ต้องขังมีอาวุธและขัดขืนไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้วางอันอาจเกิดอันตรายต่อเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น</p> <p>(๒) ผู้ต้องขังซึ่งกำลังหลบหนีโดย ไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้</p> <p>(๓) ผู้ต้องขัง ตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อการรื้อน่วย เปิดหรือพยายามใช้กำลังเปิด หรือทำลายหรือพยายามทำลาย ประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในเรือนจำ หรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด</p> <p>(๔) ผู้ต้องขังใช้อาวุธทำร้ายหรือพยายามทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น</p> <p>การใช้อาวุธปืนตามวรรคหนึ่ง หากมีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะรับคำสั่งได้ การใช้อาวุธปืนจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานเรือนจำผู้นั้นแล้วเท่านั้น</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
๘	ร่างมาตรา ๒๒	<p>กรรมาธิการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมาธิการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการให้ถือว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขังแล้วไม่ได้กลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายในยี่สิบสี่ ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ได้รับการปล่อยไปนั้นความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญานั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตแห่งพฤติการณ์ไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ”</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๒๒ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันท่วงที จะปล่อยผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ และให้แจ้งผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปทราบ ว่าต้องกลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายในยี่สิบสี่ ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ได้รับการปล่อยไป และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้นๆ ถ้าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปไม่กลับมาเรือนจำ ไม่ไปรายงานตัว หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว โดยไม่มีเหตุที่อาจรับฟังได้ ให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นมีความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำแจ้งให้ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไป รายงานตัวยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอใด ให้เจ้าพนักงานเรือนจำรีบประสานงานไปยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอนั้น โดยเร็ว</p>
๙	ร่างมาตรา ๓๑	<p>กรรมาธิการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมาธิการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในจะต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็น ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้มีประสิทธิภาพและ</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>ประสิทธิผล</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๓๑ เพื่อให้การบริหารงานเรือนจำทุกแห่ง<u>รวมทั้ง</u> <u>สถานที่คุมขังตามมาตรา ๓๐</u>เป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน ให้อธิบดีวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำ <u>หรือสถานที่คุมขัง</u> การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้</p> <p>ให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบ และเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการ <u>บริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ</u></p>
๑๐	ร่างมาตรา ๓๒	<p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการที่จะรับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ นั้น หมายถึงหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายจะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขังมาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการบริหารเรือนจำและผู้ต้องขังตามมาตรา ๓๑ ต่อไป</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๓๒ เจ้าพนักงานเรือนจำจะรับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำได้ต่อเมื่อได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย โดยให้ผู้มีอำนาจออก <u>หมายอาญาหรือเอกสารดังกล่าวระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขังเท่าที่ทราบ</u></p>
๑๑	ร่างมาตรา ๓๓	<p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังนั้นจึงควรระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขัง และควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังรวมทั้งการวิเคราะห์และประมวลผลด้วย</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณา</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๓๓ ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังที่อย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ชื่อและนามสกุลของผู้ต้องขัง หมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขังเท่าที่ทราบ</p> <p>(๒) ข้อหาหรือฐานความผิดที่ผู้ต้องขังได้กระทำ</p> <p>(๓) บันทึกลายนิ้วมือหรือสิ่งแสดงลักษณะเฉพาะของบุคคล และตำหนิรูปพรรณ</p> <p>(๔) ความแข็งแรงสุขภาพของร่างกายและจิตใจ และความรู้ความสามารถทางสติปัญญา</p> <p>(๕) รายละเอียดอื่นตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังรวมทั้งการวิเคราะห์และประมวลผลด้วย</p> <p>เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำร้องขอ ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนหรือสอบสวนคดีอาญาหรือเจ้าพนักงานผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลประวัติผู้ต้องขังส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังนั้นให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ</p>
๑๒	ร่างมาตรา ๓๔	<p>คณะกรรมการกิจการยุติธรรมเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่หญิงเป็นผู้ตรวจอนามัยให้ผู้ต้องขังหญิง และกรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการยุติธรรม มีความเห็นเพิ่มเติมว่าการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิงควรสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ด้วย</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๓๔ ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ทางกรแพทย์เจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านมารอบรมด้านการพยาบาลทำการตรวจอนามัยร่างกายของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตรวจอนามัยร่างกายภายในวันที่รับตัวเข้าไว้ได้ ต้องจัดให้มีการตรวจโดยเร็ว แต่ในวันที่รับตัวจะให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจอนามัยร่างกายของผู้ต้องขังนั้นในเบื้องต้นก่อนก็ได้ แต่ต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจอนามัยจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทาง</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
๑๓	ร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง	<p>การแพทย์โดยเร็วทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</p> <p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าเห็นควรตัดข้อความในร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง ออกทั้งหมด แล้วเพิ่มคำว่า “ทุกเพศ” ไว้หลังคำว่า “ผู้ต้องขัง” ในมาตรา ๔๐ วรรคแรก แทน เนื่องจากมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ บังคับใช้แล้ว</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๔๐ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน</p> <p>ให้ผู้ต้องขังหญิงทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังชาย</p> <p>การกำหนดหลักสูตร หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</p>
๑๔	ร่างมาตรา ๔๒	<p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้มีการจัดสถานที่ๆ เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ต้องประกอบศาสนกิจเป็นประจำ เช่น การละหมาดของผู้อิสลาม</p> <p>ข้อสังเกต:</p> <ul style="list-style-type: none"> - การกำหนดสถานที่สำหรับประกอบศาสนกิจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเรือนจำส่วนใหญ่มีสถานที่คับแคบ และอาจกำหนดรายละเอียดไว้ในระเบียบอยู่แล้ว - โดยปกติการทำละหมาดสามารถทำได้ก็แค่เพียงแต่กำหนดทิศให้ก็เพียงพอแล้ว
๑๕	ร่างมาตรา ๔๗	<p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำ แต่อาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนได้ตามร่างมาตรา ๔๗ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับทัศนคติในมาตรา ๔๗ - ๕๗ ซึ่งไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้</p>
๑๖	ร่างมาตรา ๔๙	<p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าไม่ควรมีการพิจารณาลดโทษและพักโทษให้แก่ นักโทษเด็ดขาดในกรณีนักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุก</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>ตลอดชีวิตและที่กระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากหากปล่อยให้มีการลดโทษจะทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตถูกปล่อยตัวออกมาก่อนกำหนดเร็วเกินไป และนักโทษที่ถูกปล่อยตัวออกมาก่อนกำหนดได้กระทำความผิดซ้ำอีก โดยไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด โดยมีข้อเสนอแนะต่างร่างมาตรา ๔๙ ดังนี้</p> <p>(๑) ควรแก้ไขร่างมาตรา ๔๙(๕) เป็น “ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหนึ่งในสาม...” เนื่องจากระยะเวลา ๖ เดือนน้อยเกินไป เช่น พิพากษาจำคุก ๖ ปี ให้รับโทษจำคุก ๒ ปีก่อนแล้วจึงค่อยเอาระยะเวลาที่เหลือ ๔ ปี มาคำนวณลดโทษ ไม่เห็นด้วยกับการให้อำนาจเรือนจำในการลดโทษให้ผู้ต้องขัง ทำให้กฎหมายไม่มีความศักดิ์สิทธิ์</p> <p>(๒) ควรแก้ไขร่างมาตรา ๔๙(๘) โดยควรเพิ่ม “กำหนดให้นักโทษที่เหลือโทษจำคุกต่ำกว่า ๖ เดือนสามารถออกไปทำงานตามสถานประกอบการโดยได้รับค่าตอบแทนในช่วงวันหยุดได้ เพื่อจะได้มีเงินทุนในการดำรงชีพเมื่อออกจากเรือนจำ และไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก”</p> <p>โดยมีข้อสังเกตประกอบความเห็น ดังนี้</p> <p>ข้อสังเกต:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขณะนี้กรมราชทัณฑ์ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลของผู้กระทำความผิดซ้ำ จึงไม่สามารถทำได้ - รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ได้เคยให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลของผู้กระทำความผิด ไม่ได้ทำงานร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในขณะนี้ก็ยังไม่มี ไม่มีการเก็บข้อมูลจากเลขบัตรประชาชน แต่จะนำไปหารือในคณะกรรมการวิสามัญต่อไป - ประเด็นการลดโทษ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเคยตั้งข้อสงสัยเช่นกันว่าเมื่อศาลพิพากษาลงโทษแล้ว การลดโทษโดยเจ้าพนักงานเรือนจำเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้ ระบบการนับโทษของประเทศไทยคือกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศ ที่นำอัตราโทษทั้งหมดมารวมกัน ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงต้องนำมาพิจารณาแก้ไขทั้งระบบ

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ได้มีการอภิปรายในเรื่องนี้ อย่างกว้างขวาง และได้เห็นชอบร่วมกันว่าควรมี คณะอนุกรรมการศึกษาหลักเกณฑ์การพิจารณาลดโทษ-พักโทษ นักโทษเด็ดขาดเพื่อกำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมและสอดคล้อง กับการกำหนดโทษของศาลในกรณีนักโทษที่ต้องโทษประหาร ชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ในชั้นแรก ได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๔๙ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความ ประพฤติดี มีความอดสาหัส ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำ การงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) ได้รับความสะดวกในเรื่องจำตามระเบียบกรม ราชทัณฑ์</p> <p>(๒) เลื่อนชั้น</p> <p>(๓) ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือ เจ้าพนักงานเรือนจำ</p> <p>(๔) ลาไม่เกินเจ็ดวันในคราวหนึ่ง โดยไม่นับรวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์ เกี่ยวด้วยกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักร และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด ไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลาครั้งนี้ มิให้หัก ออกจากการคำนวณกำหนดโทษ และถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับ อนุญาตให้ลาออกไป ไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนด โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เกินกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมงให้ถือว่านักโทษ เด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>(๑) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่ การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาด ได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหก เดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น แล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือน้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็น โทษจำคุกมีกำหนดเวลาทั้งนี้ให้คณะกรรมการแต่งตั้ง อนุกรรมการเพื่อการพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก</p> <p>(๒) ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงาน</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>สาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา ๔๖ และอาจได้รับเงินรางวัลด้วยก็ได้</p> <p>(๓) พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามแล้วแต่อย่างไรจะมากกว่าของกำหนดโทษตามหมายศาลขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่เหลืออยู่ ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพักการลงโทษถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุกตาม (๖)ให้นำมารวมกับระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย โดยในการพักการลงโทษ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยพักการลงโทษ</p> <p>(๔) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการ หรือรับการศึกษาอบรม นอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้ แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกในขณะนั้น และเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีหกเดือน ทั้งนี้ คำนึงถึงประโยชน์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของนักโทษเด็ดขาดและความปลอดภัยของสังคมประกอบกัน แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยไม่มีผู้ควบคุมไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเกินกว่าสี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>การดำเนินการตาม (๒) (๓) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยต้องนำพฤติกรรมแห่งคดีที่ได้กระทำ รวมตลอดทั้งการกระทำผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้วมาประกอบในการพิจารณาด้วย</p>
๑๗	ร่างมาตรา ๕๑	<p>กรรมวิธีการวิสามัญที่เป็นอนุกรมวิธีการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำ ต้องได้มาตรฐานทางการแพทย์และพยาบาล และตอบสนองต่อมิติหญิงชายและความหลากหลายทางเพศ ชชาติพันธุ์ วัย ความพิการ</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>สุขภาพของผู้ต้องขังแต่ละรายด้วย</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๕๑ ให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ป่วย จัดให้มีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาล ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วยอย่างน้อย ๑ คน และให้ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการตรวจร่างกายตามมาตรา ๓๔ การดูแลสุขภาพอนามัย การสุขาภิบาล และการตรวจสุขภาพตามความจำเป็น รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการออกกำลังกายตามสมควร และจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน การบริการทันตกรรม รวมถึงอุปกรณ์สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</p>
๑๘	ร่างมาตรา ๕๒	<p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีข้อสังเกตว่า คำว่า “โดยเร็ว” ในร่างมาตรา ๕๒ กับคำว่า “โดยไม่ชักช้า” ในร่างมาตรา ๕๓ มีความหมายไม่แตกต่างกันแต่ใช้คำต่างกัน อย่างไรก็ตามเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เช่น ภายใน ๔๘ ชั่วโมง หรือ ๗๒ ชั่วโมง นอกจากนี้ยังได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ดังนี้</p> <p>ข้อสังเกต:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ไม่ค่อยมีเรื่องเกี่ยวกับสุขอนามัยของผู้ต้องขัง ต่างจากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่มีการกำหนดรายละเอียดไว้มากยิ่งขึ้น สำหรับกรณีของร่างมาตรา ๕๒ อาจเป็นเพียงการบังคับให้รายงาน ผู้บัญชาการเรือนจำโดยเร็ว ไม่ใช่ให้ได้รับการตรวจโดยเร็ว - ในความเป็นจริงอาจไม่สามารถกำหนดระยะเวลาเป็นตัวเลขได้ เนื่องจากแต่ละเรือนจำมีความพร้อมไม่เหมือนกัน อีกทั้งความเจ็บป่วยบางประเภทอาจต้องรีบดำเนินการรายงานภายใน ๑ ชั่วโมง การกำหนดเวลาอาจไม่ทันทั่วถึง <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๕๒ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์เห็นว่าผู้ต้องขังป่วย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือเป็นโรคติดต่อ ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้รับการ</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>ตรวจจากแพทย์โดยเร็ว</p> <p>หากแพทย์เห็นว่าผู้ต้องขังนั้นต้องได้รับการบำบัดรักษาเฉพาะด้านหรือถ้าคงรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น ให้เสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อพิจารณาส่งตัวผู้ต้องขังดังกล่าวไปยังสถานบำบัดรักษาสำหรับโรคชนิดนั้น โดยเฉพาะ โรงพยาบาลหรือสถานบำบัดรักษาทางสุขภาพจิต นอกเรือนจำต่อไปโดยกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ระยะเวลาการรักษาตัว รวมทั้งผู้มีอำนาจอนุญาต ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</p> <p>ในกรณีที่ผู้บัญชาการเรือนจำส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำตามวรรคสอง มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขังไปเสียจากสถานที่ที่รับผู้ต้องขังไว้รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา</p>
๑๙	ร่างมาตรา ๕๔	<p>กรรมวิธีการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมวิธีการกิจการสตรี มีความเห็นว่าผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษทั้งก่อนและหลังคลอดตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๕๔ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการอบรมด้านการพยาบาล และต้องจัดหาอาหารที่เพียงพอ และในเวลาที่เหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร และต้องไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงในการให้นมบุตรและการดูแลบุตร เว้นแต่มีปัญหาด้านสุขภาพ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</p>
๒๐	ร่างมาตรา ๕๕	<p>คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดเตรียมการคลอดบุตรและการพักผ่อนหลังคลอดเป็นเรื่องสำคัญต่อผู้ต้องขังหญิงเป็นอย่างยิ่ง โดยมีข้อสังเกตต่อร่างมาตรา ๕๕ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ควรเพิ่มระยะเวลาพักรักษาตัวให้มากกว่า ๗ วัน ๒. ควรกำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงที่คลอดบุตรได้ให้นมบุตรอย่างน้อย ๙๐ วัน

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>นอกจากนั้น กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่านอกจากเรื่องการจัดการในเรื่องการคลอดบุตรแล้ว การปฏิบัติตนของผู้ต้องขังหญิงหลังคลอดบุตรก็เป็นเรื่องสำคัญอย่างมากด้วย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจัดการต่อผู้ต้องขังหญิงให้สอดคล้องตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๕๕ ให้เรือนจำจัดเตรียมให้ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ได้คลอดบุตรในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลนอกเรือนจำ ณ ท้องที่ที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่ หากเด็กคลอดในเรือนจำ ห้ามมิให้บันทึกว่าเด็กเกิดในเรือนจำ <u>โดยให้ระบุเฉพาะท้องที่ที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่</u></p> <p>เมื่อผู้ต้องขังหญิงคลอดบุตรแล้ว ให้ผู้ต้องขังหญิงนั้นอยู่พักรักษาตัวต่อไปภายหลังการคลอดได้ไม่เกิน เจ็ดวันนับแต่วันคลอด ในกรณีที่เป็นต้องพักรักษาตัว นานกว่านี้ ให้เสนอความเห็นของแพทย์ผู้ทำการคลอดเพื่อขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำ</p> <p>ให้เด็กที่อยู่ร่วมกับมารดาในเรือนจำได้รับการตรวจสอบสุขภาพร่างกายโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพเด็กเพื่อวินิจฉัยและให้การรักษาตามความจำเป็น รวมทั้งการตรวจป้องกันโรคและการบริการด้านสุขอนามัย</p> <p><u>ทั้งนี้ การดำเนินการตามวรรคสองและวรรคสามให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์</u></p>
๒๑	ร่างมาตรา ๖๖	<p>กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยในเรือนจำจะต้องดำเนินการพิจารณาด้วยความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล เป็นธรรม และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านเพศ โดยควรมีช่องทางที่ผู้ได้รับโทษจะสามารถอุทธรณ์การลงโทษนั้นได้</p> <p>ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. จึงได้มีการแก้ไข ดังนี้</p> <p>มาตรา ๖๖ เมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วจึงเสนอผู้บัญชาการ</p>

ลำดับ	มาตรา	ข้อเสนอแนะ
		<p>เรือนจำลงโทษผู้ต้องขังจะถูกลงโทษสถานหนึ่งสถานใดดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) ภาคทัณฑ์ (๒) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา (๓) ลดชั้น (๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นแต่กรณีการติดต่อกับทนายความตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการติดต่อของผู้ต้องขังหญิงกับบุตรผู้เยาว์ (๕) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือบางอย่าง (๖) ขังเดี่ยวไม่เกินหนึ่งเดือน (๗) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ <p>ผู้บังคับบัญชาเรือนจำมีอำนาจเพิกถอน เปลี่ยนแปลง งด หรือรอกการลงโทษได้เมื่อมีเหตุอันสมควร</p> <p><u>ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ในวรรคหนึ่ง</u></p> <p>การดำเนินการพิจารณาโทษ การลงโทษ การเพิกถอน เปลี่ยนแปลง งด หรือ รอกการลงโทษ และการอุทธรณ์ <u>รวมทั้งผู้มีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าว</u> ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง</p>

๒.๕ กรณีปัญหาการตรวจค้นและตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง

เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๙ กรณีนักศึกษาคนหนึ่งที่เป็นจำเลยคดีนี้รถไฟจะไปตรวจสอบอุทยานราชภักดีได้โพสต์ข้อความในเฟสบุ๊ก^๑ ว่าในระหว่างรอการประกันตัวอยู่ในเรือนจำได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับนักโทษหญิงในเรือนจำ ถูกบอกให้ถอดเสื้อผ้าและใส่ผ้าถุงผืนเดียวเพื่อเปลี่ยนเป็นชุดนักโทษ แต่ทุกครั้งที่ต้องรายงานตัวต่อหน้าผู้คุมแต่ละแดน เธอจะถูกสั่งให้ลุกนั่งเพื่อตรวจสอบว่าซ่อนยาเสพติดหรือไม่ โดยมีผู้คุมยืนจับผืนผ้าถุงที่เธอสวมใส่ ขณะที่ผ้าถุงซึ่งล้อมตัวเธออย่างหลวมๆ นี้ ก็ไม่ได้มีติดขัดพอจะบังสายตาคอนันต์ร้อยในเรือนจำนอกจากนั้นยังถูกตรวจช่องคลอดเพื่อดูว่ามีการซุกซ่อนยาเสพติดหรือสิ่งใดหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวกลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างกว้างขวาง

ต่อมาองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิผู้หญิงรวม ๑๖ องค์กรยื่นจดหมายเปิดผนึกต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกรณีการค้นตัวผู้ต้องขังหญิงมีการละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาโดยด่วน จำกัดดุลยพินิจผู้อำนวยการเรือนจำ บังคับใช้กฎเกณฑ์การตรวจค้นที่มีอยู่อย่างเคร่งครัดและเป็นไปตามกฎหมาย รวมถึงใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องสแกนร่างกายเป็นต้น ในจดหมายเปิดผนึกระบุว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นถึงปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง วัตถุประสงค์ที่ปะปนกัน

^๑ Pup Kornkanok Khumta (๒๕๕๙, ๒๑ สิงหาคม). [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/pup.Kornkanok?fref=ts>

ระหว่างตรวจค้นการนำเข้าสิ่งของต้องห้ามกับการตรวจการละเมิดทางเพศและอนาถาทางเพศซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ทั้งที่ก่อนหน้านี้หน่วยงานรับผิดชอบของไทยได้เคยแสดงความมุ่งมั่นทั้งในเวทีระดับชาติและนานาชาติในอันที่จะดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง พ.ศ. ๒๕๕๓ (ข้อกำหนดกรุงเทพฯ หรือ UN Bangkok Rules) และใน พ.ศ. ๒๕๕๕ กรมราชทัณฑ์ก็ได้ออก “หลักปฏิบัติในการตรวจค้นและคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม” ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญในการตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังว่า “การตรวจค้นบุคคลต้องปฏิบัติโดยละมุนละม่อมและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง” ไว้ให้เป็นหลักในการปฏิบัติแล้ว

บทที่ ๓

ผลการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)

๓.๑ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

ในคราวการประชุมคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน กรรมการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสถานติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๖/๒๕๕๙ วันพุธที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข ๑๐๔ ชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ๒ ได้เรียนเชิญผู้แทนจากกรมราชทัณฑ์มาให้ข้อมูล ผู้มาชี้แจงประกอบด้วย

๑. นายวสันต์ สิงคเสลิต	รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์
๒. นางสิริพร ชูติกุล	ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง
๓. นางรัศมี สุวรรณหงส์	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการพิเศษ
๔. นางสาวสมสกุล แอลเฟรด	นักทัณฑสถานชำนาญการพิเศษ
๕. นางโสภิตา โหมดม่วง	นักทัณฑวิทยาชำนาญการพิเศษ
๖. นางกัญจน์รัชต์ แก้วจันทร์	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

ผลการรับฟังจากกรมราชทัณฑ์ สามารถสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

๓.๑.๑ ด้านที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

๓.๑.๒ ด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง

(๑) ได้ยึดหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำผิดทั้งผู้ชาย เด็ก และผู้หญิง

(๒) ได้ร่วมงานกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) โดยมีแผนจะดำเนินการให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบที่ดำเนินการตามข้อกำหนดกรุงเทพได้ครบทุกข้อ

(๓) ได้ใช้กฎกระทรวงมาตรา ๓๖ ว่าด้วยการปฏิบัติในการตรวจค้นตัวนักโทษ เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง โดยจัดทำเป็นคู่มือหลักปฏิบัติในการตรวจค้น และคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง ส่งให้แก่เรือนจำทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

เรื่องการตรวจค้น จะเริ่มการตรวจค้นอย่างคร่าวๆ ตั้งแต่ชั้นศาล เมื่อถึงเรือนจำจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจค้นว่ามีสิ่งของต้องห้ามติดตัวมาหรือไม่ และจะชี้แจงว่าสิ่งของใดที่สามารถเก็บไว้ได้ในเรือนจำ โดยจะทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังทุกคน โดยการตรวจแบบสัมผัสร่างกายซึ่งได้กำหนดวิธีการตรวจไว้อย่างชัดเจนและทำโดยสุภาพ และจะมีป้ายประกาศไว้ว่าหากผู้ต้องขังไม่ยินยอมให้ตรวจค้นร่างกายก็สามารถแจ้งได้ หากผู้ต้องขังปฏิเสธการตรวจค้น ทางเรือนจำก็จะจัดแยกผู้ต้องขังไว้ต่างหากเป็นการชั่วคราวเพื่อดูพฤติกรรมต่อไป ส่วนการให้บุคคลอื่นเข้าร่วมการตรวจด้วย อาจทำให้ผู้ต้องขังเกิดความไม่สบายใจและไม่เหมาะสม

(๔) สำหรับทัณฑสถานหญิงกลางจะมีเตียงขาหยั่ง เนื่องจากเรือนจำมีผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์เป็นจำนวนมาก เมื่อตรวจสุขภาพแล้วก็จะตรวจอย่างอื่นไปพร้อมกันด้วย และในการตรวจทุกครั้งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขังโดยการลงลายมือชื่อยินยอมด้วย หากไม่ยินยอมก็ไม่สามารถตรวจได้

๓.๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในคราวการประชุมคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๖/๒๕๕๙ วันพุธที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๑๐๔ ชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ๒ ได้เรียนเชิญผู้แทนจาก สำนักงานตำรวจแห่งชาติมาให้ข้อมูล ผู้มาชี้แจงประกอบด้วย

๑. พันตำรวจเอก สมภพ ศิริไพพรรณ ผกก.(สอบสวน) บก. ปตม.
๒. พันตำรวจโท จิตติ สามทอง รอง ผกก.๓ บก. สส. สตม.
๓. พันตำรวจโท กริชนันท์ อินชู รอง ผกก. ฝอ ๗ อก. ภ.๑
๔. พันตำรวจโท กฤษณะ วัฒนธำรง รอง ผกก. ดส. บช. น.
๕. ร.ต.ท. ตฤณ รัตนแก้ว รอง สว. ฝอ.๗ อก. ภ.๑
๖. นายกานติศ สีแก้วน้ำไร ช่างภาพ อก. ภ.๑

ผลการรับฟังจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สามารถสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ ด้านอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

การดำเนินกระบวนการในชั้นของเจ้าพนักงานตำรวจทุกขั้นตอนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีผู้ต้องหาที่เป็นเด็กจะจัดให้มีทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบสวนด้วย และมีกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและสตรีเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กและสตรีเป็นหลัก

๓.๒.๒ ด้านที่เกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง

(๑) สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระเบียบเกี่ยวกับการตรวจค้นกำหนดไว้ แต่ไม่มีระเบียบในการตรวจค้นตัวผู้หญิงเป็นการเฉพาะ

(๒) สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจหญิงทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องหาหญิง และเมื่อถูกจับกุม กรณีเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศจะให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ซักถาม

(๓) สำหรับเรื่องข้อกำหนดกรุงเทพ กองคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือเวียนหน่วยงานภายใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติแล้ว

๓.๓ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)

ในคราวการประชุมคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๗/๒๕๕๙ วันพุธที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข ๑๐๔ ชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ๒ ได้เรียนเชิญผู้แทนจาก ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) มาให้ข้อมูล ผู้มาชี้แจงคือ นายนิติ จิตสว่าง รักษาการรองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ให้ข้อมูลโดยสรุป ดังนี้

๓.๓.๑ ด้านสถานะทางกฎหมายของสถาบันที่ไอเจ

สถาบันที่ไอเจเป็นองค์การมหาชน อยู่ในกระทรวงยุติธรรม โดยเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา “สถาบันที่ไอเจ” ได้รับการรับรองสถานภาพเป็นหนึ่งในสถาบันเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติ ด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (United Nations Program Network Institute on Crime Prevention and Criminal Justice (PNI)) เช่นเดียวกับสำนักงานป้องกัน

ยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs and Crime (UNODC)) และมีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมกับสหประชาชาติได้ ซึ่งขณะนี้ทางสถาบันที่ไอเจอยู่ระหว่างการดำเนินการร่างกฎหมายใหม่เป็นของตนเองโดยให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบจากสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่กระทรวงยุติธรรม

๓.๓.๒ ด้านที่เกี่ยวกับข้อกำหนดกรุงเทพ

(๑) ข้อกำหนดกรุงเทพที่เขียนขึ้นมาในขณะนั้นส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับประเด็นของราชทัณฑ์เท่านั้นทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่จะมีนักวิชาการหลายฝ่ายโดยเฉพาะศาล อัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำข้อกำหนดกรุงเทพ แต่ข้อกำหนดกรุงเทพจัดทำขึ้นมาให้ครอบคลุมบุคคลที่ถูกควบคุมในทุกมิติและทุกกรณีไม่จำเป็นเฉพาะในเรือนจำ

(๒) ข้อกำหนดกรุงเทพได้มีการบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๔ ที่ผ่านมา และการจัดตั้งสถาบันที่ไอเจเพื่อให้ดำเนินการขับเคลื่อนการทำงาน แต่หากจะให้มีการบังคับใช้ได้อย่างจริงจังก็ต้องมีการแก้กฎหมาย ซึ่งขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์อยู่ในระหว่างการดำเนินการอยู่ ถึงแม้จะไม่มีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับต่างๆก็สามารถปรับปรุงให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพโดยได้มีการดำเนินการไปแล้วแต่ในส่วนของการแก้กฎหมายของสถาบันที่ไอเจเป็นการแก้ไขเรื่องของการจัดองค์กรไม่เกี่ยวกับผู้ต้องขังในชั้นสอบสวน

(๓) การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ ถ้าจะให้ปฏิบัติได้จริงหรือมีกฎหมายออกมาบังคับใช้แล้ว แต่แนวคิดหรือทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงก็ไม่สามารถนำข้อกำหนดกรุงเทพมาใช้ได้ ฉะนั้นจุดสำคัญที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน คือ การปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ต้องผ่านกระบวนการการฝึกอบรม โดยได้มีการจัดทำเรือนจำต้นแบบขึ้นมาเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานดูวิธีการต่างๆในการปฏิบัติงาน ในส่วนของงบประมาณหรือจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอ นั้นสามารถปรับได้ โดยทำให้ดูเป็นตัวอย่งแล้วในเรือนจำต้นแบบที่จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่จังหวัดเชียงใหม่ แม้ว่าจะมีพื้นที่คับแคบ หรือมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพียงไม่กี่คนแต่ก็ยังสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อกำหนดกรุงเทพได้

(๔) สำหรับเรือนจำที่มีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก เมื่อมีผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำใหม่จะไม่มีการตรวจค้นผู้ต้องขัง แต่จะจับแยกออกไปเป็นแดนเฉพาะซึ่งเป็นห้องสำหรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ หากอยู่เป็นระยะเวลา ๑ เดือน ผู้ต้องขังก็ไม่สามารถนำของที่นำเข้ามาไปฝากใครได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะทราบ ซึ่งในลักษณะนี้ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์บางเรือนจำได้ทำ แต่บางเรือนจำไม่มีการแยกออกเนื่องจากไม่มีสถานที่ในเรือนจำเพียงพอจึงทำให้ต้องมีการตรวจค้นผู้ต้องขัง

(๕) การแยกผู้ต้องขังเด็ดขาดซึ่งเป็นนักโทษหรือระหว่างรอการพิจารณา ปกติจะแยกกันอยู่แล้ว คือ ถ้าเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะอยู่ในเรือนจำพิเศษ ส่วนผู้ต้องขังเด็ดขาดจะอยู่ในเรือนจำทั่วไป ในเรือนจำพิเศษจะมีการปฏิบัติที่แตกต่างจากเรือนจำทั่วไป แต่ประเทศไทยมีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากทำให้เรือนจำพิเศษก็รับผู้ต้องขังเด็ดขาดด้วยเช่นกัน และเป็นผู้ต้องขังที่มีโทษไม่สูง ถ้าเป็นในต่างจังหวัดก็จะมีเรือนจำจังหวัด และเรือนจำกลาง ซึ่งเรือนจำจังหวัดจะรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ส่วนเรือนจำกลางจะรับผู้ต้องขังเด็ดขาด หากเรือนจำจังหวัดใดไม่มีสถานที่สำหรับแยกผู้ต้องขังก็จะใช้วิธีการขึ้นป้าย แยกว่าเรือนจำพิเศษ แต่อยู่ในสถานที่เดียวกันแต่แยกแดนกัน เช่น แดนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และแดนผู้ต้องขังเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตามในต่างจังหวัดสถานที่ยังไม่เพียงพอจึงมีการปะปนกัน ต้องใช้โรงอาหาร

ร่วมกัน ถ้าจะให้แยกผู้ต้องขังอย่างที ศาสตราจารย์บรรศักดิ์ อูวรรณโณ ได้เสนอไว้ ก็ทำได้แต่ใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยถ้าศาลเปิดขึ้นมา ๑ แห่ง ก็ต้องมีเรือนจำรองรับด้วย

(๖) การดูแลแม่และเด็กในเรือนจำ กรณีที่หญิงตั้งครรภ์เข้าสู่เรือนจำทางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จะดูแลและมีโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนคลอด การฝากครรภ์ และสอนเกี่ยวกับวิธีการดูแลสุขภาพ และดูแลบุตรที่คลอดออกมา และมีการแยกห้องคุมขังซึ่งเป็นห้องแม่และเด็กมีการจัดภูมิทัศน์ที่ดีและเป็นห้องที่มีเครื่องปรับอากาศโดยไม่ให้รวมกับบุคคลอื่น เมื่อคลอดออกมาก็ให้แม่อยู่กับบุตรเพื่อให้นมบุตรโดยเมื่อเด็กคลอดออกมาจะสามารถอยู่ในเรือนจำได้จนอายุครบ ๑ ปี เมื่อครบ ๑ ปีแล้วมีญาติที่เข้ามารับออกไปทางเรือนจำก็จะให้ออกไปแต่ถ้าไม่มีจริงๆก็สามารถที่จะอยู่ในเรือนจำได้จนกระทั่งอายุครบ ๓ ปีและส่งไปยังกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) แทน

๓.๓.๓ ด้านปัญหาอุปสรรค และด้านอื่นๆ

(๑) เรื่องทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ทำงานด้วยความยากลำบากเนื่องจากปัจจุบันนี้ผู้ต้องขังมีเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องดูแลเพื่อให้เรือนจำไม่เกิดปัญหาใดๆขึ้น หากสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังลงได้โดยนำผู้ต้องขังที่ไม่เป็นอันตรายต่อสังคมออกไป การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงก็จะสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพได้ง่ายขึ้น

การให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และปลูกฝังจิตสำนึกใหม่ให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จะต้องใช้เวลา แม้จะมีกฎหมายออกมาบังคับใช้แต่หากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยังคงมีทัศนคติแบบเดิมก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการอบรมให้เจ้าหน้าที่รู้หลักสิทธิมนุษยชนด้วย

(๒) ควรปรับปรุงระเบียบและการให้ห้องคกรภายนอกเข้ามามีส่วนช่วยเหลือผู้ต้องขังมากขึ้น หากว่าสังคมยอมรับและให้การสนับสนุนโอกาสที่เขาจะกลับเข้าสู่สังคมจะง่ายขึ้น โดยจะไม่กลับไปกระทำ ความผิดและกลับเข้ามาอยู่ในเรือนจำอีก

(๓) โปรแกรมการอบรมของเรือนจำแต่ละแห่งจะดัดแปลงนำโปรแกรมที่เหมาะสมมาใช้กับเรือนจำซึ่งขณะนี้ทำกันอยู่ แต่ปัญหาในขณะนี้ขาดแคลนบุคลากร คือ ประเภทวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ในเรือนจำไม่มี จึงขอเสนอให้เพิ่มในร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ว่า ให้เพิ่มนักสังคมสงเคราะห์ พยาบาลวิชาชีพ นักจิตวิทยาอยู่ในเรือนจำ หากมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาดังๆ แต่จะเน้นเรื่องการควบคุมเพียงอย่างเดียว

(๔) สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งรวมถึงพยาบาลด้วย ส่วนใหญ่แพทย์จะมีไม่เพียงพอจะมีแต่ในเรือนจำใหญ่ๆ เช่น ในกรุงเทพมหานครจะมีโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นของเรือนจำเมื่อมีผู้ต้องหาที่ป่วยจะส่งมาที่โรงพยาบาลนี้ และในเรือนจำบางขวาง เรือนจำคลองเปรม และทัณฑสถานหญิงจะมีสถานพยาบาลในเรือนจำและมีแพทย์ประจำ แต่ถ้าเป็นเรือนจำในต่างจังหวัดจะไม่มีแพทย์ประจำจะต้องใช้แพทย์ล่วงเวลาที่จ้างมาเป็นพิเศษสัปดาห์ละ ๒ - ๓ วัน หรือขอจากสาธารณสุขจังหวัดโดยจะส่งแพทย์จากโรงพยาบาลเข้ามาในเรือนจำสัปดาห์ละ ๒ - ๓ วัน แต่บุคลากรทางการแพทย์ที่อยู่ประจำ คือ พยาบาล ซึ่งทุกเรือนจำจะต้องมีพยาบาล

(๕) สำหรับเรือนจำที่เป็นเรือนทัณฑสถานหญิงทั้งหมดมี ๘ แห่ง โดยทั่วไปการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ แต่ไม่ทุกข้อ หากทัณฑสถานหญิงหรือเรือนจำแห่งใดมีผู้ต้องขังหญิงเป็นจำนวนมากก็จะใช้ข้อกำหนดกรุงเทพ หรือต้องมีกฎระเบียบปฏิบัติที่เข้มงวด แต่หากแห่งใดมีผู้ต้องขังหญิงน้อยก็จะใช้การปกครองแบบพี่น้องแทน

(๖) นอกจากนี้ทางโครงการกำลังใจในพระราชดำริของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ซึ่งกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้ดำเนินการอยู่ตามเรือนจำอื่นๆอีกหลายแห่ง และเป็นเรือนจำที่พระองค์ภาเสด็จ เช่น เรือนจำขอนแก่น เรือนจำราชบุรี เรือนจำตรัง เพียงแต่ว่าทางโครงการกำลังใจไม่ได้ทำตามข้อกำหนดกรุงเทพ ส่วนโครงการของสถาบันที่ไอเจจะมีแบบประเมินตามข้อกำหนดกรุงเทพในแต่ละข้อและมี KPI เป็นตัวชี้วัด โดยจะมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาทำการตรวจ KPI แต่ละข้อว่าถูกต้องตามข้อกำหนดกรุงเทพหรือไม่ แต่โครงการกำลังใจที่กระทรวงยุติธรรมดูแลรับผิดชอบจะเน้นการจัดทำกิจกรรมการฝึกอาชีพมากกว่า

บทที่ ๔ ผลการลงพื้นที่ศึกษาดูงาน

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ TIJ ได้ประกาศให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีและเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำต้นแบบ โดยเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบในการบริหารพื้นที่ในเรือนจำที่มีสถานที่จำกัด ส่วนเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่ ประกอบกับผลการประเมินเรือนจำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ ได้ประเมินให้เรือนจำจังหวัดเลยเป็นหนึ่งในเรือนจำชายที่มีแดนหญิงที่มีสภาพแย่มาก ด้วยเหตุนี้คณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สมานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้เลือกศึกษาเรือนจำประเภทที่มีสถานที่จำกัดเป็นกรณีศึกษา ๒ กรณี ประกอบด้วย กรณีที่เป็น “เรือนจำต้นแบบ” เลือกลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี และกรณีที่เป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงที่มีสภาพแย่มาก เลือกลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดเลย

๔.๑ กรณีศึกษา : ศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙ คณะอนุกรรมการกิจการสตรีสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สมานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี รายชื่อคณะเดินทางและคณะเจ้าหน้าที่ของเรือนจำที่ให้การต้อนรับและให้ข้อมูลประกอบด้วย

๑. นางสาวรณี สิริเวชชะพันธ์	รองประธานคณะกรรมการสังคมฯ คนที่สอง
และประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี
๒. พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	กรรมการสังคมฯ และรองประธานคณะอนุ
กรรมการกิจการสตรี
๓. นางอำไพวรรณ ตรีสกุล	ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการสังคมฯ
และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๔. ทันตแพทย์อุดมศักดิ์ ศรีสุทิวา	เลขานุการประจำคณะกรรมการ สังคมฯ
และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๕. นางรัตนา สัยยะนิฐิ์	อนุกรรมการกิจการสตรี
๖. นางสาวสุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล	อนุกรรมการกิจการสตรี
๗. นายพิสุทธิ์ ทรัพย์วิจิตร	อนุกรรมการกิจการสตรี
๘. นางสุทิตี เมธีประภา	อนุกรรมการกิจการสตรี
๙. นายเอน อาจิตร	ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี
๑๐. นางอุไร ส่งศิริ	นักทัณฑวิทยาชำนาญการ
๑๑. นางณัฐธินี วิจัยรัตน์	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน
ผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

๔.๑.๑ การต้อนรับและการเยี่ยมชมเรือนจำ

นายเอน อาจิตร ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี และคณะให้การต้อนรับคณะอนุกรรมการกิจการสตรี หลังจากนั้นได้เดินเยี่ยมชมภายในบริเวณเรือนจำ อาทิ ห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ห้องเรียนคอมพิวเตอร์สำหรับผู้ต้องขัง โดยเชิญอาจารย์จากวิทยาลัยสารพัดช่าง และวิทยาลัยเกษตร มาให้ความรู้ในเรื่องจำทางด้านคอมพิวเตอร์แก่ผู้ต้องขัง หลังจากนั้นได้เข้าเยี่ยมชมในแดนหญิงโดยมีการจัดฝึกวิชาชีพที่ผู้ต้องขังหญิงสนใจได้แก่ การทำเบเกอรี่ การชงกาแฟ การซักรีดเสื้อผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย การนวดแผนไทย การถักโครเชต์ การถักเสื้อคอกระเช้า ศิลปะประดิษฐ์ การประกอบอาหารไทย การเพาะถั่วงอก

๔.๑.๒ ซีแจ่งวัตถุประสงค้ในการมาศึกษาดูงาน

นางสุวรรณี สิริเวชชะพันธ์ รองประธานคณะกรรมการสังคมฯ คนที่สองและประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการมาศึกษาดูงานต่อผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี ว่า สืบเนื่องมาจากคณะกรรมการได้ติดตามประเด็นการดูแลและคุ้มครองสวัสดิภาพของนักโทษในเรือนจำ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง ตลอดจนกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และในฐานะที่ตนเป็นกรรมการในคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

ประกอบกับภายหลังที่องค์การสหประชาชาติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ ๖๕ ได้ให้ความเห็น เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ ต่อข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non - Custodial Measures of Women Offenders หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งถึงแม้จะไม่มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับที่ประเทศต่างๆ ต้องปฏิบัติตามแต่ก็เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่างๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้อง กับข้อกำหนดกรุงเทพเพื่อยกระดับมาตรฐานของการราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ

สำหรับประเทศไทย ในฐานะที่เป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพดังกล่าวนี้ จึงต้องแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่างๆ และควรที่จะเป็นประเทศตัวอย่างในการพยายามขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพ โดยผ่านหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงยุติธรรม ศาลยุติธรรม สถาบันTIJ และกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคมฯ จึงได้หยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาศึกษาโดยได้เชิญรองอธิบดีจากกรมราชทัณฑ์เข้าร่วมประชุม เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจค้น การดูแลนักโทษ ความเป็นอยู่ของนักโทษ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งท่านได้ให้ข้อมูลว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ได้ประกาศให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีและเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำต้นแบบ โดยเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบในการบริหารพื้นที่ในเรือนจำที่มีสถานที่จำกัด ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพ การดำเนินงาน การบริหารจัดการและสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษในเรือนจำที่ชัดเจนยิ่งขึ้นคณะอนุกรรมการจึงเห็นควรลงพื้นที่เดินทางไปศึกษาดูงานในเรือนจำ ในวันที่จึงนับเป็นโอกาสอันดียิ่งของคณะกรรมการที่จะได้รับทราบข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลนักโทษ ตลอดจน รับฟังปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เพื่อ

นำไปสู่การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยต่อไป

๔.๑.๓ การรับฟังข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

นางอุไร ส่งศิริ นักทัศนวิทยาชำนาญการ ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานของเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีว่า ปัจจุบันเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีมีอายุ ๙๔ ปี วิสัยทัศน์ของเรือนจำ เป็นหน่วยงานด้านการควบคุมและแก้ไขพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม มีอาณาเขต ๔ ไร่ ๒ งาน ส่วนแดนหญิงมีพื้นที่ทั้งหมด ๒ งาน

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่เรือนจำ ทั้งหมด ๕๗ คน ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่ชาย จำนวน ๓๔ คน
- เจ้าหน้าที่หญิง จำนวน ๗ คน
- พนักงานราชการกักขังชาย จำนวน ๒ คน
- พนักงานราชการกักขังหญิง จำนวน ๑ คน
- พนักงานตรวจพิสูจน์ชาย จำนวน ๕ คน
- พนักงานตรวจพิสูจน์หญิง จำนวน ๓ คน
- พนักงานขับรถ จำนวน ๒ คน
- รปภ. จำนวน ๒ คน
- เจ้าหน้าที่ TOT จำนวน ๑ คน

โครงสร้างภายในแดนหญิง ประกอบด้วย

- นายเอน อาจิตร์ ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นหัวหน้าหน่วยงาน
- นางอุไร ส่งศิริ นักทัศนวิทยาชำนาญการ เป็นหัวหน้าแดนหญิง
- นางณัฐฉิณี วิจัยรัตน์ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เป็นผู้ควบคุมผู้ต้องขังหญิง
- เจ้าหน้าที่พยาบาล

สถิติผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๑๐๘ คน ประกอบด้วย

- ผู้ต้องขังเด็ดขาด จำนวน ๙๒ คน
- ผู้ต้องขังระหว่าง จำนวน ๑๖ คน และอยู่ในระหว่างตั้งครุภักดิ์ ๒ คน

พื้นที่เรือนนอน สามารถบรรจุคนได้ จำนวน ๑๖๔ คน จำแนกตามคดี ได้แก่

- คดียาเสพติด ร้อยละ ๘๒
- คดีฉ้อโกง ลักทรัพย์ ร้อยละ ๑๘

จำแนกตามอายุ ได้แก่

- ๒๖ – ๓๙ ปี
- ผู้สูงอายุ ร้อยละ ๖

จำแนกตามภูมิลำเนา ได้แก่

- ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังเป็นคนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี
- คนต่างจังหวัด ร้อยละ ๒๐
- คนต่างชาติ (ฟิลิปปินส์) ๑ คน คดียาเสพติด

จำแนกตามจำนวนครั้งที่ต้องโทษ ได้แก่

- ติดคุกครั้งแรก ร้อยละ ๗๕

- ครั้งที่ ๒ ร้อยละ ๒๑

- มากกว่า ๒ ครั้ง ร้อยละ ๔

จำแนกตามประวัติการเสพยาเสพติด ได้แก่

- เสพยาเสพติด ร้อยละ ๔๕

- ไม่เสพยาเสพติด (บางคนเป็นผู้ค้ายาเสพติดแต่ไม่ได้เสพยา) ร้อยละ ๕๕

จำแนกตามรอยสัก ได้แก่

- ผู้ต้องขังหญิงที่มีรอยสัก ร้อยละ ๔๕

- ผู้ต้องขังหญิงที่ไม่มีรอยสัก ร้อยละ ๕๕

จำแนกตามการศึกษา

- มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๒๗

- มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๙

- ปริญญาโท ร้อยละ ๑

- ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ ๕ (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ)

ทั้งนี้ เดือนมิถุนายนมีการย้ายผู้ต้องขัง จำนวน ๗ คน ไปฝึกวิชาชีพโดยให้ไปศึกษาที่โรงเรียน

วิวัฒน์ พลเรือน

กิจวัตรประจำวันสำหรับผู้ต้องขังหญิง

๐๕.๓๐ นาฬิกา	ตื่นนอนเพื่อสวดมนต์ หากเป็นศาสนาอื่นก็ให้ปฏิบัติตามศาสนาของตัวเอง
๐๗.๐๐ นาฬิกา	เปิดเรือนนอนให้ทุกคนออกมาทำภารกิจส่วนตัว ซึ่งในปัจจุบันเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีไม่มีเด็กเล็กอาศัยอยู่
๐๗.๓๐ นาฬิกา	รับประทานอาหารเช้าร่วมกัน
๐๘.๐๐ นาฬิกา	เข้าแถวเคารพธงชาติและตรวจนับจำนวนผู้ต้องขังโดยเจ้าหน้าที่จะชี้แจงกฎระเบียบ ข้อมูลข่าวสารเป็นประจำทุกวัน หน้าแถวช่วงเช้าให้กับผู้ต้องขังได้รับรู้
๐๘.๓๐ นาฬิกา	ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องเข้ากองงานของตนเองที่ได้รับการจำแนกตามกองงาน
๑๒.๐๐ นาฬิกา	เจ้าหน้าที่ตรวจนับยอดจำนวนผู้ต้องขังและรับประทานอาหารเช้ากลางวัน
๑๓.๐๐ นาฬิกา	ให้ผู้ต้องขังเข้ากองงานต่อ หากเป็นวันหยุดก็ให้พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๕.๐๐ นาฬิกา	เจ้าหน้าที่จะทำการตรวจนับยอดจำนวนผู้ต้องขัง และรับประทานอาหารเย็น
๑๖.๓๐ นาฬิกา	ให้ผู้ต้องขังเข้าไปอยู่ในเรือนนอน
๑๘.๐๐ นาฬิกา	สวดมนต์เย็น พักผ่อน ดูทีวี
๒๑.๐๐ นาฬิกา	ทุกคนจะต้องนอน

ทุกวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ของสัปดาห์จะมีการจัดให้ผู้ต้องขังหญิงเดินแอโรบิคเพื่อออกกำลังกาย

กำลังกาย

การดำเนินงานตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง โดยแบ่งออกตามข้อกำหนดกรุงเทพ ๗๐ ข้อประกอบด้วย

ข้อ

การนำสู่การปฏิบัติ

- ๑ การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังเด็ดขาดหรือ
- ๒ ผู้ต้องขังระหว่าง จะให้สิทธิเท่าเทียมกัน เช่น การรับประทานอาหาร อาบน้ำ
- ๓ การรับตัว การดูแลเอาใจใส่ หากมีผู้ต้องขังเข้ามาใหม่ทางเรือนจำจะทำการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบ
- ๔ ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง เพื่อจะนำมาจัดทำแผนให้เหมาะสมว่าผู้ต้องขังมีความสามารถด้านใด แต่เดือนผู้บัญชาการเรือนจำจะทำการปฐมนิเทศผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ โดยรวมทั้งผู้ต้องขังหญิงและชาย เพื่อให้รับทราบกฎ ระเบียบต่างๆ โดยมีฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องจะมาให้ข้อมูลในเบื้องต้น และในแดนหญิงจะมีการจัดทำคู่มือให้สำหรับผู้ต้องขังเพื่อทำการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นในการเข้ามาอยู่ในเรือนจำว่าสิ่งใดที่ควรปฏิบัติ และสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติในเรือนจำแห่งนี้ และทางเรือนจำมีเครื่องอุปโภคบริโภคให้ผู้ต้องขังตามงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรให้ ซึ่งบางครั้งก็มีไม่เพียงพอ
- ๕ การลงทะเบียนบันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดของเด็กติดผู้ต้องขัง รวมทั้งมารดาที่ตั้งครรภ์และคลอด
- ๖ บุตรออกมาก็จะเก็บเป็นความลับ กรณีที่เกิดในเรือนจำจะอนุญาตให้อยู่ในเรือนจำได้จนกระทั่งอายุครบ ๑ ปี หลังจากนั้นหากไม่มีญาติเข้ามารับออกไปจากเรือนจำทางเรือนจำจะประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมารับตัวไป แต่ที่ผ่านมาจากเรือนจำก็ไม่เคยแจ้งไปยังพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดให้มารับเนื่องจาก จะมีญาติของผู้ต้องขังมารับเด็กออกไปเลี้ยง
- ๗ การจัดสรรสถานที่คุมขังให้อยู่ในเรือนจำใกล้บ้าน ซึ่งที่ผ่านมาจากเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีจะส่งตัวผู้ต้องขังที่ไม่ใช่คนในพื้นที่อุทัยธานีกลับไปยังเรือนจำในภูมิภาคอื่นๆของผู้ต้องขัง
- ๘ หรือผู้ต้องขังที่เป็นคนจังหวัดอุทัยธานีหากต้องการย้ายมาอยู่ในเรือนจำในจังหวัดอุทัยธานีก็สามารถย้ายเข้ามาอยู่ในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี ได้เช่นกัน
- ๙ ด้านสุขอนามัยส่วนตัว ทางเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีจะจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนตัวที่ตรง ต่อความต้องการของผู้หญิงไว้ให้ ได้แก่ เครื่องกรองน้ำ ของแจก สวัสดิการต่างๆ สิ่งของเครื่องใช้จำเป็น และมีการประเมินตรวจสอบมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาประเมินโดยโรงพยาบาลอุทัยธานีจะเข้ามาทำการประเมิน สำหรับผู้สูงอายุ คนพิการได้มีการจัดสรรให้ตามงบประมาณที่ได้จัดสรรมา และทางเรือนจำได้เปิดให้บุคคลภายนอกได้มีโอกาสเข้ามาบริจาคสิ่งของหรืออาหารให้กับผู้ต้องขังหญิง แต่จะต้องแจ้งความจำนงให้กับฝ่ายบริหารของทางเรือนจำ

การตรวจสุขภาพผู้ต้องขังหญิง ทางเรือนจำจะมีการตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังโดยจัดให้มีการตรวจมะเร็งปากมดลูก การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ และจะมีแพทย์ล่วงหน้าเข้ามาบริการในเรือนจำให้เดือนละ ๒ ครั้ง สำหรับผู้ที่ป่วยแพทย์ก็จะมาตรวจดู หากอาการหนักก็จะส่งตัวไปยังโรงพยาบาลอุทัยธานี ซึ่งทางเรือนจำ ได้มีการตรวจคัดกรองไปเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา และในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ก็จะมีแพทย์เข้ามาคัดกรองโรคเบื้องต้นอีก

ผู้ต้องขังที่ตรวจพบร่องรอยของการกระทำล่วงละเมิดทางเพศหรือการกระทำความรุนแรง ทางเรือนจำจังหวัดอุทัยธานียังไม่พบกรณีเช่นนี้ในเรือนจำ แต่ทางเรือนจำได้มีการจัดทำขั้นตอนไว้เพื่อที่จะรองรับหากเกิดมีผู้ต้องขังที่โดยกระทำด้วยความรุนแรงก็จะดำเนินการตามขั้นตอนของทางเรือนจำที่ได้จัดทำไว้

ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะปกปิดข้อมูลทางการแพทย์ เช่น ข้อมูลการติดเชื้อเอชไอวี หรือข้อมูลการเกิดของเด็กในเรือนจำ ทางเรือนจำจะเก็บไว้เป็นความลับมีเพียงสถานพยาบาลเท่านั้นที่ทราบข้อมูล บางคนที่ไม่เปิดเผยทางเรือนจำก็จะทำตามความประสงค์ของผู้ต้องขัง

กรณีผู้ต้องขังมีบุตรติดตามด้วย ทางเรือนจำได้มีการจัดพยาบาลตรวจสุขภาพเด็กและมีสมุดพกสำหรับเด็กเวลาที่ตรวจสุขภาพเหมือนอยู่ภายนอกเรือนจำ แม้กระทั่งเวลาที่จะต้องฉีดวัคซีนให้เด็กทางเรือนจำก็ดำเนินการตามขั้นตอนครบโดยจะพาไปฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาลอุทัยธานี

- ๑๐ ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการบริการดูแลสุขภาพอนามัยอย่างเท่าเทียมกันเหมือนชุมชน ทางเรือนจำได้มีหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่เข้ามาบริการให้กับผู้ต้องขัง หรือการคัดกรองวัณโรค หรือการตรวจเบาหวานก็จะมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาบริการในเรือนจำตรวจให้เดือนละ ๑ ครั้ง
- ๑๑ ครรภ์บุคลากรเฉพาะทางการแพทย์ในกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงมีความประสงค์ไม่ต้องการให้รู้ตัวว่าอาการเจ็บป่วยผู้ต้องขังเป็นอย่างไร ทางเจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะไม่เข้าไปอยู่กับผู้ต้องขังในขณะที่แพทย์ กำลังตรวจผู้ต้องขัง
- ๑๒ ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงบริการการดูแลสุขภาพจิต ทางเรือนจำจะมีคลินิกคลายเครียด เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถได้รับคำปรึกษาจากเรือนจำได้ตลอดเวลา โดยจัดเจ้าหน้าที่เวรไว้สำหรับปรึกษาปัญหา แต่กรณีที่ผู้ต้องขังมีความเครียดสะสมมากก็จะเชิญนักจิตวิทยาเข้ามาช่วยเหลือผู้ต้องขัง โดยเป็นเจ้าหน้าที่จากพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
- ๑๓ บุคลากรของเรือนจำต้องเตรียมตัวทุกเมื่อในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงมีความเครียด โดยนักสังคมสงเคราะห์จะพานักจิตวิทยาเข้ามาแก้ไขปัญหสุขภาพจิตสำหรับผู้ต้องขังที่มีความเครียดมาก
- ๑๔ กำหนดกิจกรรมและการบริการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ ทางเรือนจำได้มีการอบรมโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ อบรม อสม.เกี่ยวกับเอดส์
- ๑๕ โปรแกรมการบำบัดรักษาสำหรับผู้ต้องขังที่ติดสารเสพติด ทางเรือนจำมีการจัดกิจกรรมการเต้นออกกำลังกาย กิจกรรมเข้าจังหวัด กิจกรรมเต้น
- ๑๖ การพัฒนากลยุทธ์ในการป้องกันการฆ่าตัวตาย ทางเรือนจำก็จัดกิจกรรมคลายเครียดให้ผู้ต้องขังหลายกิจกรรมเหมือนที่กล่าวไว้ข้างต้น และมีการจัดกิจกรรมกลุ่มมีพระเข้ามาสอนธรรมะและมีการอบรมสุขภาพจิต ทักษะการใช้ชีวิตในเรือนจำอย่างไรให้มีความสุขก็จะมี การเชิญ โรงพยาบาลจิตเวช จังหวัดนครสวรรค์เข้ามาให้ความรู้กับผู้ต้องขัง
- ๑๗-๑๘ ผู้ต้องขังได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการการป้องกันโรค ทางเรือนจำได้มีการอบรม การปฐมพยาบาลเบื้องต้นซึ่งโรงพยาบาลอุทัยธานีเข้ามาอบรมให้ความรู้ ส่วนเรื่องการทำ

- ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ก็มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาให้ความรู้
- ๑๙-๒๑ มาตรการการตรวจค้นตัวจะต้องคำนึงและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นผู้ต้องขังหญิงโดยทาง
เรือนจำใช้เครื่องสแกน หรือใช้มีรูปคลำผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ หรือเข้า – ออกศาล หรือย้ายมา
จากที่อื่น โดยจะไม่มีการถอดเสื้อผ้าผู้ต้องขังเพื่อละเมิดจับต้องร่างกายผู้ต้องขัง และจะมี
การอธิบายให้นักโทษฟังว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมีการตรวจค้น และจะแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบ
ว่าสิ่งใดที่ต้องนำเข้ามาได้หรือห้ามนำเข้า
- ๒๒ ทางเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีไม่มีการลงโทษแบบแยกขังเดี่ยว ในกรณีที่ทำผิดเล็กน้อยก็จะใช้
วิธี ให้สวดมนต์หรือทำสมาธิ หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์โดยการทำความสะอาด
- ๒๓ ทางเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีไม่ได้มีการกีดกันครอบครัวของผู้ต้องขัง ซึ่งทางเรือนจำจะให้
บุตรของผู้ต้องขังเข้ามาเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำได้ ซึ่งมีโครงการเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อให้
ครอบครัวเข้ามาเยี่ยม
- ๒๔ ทางเรือนจำไม่มีการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังหญิงขณะคลอดบุตร หากผู้ต้องขังถึง
กำหนดคลอดบุตรก็จะส่งตัวไปยังโรงพยาบาล และหลังจากคลอดบุตรออกมาใหม่ก็就不用
เครื่องพันธนาการ
- ๒๕ ให้ความสำคัญกับมาตรการการป้องกันการล่วงละเมิดต่อผู้ต้องขังหญิง ทางเรือนจำจังหวัด
อุทัยธานีได้มีคำสั่งออกมาว่าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ถ้าเจ้าหน้าที่ชายจะเข้ามาในแดน
ต้องขังหญิงต้องมีเหตุจำเป็นออกเป็นคำสั่ง
- ๒๖ ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องขังหญิงและครอบครัว ทางเรือนจำจะให้มีการติดต่อ
โดยการเยี่ยมญาติ หรือติดต่อทางจดหมาย โดยทางเรือนจำจะให้มีการเข้าเยี่ยมวันจันทร์ –
วันพฤหัสบดี
- ๒๗-๒๘ อนุญาตให้มีการเข้าเยี่ยมใกล้ชิด โดยทางเรือนจำได้มีการจัดโครงการให้เยี่ยมอย่างใกล้ชิด
ทั้งเรือนจำ ทั้งนักโทษชาย และนักโทษหญิง โดยจะให้เยี่ยมอย่างใกล้ชิดในวันสำคัญ คือ วัน
พ่อ วันแม่ และวันปีใหม่ และผู้ต้องขังหญิงจะมีการเยี่ยมอย่างใกล้ชิดที่แตกต่างจากผู้ต้องขัง
ชาย คือ จะมีโครงการเยี่ยมใกล้ชิดระหว่างมารดาและบุตร ซึ่งบุตรต้องอายุไม่เกิน ๑๖ ปี
สามารถเข้ามาเยี่ยมได้เดือนละ ๑ ครั้ง
- ๒๙-๓๘ เป็นการส่งเสริมสมรรถนะเจ้าหน้าที่เรือนจำหญิง มีการอบรมต่างๆ เหมือนกับเจ้าหน้าที่
เรือนจำชาย โดยการไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เขตพิเศษบริหารฮ่องกง โดย
เดินทางไปกับ นายันที จิตสว่าง โดยมีการศึกษาดูงานสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้
เดินทางไปดูงาน ณ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงดูการฝึกวิชาชีพการทำเบเกอรี่ และการ
จัดทำคอมพิวเตอร์ ซึ่งขณะนี้ได้มีการส่งตัวผู้ต้องขังหญิงไปเรียนที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ
หญิง และมีการประชุมเจ้าหน้าที่สำหรับการตรวจคัดกรองวัณโรค
- ๓๙ เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน ซึ่งในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีไม่มีผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน
ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป
- ๔๐-๔๑ ต้องมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง หากมีผู้ต้องขังหญิงที่เข้าใหม่จะมีการจำแนก ลักษณะ
และตรวจสอบว่าภูมิหลังนักโทษหญิงคนนี้เป็นอย่างไร และคัดแยกเข้ากองงาน และ
ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติเป็นรายบุคคล
- ๔๒ ผู้ต้องขังหญิงต้องมีโอกาสเข้าถึงโครงการกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนและเท่าเทียม โดย
คำนึงถึงความต้องการเฉพาะของผู้หญิง ทางเรือนจำจะมีโปรแกรมกิจกรรมต่างๆ ให้

- ผู้ต้องขังหญิงได้เลือกทำ เช่น การศึกษาทางด้านสายสามัญศึกษา และสายอาชีพ หรือ ธรรมะศึกษา โดยมีโครงการนำอาจารย์จากภายนอกเข้ามาสอน โดยวิทยาลัยสารพัดช่าง และวิทยาลัยเกษตร มาให้ความรู้ในเรื่องจำทางด้านคอมพิวเตอร์แก่ผู้ต้องขังหญิง
- ๔๓ การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังหญิง โดยทางเรือนจำจะจัดให้มีห้องเยี่ยมผู้ต้องขัง และติดต่อทางจดหมาย
- ๔๔ ผู้ต้องขังหญิงมีประสบการณ์ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว หากมีบุคคลในครอบครัวเข้ามาเยี่ยมหรือเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงขอเข้ามาพบผู้ต้องขังหญิง หากผู้ต้องขังหญิงไม่ต้องการให้เข้าพบทางเรือนจำก็มีสิทธิที่จะไม่ให้เข้าพบได้ ซึ่งทางเรือนจำได้มีการจัดทำใบรอบสำหรับการเข้าเยี่ยมเพื่อเป็นการตรวจสอบว่าญาติของผู้ต้องขังเป็นใครชื่ออะไร
- ๔๕ การบรรเทาการเปลี่ยนผ่านจากการอยู่เรือนจำสู่อิสรภาพและเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้คืนกลับมา หากมีผู้ต้องขังที่เข้าเกณฑ์ปล่อยตัวทางเรือนจำจะส่งตัวไปยังเรือนจำชั่วคราวแคว้น้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเข้าโครงการฟื้นฟูหรือเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว
- ๔๖-๔๗ การเตรียมความพร้อมก่อนและหลังปล่อยผู้ต้องขังเพื่อกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิง จะมีการจัดทำโครงการปีละ ๒ ครั้ง ร่วมกับผู้ต้องขังชาย โดยใช้งบประมาณรวมกัน โดยลำดับแรกต้องมีการตรวจสอบคุณสมบัติก่อน ซึ่งโทษนั้นต้องไม่เกิน ๒ ปี เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งนักโทษหญิงจึงต้องเข้าโครงการนี้เกือบทั้งหมดทุกคน และจะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว และประเมินสภาวะสุขภาพจิต ในช่วงการเตรียมความพร้อมซึ่งสถานที่ในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีไม่เพียงพอจึงให้มีการแยกโซนนอนและให้มาช่วยงานเจ้าหน้าที่เรือนจำ และจัดอบรมหลักสูตร ๓๐ - ๑๐๐ ชั่วโมง ซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน
- คือ ด้านที่ ๑ การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกาย ด้านที่ ๒ การพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้านที่ ๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และด้านที่ ๔ การประเมินความเสี่ยงหลังพ้นโทษ
- ๔๘ การให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร จะจัดวิทยากรจากโรงพยาบาลอุทัยธานี และโรงพยาบาลจิตเวช จังหวัดนครสวรรค์ เข้ามาให้ความรู้และจัดบอร์ดกิจกรรม
- ๔๙ การอนุญาตให้เด็กอยู่กับมารดาในเรือนจำ ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก สิทธิผู้ต้องขังต้องไม่ถูกปฏิบัติเหมือนผู้ต้องขัง ต้องปฏิบัติให้เหมือนกับเลี้ยงลูกตนเอง
- ๕๐ ผู้ต้องขังหญิงซึ่งมีบุตรอยู่ร่วมในเรือนจำจะต้องได้รับโอกาสในการใช้เวลาอยู่ร่วมกันกับบุตรให้มากที่สุด สำหรับผู้ต้องขังหญิงที่คลอดลูกทางแดนผู้ต้องขังหญิงจะให้เลี้ยงลูกเพียงอย่างเดียวหรือทำงานเบาๆ
- ๕๑ สภาพแวดล้อมที่จัดไว้สำหรับการเลี้ยงดูเด็กในเรือนจำมีสภาพใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมภายนอกเรือนจำ
- ๕๒-๕๖ เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น คือ ศาล และคุมประพฤติ
- ๕๗-๖๒ อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น
- ๖๓ การพิจารณาเพื่อให้มีการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษต้องคำนึงถึงภาระหน้าที่การดูแลครอบครัว รวมทั้งความต้องการกลับคืนสู่สังคม สำหรับผู้ต้องขังหญิงที่กำลังจะถูกปล่อยตัว

จะต้องคว่าผู้ต้องขังหญิงรายใดมีบุตร มารดา หรือบิดาที่จะต้องกลับไปดูแล ทางเรือนจำได้ มีการจัดทำเอกสารการประเมินจากมหาวิทยาลัยมหิดล และก่อนที่จะออกจากเรือนจำ สำหรับผู้ได้รับการพักการลงโทษ ก็จะทำให้ผู้บัญชาการเรือนจำจะทำการอบรมให้แนวคิด ในทางปฏิบัติที่จะออกไปสู่สังคม

๖๔-๗๐ อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่น

๔.๑.๔ ข้อคำถาม ความเห็นและข้อสังเกตของคณะอนุกรรมการกิจการสตรี

๑. สาเหตุใดเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีจึงถูกเลือกให้เป็นเรือนจำต้นแบบในการที่จะปฏิบัติตาม ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules)

๒. ขั้นตอนการรับผู้ต้องขังใหม่ที่เข้ามาในเรือนจำโดยใช้เครื่องสแกน หากเป็นผู้ต้องขังหญิงที่เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด หากมีการชุกช่อนยาเสพติดบางชนิดไว้ในช่องคลอด เครื่องสแกนของเรือนจำที่มีอยู่สามารถตรวจสอบพบบ้างหรือไม่ และหากเครื่องสแกนไม่สามารถตรวจได้ ทางเรือนจำมีวิธีการอย่างไร ในการตรวจผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ รวมไปถึงผู้ต้องขังชายที่เข้าใหม่ทางเรือนจำมีวิธีการคัดกรองอย่างไร

๓. ผู้ต้องขังหญิง และผู้ต้องขังชายที่กระทำความผิดและกลับเข้ามาในเรือนจำมากกว่า ๒ ครั้ง ทางเจ้าหน้าที่เรือนจำมีวิธีการอย่างไร จึงทราบว่าเป็นผู้ต้องขังหญิง หรือผู้ต้องขังชายเป็นผู้ต้องขังคนเดิมที่เคยติดคุกมาก่อน ซึ่งทางเรือนจำมีฐานข้อมูลที่ใช้เก็บสถิติผู้ต้องขังหรือไม่

๔. ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรในขณะที่ถูกดำเนินคดี ในใบแจ้งเกิดของบุตรระบุ การเกิด ณ สถานที่ใด

๕. ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกดำเนินคดีข้อหาขายยาเสพติดส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุใด เช่น เป็นผู้ค้า ยา เป็นผู้เสพ หรือถูกสามีบังคับให้ค้ายาเสพติด

๖. เรือนจำแห่งนี้มีเด็กที่คลอดระหว่างที่แม่ถูกดำเนินคดีจำนวนกี่คน และเมื่อเด็กออกไปจาก เรือนจำแล้วทางเรือนจำเคยติดตามพฤติกรรมของเด็กว่ามีปัญหาในการดำเนินชีวิตหรือไม่

๗. สำหรับกรณีของผู้ต้องขังที่มีลูกอาศัยอยู่ในเรือนจำกับมารดาตามพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๙ โดยให้อำนาจในการให้เด็กอยู่ในเรือนจำได้จนอายุครบ ๑๖ ปี ซึ่งเป็นกฎหมายเก่า แต่ ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาในขณะนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง กฎหมายใหม่โดยให้เด็กอยู่ในเรือนจำได้จนอายุ ๓ ปี หลังจากนั้นให้ญาติมารับออกไปหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องมารับไปดูแล กรณีนี้ทางเรือนจำมีความเห็นอย่างไร

๘. ทางเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีได้มีการจัดเครื่องใช้อุปกรณ์หรือเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับ ผู้ต้องขังหญิง ประกอบด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคชนิดใดบ้าง

๙. ผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๑๐๘ คน ที่อยู่ในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี สามารถจำแนกได้ หรือไม่ว่าเป็นนักโทษที่รอการปล่อยตัวจำนวนกี่คน

๑๐. รายได้ของผู้ต้องขังที่ทำงานตามกองงานที่ตนเองเลือกจะมีการบันทึกรายได้ อย่างไร และมีการจัดสรรเงินให้กับผู้ต้องขังหญิงอย่างไร

๑๑. ต้องขังหญิงที่ติดยาเสพติดมีวิธีการบำบัดอย่างไร

๑๒. ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ทางเรือนจำได้ทำการเปิดเครื่องปรับอากาศให้แม่ที่ตั้งครรภ์ อย่างไร และมีการจัดสถานที่สำหรับให้แม่ที่ตั้งครรภ์ไว้หรือไม่ และหลังจากคลอดบุตรได้มีการจัดสถานที่ สำหรับ แม่ให้นมบุตรเพื่ออยู่ใกล้ชิดลูกด้วยหรือไม่

๑๓. แต่ละครึ่งที่มีผู้ต้องขังหญิงเข้ามาใหม่ทางเรือนจำได้มีการให้ผู้ต้องขังใหม่ทำการแนะนำตัวเองหรือไม่ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่อยู่ก่อนได้ทำความรู้จัก

๑๔. ต้องการทราบว่ามีจำนวนผู้ต้องขังที่รอกฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษปัจจุบันนี้มีจำนวนทั้งสิ้นกี่คน

๑๕. เรือนจำแห่งนี้มีผู้ต้องขังชาวฟิลิปปินส์ที่ถูกดำเนินคดี คงไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ และมีนักโทษที่นับถือศาสนาอื่นบ้างหรือไม่ ทางเรือนจำมีสถานที่สำหรับให้ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นประกอบพิธีกรรมตามศาสนาของตนอย่างไร

๑๖. กรณีเรือนจำที่มีปัญหาตามข่าวที่นำเสนอ เช่น เรือนจำจังหวัดปัตตานีที่เผาเรือนจำ ทางผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีพอจะทราบสาเหตุบ้างหรือไม่ว่าเกิดจากสาเหตุใด หรือเกิดจากผู้บัญชาการเรือนจำเอง

๑๗. ทักษะชีวิตหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว มีการยอมรับจากสังคมหรือไม่ และมีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร ทางเรือนจำได้มีการติดตามผลหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษไปหรือไม่

๑๘. การฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีสามารถทำให้นักโทษนำไปดำเนินชีวิตและสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้จริงหรือไม่ ทางเรือนจำได้มีการติดตามผลอย่างไร

๔.๑.๕ การตอบข้อคำถาม ความเห็นและข้อสังเกต

นายเอน อาจิตร ผู้บัญชาการ เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

๑. สาเหตุที่เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบ เนื่องจากตนเองรู้จักกับนาย นที จิตสว่าง และเคยทำงานร่วมกันที่ผ่านมา ในขณะนั้น นาย นที จิตสว่าง ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์ และตนเองดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ และได้ทำงานที่ได้รับมอบหมายตามที่นาย นที จิตสว่าง สั่งการ ซึ่งเห็นผลงานเป็นที่ประจักษ์จึงเป็นที่ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกรมราชทัณฑ์ เรื่อยมา หลังจากนั้นตนก็ย้ายมารับตำแหน่งใหม่เป็นผู้บังคับบัญชาเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี และได้มีการติดต่อ จากนาย นที จิตสว่าง ซึ่งขณะนี้ดำรงตำแหน่งเป็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) เพื่อต้องการให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบในการที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนด กรุงเทพฯ (Bangkok Rules)

๒. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ฉบับเดิม ได้มีการกำหนดให้บุตรที่บิดาและมารดาที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในเรือนจำสามารถที่จะนำบุตรเข้ามาอาศัยอยู่กับมารดาได้ในกรณีที่ไม่มีญาติพี่น้องดูแลบุตรแทน และในกรณีที่มารดาคลอดบุตรในระหว่างที่ถูกดำเนินคดีก็สามารถที่จะให้บุตรอาศัยอยู่ในเรือนจำได้จนอายุ ๑๖ ปี โดยในอดีตนั้นยังไม่มีหน่วยงานใดที่เข้ามาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเหมือนเช่น ปัจจุบันนี้ที่มีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักในการให้ความช่วยเหลือ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายโดยให้เด็กสามารถอยู่ในเรือนจำได้จนอายุ ๓ ปี โดยหลักการแล้วเด็กก็ไม่ควรอยู่ในเรือนจำเกิน ๓ ปี เนื่องจากเด็กจะจดจำซึมซับพฤติกรรมต่างๆ และสิ่งที่ไม่ดี ติดตัวออกไปใช้ในการดำเนินชีวิตภายนอกเรือนจำ และทางเรือนจำเองก็ไม่สามารถที่จะให้เด็กอยู่ในเรือนจำได้เพราะถือว่าเป็นภาระของเรือนจำที่จะต้องส่งเด็กไปเรียนหนังสือตามเกณฑ์เหมือนเด็กทั่วไป ซึ่งเด็กที่เกิดใหม่ในปัจจุบันนี้สามารถเรียนรู้และมีพัฒนาการที่รวดเร็วกว่าเด็กที่เกิดในอดีต

๓. เรือนจำได้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังหญิงประกอบด้วย เรือนนอน ผ้าห่ม ๓ ผืนประกอบด้วย ผืนที่ ๑ สำหรับไว้หนุนศีรษะ ผืนที่ ๒ สำหรับปูนอน และผืนที่ ๓ สำหรับใช้ห่ม และมีการ

ติดตั้งมุ้งลวด พัดลม และน้ำดื่มที่อยู่ในห้องนอน ส่วนในการรับประทานอาหารจะมีการแจกถาดหลุมไว้ใช้สำหรับรับประทานอาหาร และมีเสื้อผ้าที่เรือนจำจัดเตรียมไว้ให้ ส่วนสิ่งอุปโภคบริโภคที่ต้องใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่นสบู่ ยาสีฟัน ผ่าอนามัย ผู้ต้องขังต้องเป็นผู้ซื้อเอง เพราะไม่มีงบประมาณจัดสรรให้ ส่วนผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติ พี่น้องก็จะมีผู้ต้องขังด้วยกันเองให้ความช่วยเหลือหรือไม่เขาก็จะได้เงินจากการทำงานใน กองงานที่ตนเอง เลือกมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสิ่งอุปโภคบริโภค

๔. เรือนจำแต่ละเรือนจำมีผู้บัญชาการเรือนจำที่แตกต่างกัน เพราะเรือนจำ ๑ แห่ง ก็จะมีผู้บัญชาการเรือนจำ ๑ คน แต่ผู้บัญชาการทุกเรือนจำจะต้องบังคับใช้กฎหมาย และทำตามระเบียบข้อบังคับ เดียวกันทุกเรือนจำทั่วประเทศ โดยวิธีการทำงานหรือการสั่งการของผู้บัญชาการแต่ละเรือนจำอาจไม่ เหมือนกัน กรณีการเผาเรือนจำจังหวัดปัตตานี ตามข่าวที่นำเสนอมีเพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้เผาเรือนจำก็คือ การย้ายผู้ต้องขังเพียง ๒ คน จึงทำให้เกิดการเผาเรือนจำปัตตานีขึ้น โดยความเห็นส่วนตัว เกี่ยวกับกรณีนี้ เห็นว่าไม่น่าจะเกิดจากการย้ายผู้ต้องขังเพียง ๒ คน ตามข่าวที่นำเสนอ แต่อาจเป็นสาเหตุอื่นแต่ไม่สามารถลง รายละเอียดได้มากกว่านี้ แต่เท่าที่ทำงานในเรือนจำมาเป็นระยะเวลานาน เห็นว่า ผู้ตรวจราชการเรือนจำก็ เป็นสาเหตุได้เช่นกัน เพราะวิธีการทำงานของผู้ตรวจราชการเรือนจำเวลาที่ไปตรวจราชการแต่เรือนจำก็จะสั่ง ผู้บัญชาการเรือนจำว่าต้องทำโน่น นี่ นั่น ซึ่งบางเรือนจำก็ไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามเพราะสถานที่แต่ละ เรือนจำมีขนาดและมาตรฐานที่แตกต่างกัน เช่น กรณีที่เรือนจำมีพื้นที่คับแคบก็สั่งให้ติดตั้งป้าย ซึ่งในความเป็นจริง ก็ไม่จำเป็นต้องทำเพราะไม่ใช่เรือนจำที่มีพื้นที่กว้างที่จะต้องทำป้ายต่างๆขึ้นในเรือนจำเพราะส่วนใหญ่ผู้บัญชาการแต่ละเรือนจำก็ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในเรือนจำอยู่แล้ว อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ผู้ตรวจราชการเรือนจำไปตรวจราชการที่เรือนจำจังหวัดปัตตานีแล้วคงสั่งงานผู้บัญชาการเรือนจำในลักษณะ เช่นนี้อาจทำให้ผู้บัญชาการเรือนจำเกิดความไม่พอใจก็อาจจะเป็นไปได้เช่นกัน โดยการดูแลเรือนจำของผู้ บัญชาการเรือนจำต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปกครองด้วย

นางอุไร สงศิริ นักทัศนวิทยาชำนาญการ ตอบข้อสังเกตว่า

๑. การตรวจร่างกายของนักโทษใหม่ที่เข้ามาในเรือนจำจะใช้วิธีการให้ลุก – นั่ง และถ่างขา กว้างๆ สำหรับกรณีที่มีการชุกชอนยาเสพติดเข้ามาในเรือนจำ เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทราบข้อมูลก่อนว่ามีการ ชุกชอนยาในตัวผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำจะเสนอเรื่องไปยังผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อส่งตัวไปตรวจร่างกาย ที่ โรงพยาบาลเพื่อให้ทำการตรวจภายในของผู้ต้องขังโดยแพทย์หรือพยาบาลที่เชี่ยวชาญ หรือกรณีการกลืนกิน ยาเสพติดถ้าทราบข้อมูลก่อนล่วงหน้าก็ต้องให้ไปทำการเอ็กซเรย์ที่โรงพยาบาล โดยทางเจ้าหน้าที่เรือนจำ ไม่เคยไปล่วงหน้าถ้าผู้ต้องขังเองเพราะจะทำให้ผิดข้อกำหนดกรุงเทพ สำหรับเครื่องสแกนที่ให้คนเดินผ่านมีราคาสูง ทำให้ทุกเรือนจำไม่สามารถซื้อมาไว้ในแต่ละเรือนจำได้ จะมีเฉพาะเรือนจำกลางเขาบิน เรือนจำกลาง ระยอง และเรือนจำกลางพิษณุโลก เนื่องจากมีนักโทษที่รุนแรงไม่เหมือนบุคคลทั่วไปหรือเรียกว่าเป็นบุคคล ที่ไม่เกรงกลัวกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีเครื่องสแกนในลักษณะนี้ไว้

๒. เด็กที่คลอดบุตรในขณะที่แม่ติดคุกจะต้องไปคลอดที่โรงพยาบาลและไปแจ้งเกิดที่ทะเบียน บ้านกลางของเทศบาล ซึ่งทางโรงพยาบาลจะเป็นผู้ดำเนินการให้ แล้วหลังจากนั้นจะประสานให้ญาติมา โอนย้าย ชื่อเด็กเข้าไปในทะเบียนบ้านของตนเอง

๓. รายได้ของผู้ต้องขังในการทำงานในแต่ละกองงานที่ผู้ต้องขังเป็นผู้เลือกจะให้ปันผล ของ ฝ่ายฝึกวิชาชีพ โดยแบ่งไปตามชั้นความดีของผู้ต้องขัง หรือตามปริมาณงานที่ทำของผู้ต้องขังคน นั้น โดย ๓ เดือน จะออกเงินให้ ๑ ครั้ง

๔. ผู้ต้องขังหญิงที่ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดส่วนใหญ่เกิดจากความสมัครใจในการค้ายาเสพติดโดยไม่มีการบังคับจากบุคคลอื่นเนื่องจากต้องการมีเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องทำงานหนัก

๕. ผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์ทางเรือนจำไม่ได้เปิดเครื่องปรับอากาศให้ทั้งวัน เว้นแต่อากาศร้อนและมาขอให้เจ้าหน้าที่เปิดเครื่องปรับอากาศให้ เนื่องจากทางเรือนจำก็ต้องประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งด้วย และเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วก็มีการจัดเตรียมสถานที่สำหรับแม่และเด็กเพื่อให้อยู่ด้วยกันเหมือนกับบุคคลภายนอก

๖. ผู้ต้องขังใหม่ที่เข้ามาไม่จำเป็นต้องมีการแนะนำตัวเพราะจะทำความรู้จักกันเองโดยปริยาย ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังหญิงเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ในจังหวัดอุทัยธานี

๗. หลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษออกไป ทางเรือนจำมีการทำข้อตกลงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันลงพื้นที่ตรวจสอบชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้มากเพราะหากท้องถิ่นของเขาสงบสุขก็จะทำให้สร้างฐานเสียงในท้องถิ่น ได้อีกท้องถิ่นจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างมาก

๘. มีผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปหลายรายออกไปขายอาหารตามสั่ง เปิดร้านเสริมสวย และนวดแผนไทยตามบ้าน ทางเรือนจำก็มีการติดตามผล และบางครั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดำเนินการติดตามผลเอง

นางณัฐธินี วิจัยรัตน์ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงานผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ตอบข้อสังเกตว่า

๑. เหตุที่กฎหมายควรเปลี่ยนให้เด็กที่เกิดในระหว่างที่แม่ติดคุกจาก ๑๖ ปี เป็น ๓ ปี เนื่องจากไม่ต้องการให้เด็กลอกเลียนพฤติกรรมที่ไม่ดีในคุก

๒. ของใช้อุปโภคและบริโภคสำหรับผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

๓. ขณะนี้มีผู้ต้องขังหญิงที่รอลงอาญาจำนวน ๑๐ คน และเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีจะมีผู้ต้องขังที่ติดคุกไม่เกิน ๑๕ ปี เป็นอำนาจการควบคุมของเรือนจำ หากผู้ต้องขังที่ติดคุกเกิน ๑๕ ปี ต้องทำการย้ายไปอยู่ที่เรือนจำกลางนครสวรรค์แทน

๔. สำหรับผู้ต้องขังที่ติดยาบ้าเมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำจะแสดงอาการง่วงนอนและใช้เวลานอนนานๆ เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ จะไม่ทำอะไรเลย หลังจาก ๑ อาทิตย์ จะกินเยอะมากกว่าปกติและก็หายไปเองโดยไม่ต้องหาผู้มาบำบัด ซึ่งอาจจะต้องกินยาแก้ปวดศีรษะบ้าง แต่ก็หายไปเอง แต่ผู้ต้องขังที่ติดแอลกอฮอล์จะมีอาการน่ากลัวมากกว่าผู้ต้องขังที่ติดยาบ้า เพราะควบคุมยาก ขาดสติ ทูรันทุราย คล้ายๆการลงแดง บางรายต้องให้นักจิตวิทยาเข้ามาดูแลและให้เพื่อนผู้ต้องขังช่วยกันดูแล

๕. ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นก็จะประกอบพิธีทางศาสนาตนเองไปพร้อมกับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ในเรือนนอนพร้อมกันไม่ได้มีการแยกออกไปจากกลุ่ม โดยชาวฟิลิปปินส์นับถือศาสนาคริสต์ก็จะประกอบพิธีกรรมตามศาสนาตนเอง ในขณะที่ศาสนาพุทธจะทำการสวดมนต์เช้า - เย็น ซึ่งเรือนจำนี้ไม่มีศาสนาอิสลาม

๔.๒ กรณีศึกษา : ศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดเลย

วันที่ ๕ - ๖ สิงหาคม ๒๕๕๙ คณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเรือนจำ จังหวัดเลย รายชื่อคณะเดินทางและคณะเจ้าหน้าที่ของเรือนจำที่ให้การต้อนรับและให้ข้อมูล ประกอบด้วย

๑. นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์	รองประธานคณะกรรมการสังคมฯ คนที่สอง และประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี
๒. พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	กรรมการสังคมฯ และรองประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี
๓. นางสาวเบญจวรรณ อ่านเปรื่อง	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการสังคมฯ และคณะอนุกรรมการกิจการสตรี
๔. นางอำไพวรรณ ตรีสกุล	ผู้อำนวยการประจำคณะกรรมการสังคมฯ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการกิจการสตรี
๕. นางรัตนา สัยยะนิฐิ	อนุกรรมการกิจการสตรี
๖. นางสาวสุชาดา เมฆรุ่งเรืองกุล	อนุกรรมการกิจการสตรี
๗. นายพิสุทธิ ทรัพย์วิจิตร	อนุกรรมการกิจการสตรี
๘. นางสาวสุชาดา นันทะพานิชสกุล	อนุกรรมการกิจการสตรี
๙. นางสาวพิมพ์บุญ พันสวัสดิวง	รักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย
๑๐. นายสำราญ บุคตา	หัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ขังนาคาน

๔.๒.๑ การต้อนรับและการเยี่ยมชมเรือนจำ

นางสาวพิมพ์บุญ พันสวัสดิวง รักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย และคณะให้การต้อนรับคณะอนุกรรมการกิจการสตรี โดยได้จัดให้มีการแสดงเต้นรำประกอบเสียงเพลงโดยผู้ต้องขัง สูงอายุชายและหญิง หลังจากนั้นรักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย นางสาวพิมพ์บุญ พันสวัสดิวง ได้เรียนเชิญ นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์ รองประธานคณะกรรมการสังคมฯ คนที่สองและประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี และพลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล กรรมการสังคมฯ และรองประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ได้กล่าวทักทายและให้อาวาสผู้ต้องขังหญิงที่มาร่วมให้การต้อนรับจำนวน ๒๗๐ คน โดยประมาณ จากนั้นคณะได้เดินเยี่ยมชมภายในบริเวณเรือนจำ อาทิ ห้องเลี้ยงเด็ก “บุญบันดาล” การฝึกวิชาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ฝึกวิชาชีพจัดดอกไม้สด/แห้ง และฝึกวิชาชีพทำเบเกอรี่ ซึ่งผู้ต้องขังหญิงสามารถใช้ความชำนาญที่ได้จากการฝึกแล้วผลิตสินค้าต่างๆ เพื่อส่งออกไปขายภายนอกเรือนจำและทางเรือนจำได้นำรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายมาแบ่งให้ผู้ต้องขังร้อยละ ๕๐ โดยรายได้ที่ได้จะโอนเป็นเงินเข้าบัญชีธนาคารของผู้ต้องขังที่ทางเรือนจำได้เปิดบัญชีไว้ให้

๔.๒.๒ ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการมาศึกษาดูงาน

นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์ รองประธานคณะกรรมการสังคมฯ คนที่สอง และประธานคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ได้แจ้งต่อที่ประชุมถึงการเดินทางลงพื้นที่มาศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดเลยว่า สืบเนื่องมาจากคณะกรรมการได้ติดตามประเด็นการดูแลและคุ้มครองสวัสดิภาพของนักโทษในเรือนจำ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง ตลอดจนกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และในฐานะที่ตนเป็นกรรมการในคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. และเพื่อต้องการรับฟังปัญหาและ

อุปสรรคในการทำงาน เนื่องจากการออกกฎหมายต้องการข้อเท็จจริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขให้ตรงจุดและสามารถทำให้กฎหมายออกมาบังคับใช้ได้จริง เนื่องจากผู้ต้องขัง คงไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดในหลายๆเรื่องรวมถึงสิทธิขั้นพื้นฐานจึงต้องให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังเหล่านี้

ประกอบกับ การที่ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพดังกล่าวนี้จึงต้องแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่างๆ และควรที่จะเป็นประเทศตัวอย่างในการพยายามขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพ โดยผ่านหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงยุติธรรม ศาลยุติธรรม สถาบันTIJ และกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะอนุกรรมการกิจการสตรีในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ จึงได้หยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาศึกษาโดยได้เชิญรองอธิบดีจากกรมราชทัณฑ์เข้าร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจค้น การดูแลนักโทษ ความเป็นอยู่ของนักโทษ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อให้เห็นภาพ การดำเนินงาน การบริหารจัดการและสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษในเรือนจำที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คณะอนุกรรมการจึงเห็นควรลงพื้นที่เดินทางไปศึกษาดูงานในเรือนจำ จึงนับเป็นโอกาสอันดียิ่งของคณะกรรมการที่จะได้รับทราบข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลนักโทษ ตลอดจนรับฟังปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันแก้ไขปัญหอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยต่อไป

๔.๒.๓ การรับฟังข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเรือนจำจังหวัดเลย

นางสาวพิมพ์บุญ พันสวัสดิวง รักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานของเรือนจำจังหวัดเลยว่า เรือนจำจังหวัดเลย มีพื้นที่ ๒๑ ไร่ ๒ ตารางวา แบ่งพื้นที่เป็น ภายในกำแพง ๗ ไร่ ๕๖ ตารางวา พื้นที่ภายนอก ๑๓ ไร่ ๖๔ ตารางวา ปัจจุบันมีผู้ต้องขังทั้งหมด จำนวน ๑,๖๐๐ คน เป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน ๑,๓๓๐ คน และผู้ต้องขังหญิง จำนวน ๒๗๐ คน

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่เรือนจำ

มีทั้งหมด ๖๘ คน สัดส่วนในการดูแลผู้ต้องขัง ๒๖ : ๑

สถิติผู้ต้องขังหญิง เรือนจำจังหวัดเลย ประกอบด้วย

จำนวนผู้ต้องขังหญิงทั้งหมด จำนวน ๒๗๐ คน

- ผู้ต้องขังสูงอายุจำนวน ๑๖ คน
- ผู้ต้องขังต่างชาติ (สปป.ลาว)จำนวน ๗๑ คน
- ผู้ต้องขังพิการจำนวน ๑ คน
- ผู้ต้องขังตั้งครรภ์จำนวน ๓ คน
- ผู้ต้องขังป่วยมีโรคประจำตัวจำนวน ๓๔ คน
- ผู้ต้องขังไม่มีญาติเยี่ยมจำนวน ๓๐ คน

ผู้ต้องขังที่ได้รับการศึกษา ประกอบด้วย

- ระดับปริญญาตรีจำนวน ๒ คน
- ระดับ ปวส.จำนวน ๑๕ คน
- ระดับ ปวช.จำนวน ๓๐ คน
- ระดับมัธยมปลายจำนวน ๗ คน

- ระดับมัธยมต้นจำนวน ๒๒ คน
- ระดับประถมศึกษาจำนวน ๔๐ คน
- ผู้ไม่รู้หนังสือจำนวน ๑๓ คน

ผู้ต้องขังที่เข้าอบรมธรรมศึกษา ประกอบด้วย

- นักธรรมตรีจำนวน ๖๙ คน
- นักธรรมโทจำนวน ๒๘ คน
- นักธรรมเอกจำนวน ๕ คน
- ผู้เข้าอบรมศีลคสาสมาธิจำนวน ๓๓๐ คน

โครงการฝึกวิชาชีพพระยะสั้นสำหรับผู้ต้องขังหญิง ประกอบด้วย

- ฝึกวิชาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า
- ฝึกวิชาชีพจัดดอกไม้สด / แห้ง
- ฝึกวิชาชีพทำเบเกอรี่

การจัดสวัสดิการให้กับผู้ต้องขังหญิง ประกอบด้วย

- แจกสิ่งของเครื่องใช้ให้กับผู้ต้องขัง
- แจกชุดชั้นในให้กับผู้ต้องขัง
- การจัดเลี้ยงอาหารให้กับผู้ต้องขังหญิง นายกเหล่ากาชาดจังหวัดเลย สโมสรโรตารี และ

ชมรมแม่บ้านมหาดไทยจังหวัดเลย

- การดูด้านทันตกรรมเคลื่อนที่โดยมีการประสานแพทย์ทันตกรรมจากโรงพยาบาล

จังหวัด เลยมาให้การดูแลเรื่องสุขภาพฟัน

- การคัดกรองมะเร็งปากมดลูก และการตรวจคัดกรองวัณโรค

การนันทนาการ

- การทำบุญตักบาตรและสงน้ำพระวันสงกรานต์
- ร่วมกิจกรรมวันสุขภาพจิต
- ร่วมกิจกรรมวันส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขัง

การอบรม

- การอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขเรือนจำ
- การอบรมศีลคสาสมาธิ
- ปัญหาอุปสรรคในการดูแลผู้ต้องขังหญิง/ผู้สูงอายุ

๑. พื้นที่คับแคบไม่สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการออกกำลังกายจะมีการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายเป็นประจำโดยมีกาสลับเปลี่ยนหมุนเวียนลงมาออกกำลังกายครั้งละ ๕๐ คน สัปดาห์ละครั้ง

๒. ผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติมีจำนวนมากไม่ได้รับประโยชน์จากพักการลงโทษ ทำให้ต้องโทษยาวกว่าผู้ต้องขังชาวไทย ยกเว้นหากมีการขอพระราชทานอภัยโทษก็จะได้ออกจากเรือนจำเร็วขึ้น

๓. เนื่องจากเป็นพื้นที่แนวตะเข็บชายแดนทำให้มีผู้ต้องขังหญิงคดียาเสพติดเป็นจำนวนมาก

๔. หากมีการย้ายระบายนผู้ต้องขังหญิงจะทำให้ญาติเดือดร้อน

การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังที่เป็นชาวต่างชาติ

มีผู้ขอเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังที่เป็นชาวต่างชาติน้อยครั้ง เพราะส่วนใหญ่ผู้ต้องขังที่เป็นสัญชาติลาว จะได้รับโทษสูง สาเหตุเกิดจากถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดโดยการนำยาเสพติดเข้าราชอาณาจักร เมื่อถูกจับกุมก็ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือได้รับโทษประหารชีวิต เมื่ออยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานานทำให้ผู้ต้องขังบางรายมีอายุมากขึ้นจึงทำให้เรือนจำต้องมีภาระในการดูแลสุขภาพผู้ต้องขัง กลุ่มนี้เนื่องจากป่วย ทางเรือนจำจะส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาที่โรงพยาบาลจังหวัดเลย ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังสัญชาติลาวจะเป็นโรคภัยแรงคือ มะเร็ง เนื้องอก บางรายต้องส่งตัวไปทำการรักษาที่โรงพยาบาลราชทัณฑ์ หรือส่งไปผ่าตัดที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดอุดรธานี เมื่อสุขภาพดีขึ้นก็จะถูกส่งตัวกลับมาเรือนจำเช่นเดิมและเมื่อพ้นโทษก็จะมีผลการคัดค้านให้กลับสู่ประเทศ ซึ่งในจังหวัดเลยมีแนวตะเข็บชายแดน จำนวน ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว

๔.๒.๔ ข้อคำถาม ความเห็นและข้อสังเกตของคณะกรรมการสิทธิการกิจการสตรี

๑. ทราบหรือไม่ว่ากรมราชทัณฑ์มีการจัดลำดับเรือนจำทั่วประเทศอย่างไรว่าเรือนจำจังหวัดไหนอยู่ในระดับดีมาก ระดับดี หรือต้องปรับปรุง

๒. เรือนจำจังหวัดเลยมีการแยกแดนหญิง และแดนชายอย่างไร โดยปกตินักโทษแดนชายจะเข้ามาอยู่ในแดนหญิงได้โดยที่ไม่ต้องขออนุญาตหรือไม่ และในกรณีที่น่าผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงมาทำกิจกรรมร่วมกันจะต้องเป็นนักโทษประเภทใด เช่น นักโทษชั้นดี หรือนักโทษที่ใกล้จะได้รับการพ้นโทษ

๓. เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีก็มีพื้นที่คับแคบและจำกัดเช่นกัน แต่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเรือนจำต้นแบบเพราะสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องการทราบว่าปัญหาอุปสรรคที่เรือนจำจังหวัดเลยไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามข้อกำหนดกรุงเทพเกิดจากสาเหตุใด

๔. ข้อกำหนดกรุงเทพในแต่ละข้อส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง และในข้อกำหนดกรุงเทพเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย แจ้งในเบื้องต้นว่า ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เรือนจำปฏิบัติ กันอยู่แล้วโดยข้อกำหนดกรุงเทพเป็นเพียงแนวปฏิบัติเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุที่ทางเจ้าหน้าที่เรือนจำจะปฏิบัติตามก็ได้หรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้เพราะไม่ระเบียบ แต่ขณะนี้ในคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. กำลังพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมร่างฉบับนี้ อยู่ ควบคู่ไปกับระเบียบของกรมราชทัณฑ์ หากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกมาบังคับใช้ เจ้าหน้าที่เรือนจำก็ต้องปฏิบัติตามเพราะถือว่าเป็นกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดวินัย ดังนั้น ก่อนที่พระราชบัญญัติฉบับนี้และระเบียบของกรมราชทัณฑ์จะออกมาบังคับใช้อย่างจริงจัง ทางกรมสิทธิการจึงต้องการทราบว่าระเบียบ หรือข้อบังคับ ส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับกรมราชทัณฑ์แล้วเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และต้องการที่จะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมส่วนใด เพื่อจะได้ นำข้อเสนอแนะต่างๆจากการให้ข้อมูลในวันนี้ไปใส่ไว้ในร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. และระเบียบกรมราชทัณฑ์ก่อนที่จะออกมาบังคับใช้ เพราะหากออกมาบังคับใช้แล้วก็จะไม่สามารถแก้ไขได้

๕. ทราบหรือไม่ว่าปัจจุบันนี้มีข้อกำหนดกรุงเทพที่เรือนจำทุกเรือนจำจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ ทางเรือนจำจังหวัดเลยได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพบ้างหรือไม่ และหากปฏิบัติตามสามารถทำได้กี่ข้อจาก ๗๐ ข้อ และที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้เกิดจากสาเหตุใด

๖. อุปสรรคอะไรบ้างที่เรือนจำจังหวัดเลยปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพไม่ครบถ้วน

๗. การประเมินผลครั้งสุดท้ายที่กรมราชทัณฑ์ประเมินให้เรือนจำจังหวัดเลยเป็นเรือนจำที่มั่นคงต่ำ ทราบหรือไม่ว่าเกิดจากสาเหตุใด

๘. ข้อกำหนดกรุงเทพฯจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ประกอบด้วย

๑) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงด้วยความละเอียดอ่อนและการคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ตั้งแต่ วันแรกรับจนกระทั่งอยู่ในเรือนจำในประเด็นนี้เมื่อลงปฏิบัติแล้วได้มีการแปลงเป็นระเบียบของเรือนจำจังหวัดเลยบ้างหรือไม่ เช่น การค้นตัวผู้ต้องขัง การตรวจร่างกาย และการให้บริการดูแลด้านสุขอนามัย

๒) การถูกคุกคามทางเพศของผู้ต้องขังหญิง การเฝ้าระวัง หรือการจัดผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุกคามทางเพศเรือนจำจังหวัดเลยได้มีการออกระเบียบหรือไม่และมีวิธีการอย่างไรหากเกิดการคุกคามทางเพศต่อผู้ต้องขังหญิง

๓) ผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์หรือคลอดบุตร เรือนจำมีวิธีการดูแลอย่างไรตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ และการให้เยี่ยมมีอะไรเป็นกรณีพิเศษหรือไม่และมีผู้ต้องขังที่มีลูกเล็กเข้ามาอยู่ในเรือนจำบ้างหรือไม่หากมีผู้ต้องขังที่มีลูกเล็กมาเยี่ยมทางเรือนจำได้มีการจัดสถานที่ให้ระหว่างแม่ลูกหรือไม่

๔.๒.๕ การตอบข้อคำถาม ความเห็นและข้อสังเกต

นางสาวพิมพ์บุญ พันสวัสดิวง รักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด

๑. กรมราชทัณฑ์มีการจัดลำดับเรือนจำออกเป็น ๓ ลำดับ ได้แก่

- ลำดับ ๑ เรือนจำมั่นคงสูง

- ลำดับ ๒ เรือนจำมั่นคงปานกลาง

- ลำดับ ๓ เรือนจำมั่นคงต่ำ ซึ่งเรือนจำจังหวัดเลยเป็นเรือนจำที่อยู่ในลำดับ ๓ เรือนจำ

จังหวัดเลยมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังได้ ๑๕ ปี หากศาลตัดสินให้จำคุกเกิน ๑๕ ปี จะมีการส่งตัวผู้ต้องขังไปยังเรือนจำที่มีอำนาจในการควบคุมมากกว่า ๑๕ ปี ต่อไป

๒. การแยกแดนหญิง และแดนชายจะมีการแยกแดนโดยเด็ดขาด หากนักโทษแดนชายจะเข้ามาในแดนหญิงจะต้องมีเจ้าหน้าที่เรือนจำควบคุมตัวมาด้วย ในกรณีที่เข้ามาทำการซ่อมบำรุงเข้ามาซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าในแดนหญิง หรือกรณีนำผู้ต้องขังชายมาร่วมกิจกรรมกับผู้ต้องขังหญิงก็จะต้องทำการขออนุญาตเป็นขั้นตอนของทางเรือนจำเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นแต่ในการทำกิจกรรมเช่นทำบุญ ตักบาตรในวันสำคัญๆก็จะนำไปทำกิจกรรมร่วมกันแต่จะต้องมีเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ควบคุมในแดนชายและมีเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ควบคุมในแดนหญิงดูแลในกรณีที่นำผู้ต้องขังหญิงและผู้ต้องขังชายมาทำกิจกรรมร่วมกันจะคัดเลือกเฉพาะผู้ต้องขังสูงอายุที่ตัดสินคดีแล้วและใกล้พ้นโทษมาทำกิจกรรมร่วมกัน

๓. เรือนจำจังหวัดเลยพยายามปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯให้ครบทุกข้อ เช่น กรณีการดูแลผู้ต้องขังที่เป็นแม่และเด็ก การดูแลเกี่ยวกับสิทธิต่างๆของผู้ต้องขัง และการตรวจค้นผู้ต้องขัง แต่เนื่องจากพื้นที่เรือนจำมีความคับแคบเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังจึงทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่ทางเรือนจำก็พยายามปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯซึ่งทำได้เพียง ๖๐ ข้อ

๔. การประเมินผลจะมีการระบุว่าทำได้ กับทำไม่ได้ ทางเรือนจำจังหวัดเลยประเมินทำได้เกือบ ทุกข้อยกเว้นในส่วนที่ ๓ ในแบบประเมินว่าด้วยมาตรการคุมขังโดยไม่ใช้เรือนจำ และข้อกำหนดกรุงเทพฯ ข้อที่ ๕๗ - ข้อที่ ๗๐ ทางเรือนจำจังหวัดเลยไม่ได้ประเมินไปเนื่องจากอยู่นอกเหนืออำนาจของเรือนจำ จึงไม่ได้ประเมิน อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้การประเมินผลครั้งสุดท้ายที่กรมราชทัณฑ์ประเมินให้เรือนจำจังหวัดเลยเป็นเรือนจำมั่นคงต่ำ

๕. สาเหตุที่ทำให้เรือนจำมีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากและเพิ่มมากขึ้นทุกๆปี เกิดจากกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยไม่ได้มีการคัดกรองตั้งแต่ต้นทาง คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อัยการ และศาล เพราะเมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีเล็ก หรือคดีใหญ่ ก็จะถูกตัดสินให้จำคุก จึงทำให้ต้องส่งผู้ต้องขังมาฝากขังที่เรือนจำ เช่น คดีเสพชัย ในเรือนจำจังหวัดเลยมีจำนวนผู้ต้องขัง จำนวน ๑๐๐ คน เมื่อถูกจับ ก็ดำเนินคดีและให้จำคุก ๓ เดือน หรือ ๖ เดือน ผู้ต้องขังบางคนอยู่ระหว่างรอคำตัดสินจนกระทั่งจำคุกเกินระยะเวลาเมื่อศาลตัดสินว่าไม่ผิดก็ไปยื่นขอรับเงินชดเชย เนื่องจากกรมคุมครองสิทธิ กำหนดว่า ในกรณีที่ศาลยกฟ้องแล้วไม่มีความผิดจะต้องได้รับค่าชดเชยที่อยู่ในเรือนจำวันละ ๒๐๐ บาท ซึ่งในกรณีนี้เป็นคดีเสพชัย ก็มีการฝากขังผลัดที่ ๑ ผลัดที่ ๒ จนกระทั่งเกินระยะเวลาฝากขัง ในคดีเสพชัยเมื่อตัดสินจะให้จำคุก เพราะไปทำความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของคู่กรณีที่ใช้โทษจำคุกซึ่งการเสพของผู้เสพคิดว่าตนเองไม่ใช่อาชญากรเพียงแค่เสพยาไปทำงาน เสพยาขับรถบรรทุก เมื่อถูกจับกุมก็จะส่งเข้ามาฝากขังในเรือนจำระหว่างรอคำตัดสิน ซึ่งเรือนจำก็มีความคับแคบอยู่แล้วเพราะไม่สามารถแยกแดนได้อย่างชัดเจนเนื่องจากเรือนจำจังหวัดเลยเป็นเรือนจำแดนเดียวไม่มีกำแพงกันเด็ดขาด ขณะนี้เรือนจำจังหวัดเลยมีผู้ต้องขังระหว่างรอคำตัดสิน จำนวน ๔๐๐ คน โดยไม่ได้มีการกำหนดว่าเป็นโทษประหารหรือโทษธรรมดา หากผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างรอคำตัดสินซึ่งยังไม่มีคำตัดสินผู้นั้น ก็คือ ผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น จึงทำให้เมื่อเข้ามาฝากขังในเรือนจำก็จะอยู่ด้วยกันหมดทั้งโทษประหารและโทษธรรมดา หากยังไม่มีคำพิพากษาตัดสิน ส่วนผู้ที่ตัดสินแล้วถ้าเป็นโทษสูง จะส่งไปยังเรือนจำอื่น ซึ่งการจับเข้าเรือนจำควรมีการตรวจสอบก่อนว่าบุคคลดังกล่าวควรชะลอฟ้องหรือไม่ หรือชะลอที่จะต้องใช้วิธีการจำคุกหรือไม่ หากมีการคัดกรองตรวจสอบตั้งแต่เริ่มการจับกุม ก็จะไม่มีการผู้ต้องขังล้นเรือนจำเหมือนเช่นทุกวันนี้

๖. การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงด้วยความละเอียดย่อนและการคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลตั้งแต่วันแรกรับจนกระทั่งอยู่ในเรือนจำ ตามข้อกำหนดกรุงเทพมหานครนั้น เรือนจำจังหวัดเลยไม่ได้มีการแปลงเป็นระเบียบของเรือนจำ แต่จะใช้ระเบียบหลักเกณฑ์ของกรมราชทัณฑ์สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งกรณีการให้บริการดูแลด้านสุขอนามัย ได้มีการแจกผ้าอนามัยให้กับผู้ต้องขังหญิงครั้งละ ๓ ห่อ / ๓ เดือน ซึ่งที่ผ่านมาเพียงพอกับความต้องการของผู้ต้องขังหญิง หากผู้ต้องขังหญิงรายใดต้องการเพิ่มก็จะมีการขอใช้จากส่วนกลางซึ่งจะมีวางไว้ให้สามารถหยิบใช้ได้ ทางกรมราชทัณฑ์จัดสรรให้พร้อมทั้งได้รับการบริจาคจากภาคเอกชน

๗. การคุกคามทางเพศของผู้ต้องขังหญิงสำหรับเรือนจำจังหวัดเลยยังไม่พบปัญหานี้ จะมีแต่กรณีของคู่ทอม - คี ที่ต้องการจะเป็นคู่กัน หากเจ้าหน้าที่เรือนจำทราบก็จะทำการแยกออกจากกัน และแยกเรือนนอน หลังจากนั้นก็จะเรียกมาปรับทัศนคติและให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ซึ่งทางเรือนจำก็จะทำตามระเบียบปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวงอย่างเคร่งครัด โดยห้ามเจ้าหน้าที่ชายเข้าไปในแดนหญิง

๘. ปัจจุบันนี้ไม่มีเด็กเล็กที่ติดมารดาที่เป็นผู้ต้องขังอาศัยอยู่ในเรือนจำ ซึ่งที่ผ่านมาจะมีเด็ก จำนวน ๔ คน ขณะนี้มีผู้ต้องขังตั้งครรภ์ จำนวน ๓ คน ที่อยู่ในเรือนจำ โดยจะมีการจัดสถานที่ให้ในเวลากลางวัน ซึ่งใช้ชื่อว่าห้องบุญบันดาลเนอร์ชเซอร์รี่ ส่วนในเวลากลางคืนจะให้ไปนอนเรือนนอนห้องที่ ๕ โดยจะคัดเลือกผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษชั้นเยี่ยม และผู้ต้องขังที่ไกลออกจากเรือนจำมานอนด้วย เพื่อให้ความช่วยเหลือกรณี เกิดเหตุฉุกเฉิน สิทธิพิเศษที่เรือนจำให้กับแม่ตั้งครรภ์ คือ นม อาหารพิเศษสำหรับแม่ตั้งครรภ์ และเสื้อผ้า ที่เหมาะสมต่อการตั้งครรภ์ และในกรณีที่สามีผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ก็อยู่ในเรือนจำเดียวกันในวันพิเศษ ก็จะให้พบกันได้ การจัดการเยี่ยมก็ให้มีการเยี่ยมเหมือนบุคคลอื่นที่เข้ามาเยี่ยมตามช่องสำหรับ

เยี่ยม ไม่ได้มีการจัดสถานที่พิเศษให้สำหรับแม่และเด็ก แต่ในกรณีที่ได้จะมาเยี่ยมแม่ในเรือนจำทางเรือนจำก็จะให้เด็กเข้ามาเยี่ยมได้โดยไม่ต้องมีการแยกระหว่างแม่และเด็ก

นายสำราญ บุคตา หัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ชำนาญงาน

๑. ข้อกำหนดกรุงเทพที่ทางเรือนจำจังหวัดเลยไม่ได้ปฏิบัติตามอย่างจริงจังเนื่องภารกิจของเรือนจำ มีหลายด้าน เช่น การปฏิบัติหน้าที่ประจำของเจ้าหน้าที่เรือนจำรวมถึงการเข้าเวรที่ต้องมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำ จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพได้อย่างสมบูรณ์ แต่ทางเรือนจำก็จะต้องพยายามปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพอย่างเคร่งครัด สำหรับข้อกำหนดกรุงเทพที่ได้ออกมาบังคับให้ทางเรือนจำต้องปฏิบัติตามนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นข้อกำหนดที่เรือนจำได้มีการปฏิบัติกันมาอย่างช้านานและต่อเนื่องมาตลอด เพราะข้อกำหนดกรุงเทพไม่ได้เป็นข้อกำหนดที่กำหนดขึ้นใหม่ ซึ่งทั้ง ๗๐ ข้อ เป็นการดูแลและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งหมด

๒. การแยกแดนชาย แดนหญิง ตามหลักเกณฑ์การควบคุมผู้ต้องขังก็จะต้องมีการแยกชายหญิง ในการควบคุมตัวอยู่แล้ว แต่เรือนจำจังหวัดมีพื้นที่คับแคบและจำกัด จะต้องอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ไม่ได้แยกว่าผู้ต้องขังหญิงต้องไปอยู่ในทัณฑสถานหญิง หรือผู้ต้องขังชายต้องไปอยู่ในทัณฑสถานชาย ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีทัณฑสถานหญิงที่อยู่จังหวัดนครราชสีมาแห่งเดียว ซึ่งทัณฑสถานที่มีการแยกประเภทชาย หญิงนี้ ถือว่าเป็นการดูแลผู้ต้องขังที่ดีในระดับหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่างจากเรือนจำจังหวัด

๓. การปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องคุมผู้ต้องขังให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยในเรือนจำโดยไม่ให้ผู้ต้องขังก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือกระทำอันตรายใดๆในระหว่างถูกควบคุมตัว และอีกหน้าที่หนึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังไปพร้อมกัน ซึ่งการพัฒนาจิตใจให้สวดมนต์เพื่อทำให้จิตใจให้สงบ แต่ก็ไม่สามารถตอบได้ว่าผู้ต้องขังคนใดบ้างจะได้รับประโยชน์กับการสวดมนต์ ซึ่งบางคนก็อาจจะได้รับประโยชน์ และบางคนก็อาจจะไม่ได้รับประโยชน์จากสิ่งนี้ แต่สังคมก็จะวิพากษ์วิจารณ์เรือนจำในลักษณะที่ไม่ค่อยดีและจะมีคำถามว่า ทำไมจึงปล่อยผู้ต้องขังคนนี้ออกไป เพราะถ้าปล่อยออกมา ก็จะออกมากระทำความผิดซ้ำทำให้สังคมเดือดร้อน แต่คนในสังคมก็ต้องทราบด้วยว่าเรือนจำเป็นที่สุดท้าย ที่ควบคุมตัว พ่อแม่ของผู้ต้องขังเองก็ยังไม่สามารถที่จะอบรมเลี้ยงดูลูกของตนให้ดีได้ ผู้ต้องขังบางคนก็มีนิสัยเป็นโจรไม่สามารถที่จะแก้ไขนิสัยให้ดีขึ้นได้ แต่ผู้ต้องขังบางคนที่ไม่ได้มีนิสัยเป็นโจรเมื่อกลับออกไปสู่สังคม ก็ออกไปประกอบอาชีพสุจริต ค่าขายร่ำรวยจากการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ แต่สังคมไม่เคยให้ความสนใจ

๔.๒.๖ ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลยที่ควรปฏิบัติ

๑. เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลยควรปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพให้ได้โดยนำข้อกำหนดกรุงเทพ ทุกข้อมาเป็นกรอบในการปฏิบัติว่าข้อใดที่ทางเรือนจำปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง เนื่องจากจะต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาลงพื้นที่ เช่น กระทรวงยุติธรรม หรือสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ การนำเสนอรายงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ และเจ้าหน้าที่เรือนจำจะได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

๒. เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลยที่ปฏิบัติงานในเรือนจำส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์เท่าที่ควร เนื่องจากอาศัยความเคยชินในการปฏิบัติงานในเรือนจำมาเป็นระยะเวลานาน แต่ปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำควรจะต้องให้ความสำคัญและศึกษากฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์เพิ่มมากขึ้น หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจในกฎหมายก็อาจจะผิดพลาดตามมา

ภายหลัง ได้ เพราะปัจจุบันนี้เป็นยุคที่มีการสื่อสารอย่างรวดเร็ว หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย หรือระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ก็อาจจะทำให้ส่งผลกระทบต่อกลับมายังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง

๔.๒.๗ ข้อเสนอแนะของรักษาการแทนผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย

๑. กรมราชทัณฑ์ควรมีการแก้ไขระเบียบหลักเกณฑ์ใหม่เพื่อให้ความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงควรเพิ่มเติมมาตรการการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำ

๒. ควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลจำแนกประเภทกลุ่มผู้ต้องขัง เช่น กลุ่มคดีอาชญากร กลุ่มคดีค้ายาเสพติด กลุ่มคดีปล้น ชิงทรัพย์ เป็นรายบุคคล และข้อหาที่กระทำความผิด หรือการกระทำความผิดซ้ำ

๔.๓ สรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการเรือนจำแดนหญิงจาก ๒ กรณีศึกษา

จากการลงพื้นที่ไปศึกษาดูงานเรือนจำจังหวัดทั้ง ๒ แห่ง สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการแดนหญิงได้ ดังนี้

๔.๓.๑ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

๑. ด้านกายภาพ (อาคารสถานที่)

มีพื้นที่คับแคบ เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพ สันทนาการ นันทนาการ อบรม ฝึกวิชาชีพ ฯลฯ

๒. ด้านงบประมาณ

งบประมาณด้านดูแลเด็กอ่อน หญิงตั้งครรภ์ ของใช้สำหรับผู้ต้องขังหญิงไม่เพียงพอ และไม่ค่อยมีคุณภาพ จากการจัดซื้อโดยวิธีสอบราคา

๓. ด้านคดีความ

๓.๑ ผู้ต้องขังหญิงส่วนมากเป็นคดียาเสพติด ไม่มีความรู้ ค่อนข้างยากจน และมีปัญหาครอบครัว

๓.๒ โภกาสผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วกระทำผิดซ้ำค่อนข้างสูง หน่วยงานส่งต่อหลังผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวไม่ชัดเจน

๔.๓.๒ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการเรือนจำแดนหญิงของเรือนจำจังหวัดเลย

๑. ผู้ต้องขังที่ตรวจพบมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เรือนจำจังหวัดเลยไม่มีแผนเฉพาะสำหรับควบคุมผู้ต้องขังจิตเวชเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเป็นเรือนจำชายจึงมีพื้นที่จำกัดไม่สามารถแยกแดนได้

๒. ไม่มีแดนแรกรับเป็นสัดส่วนชัดเจนและมีพื้นที่จำนวนจำกัด

๓. ไม่มีสถานที่แยกโรคได้อย่างชัดเจน หากเกิดโรคติดต่อ

๔. เครื่องใช้ส่วนตัวยังไม่เพียงพอ เช่น ชุดชั้นใน ผ้าอนามัย แชมพู ผงซักฟอก

๕. การย้ายกลับภูมิลำเนาไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากกรมราชทัณฑ์อยู่ระหว่างชะลอการย้ายกลับภูมิลำเนาเพื่อย้ายระบายนผู้ต้องขังหญิง

๔.๔ ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาเสนอโดยผู้บริหารเรือนจำ

ผู้บังคับบัญชาเรือนจำทั้ง ๒ แห่งได้มีความเห็นเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาลักษณะดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

๑. ต้องใช้วิธีการบริหารพื้นที่ และจัดลำดับความสำคัญ/จำเป็นของแต่ละโครงการ กิจกรรม

๒. ต้องลดความแออัดของผู้ต้องขัง ให้จำนวนผู้ต้องขังมีสัดส่วนต่อพื้นที่อย่างเหมาะสม เพื่อลดปัญหา ด้านการปกครองผู้ต้องขังและสาธารณสุขโรค

๓. ต้องคัดแยกผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ ลูกติดมารดา คนป่วย ชราภาพ โรคจิต โรคติดต่อ ผู้ต้องขัง ระหว่างกับผู้ต้องขังเด็ดขาดออกจากกัน และแยกการควบคุมให้ชัดเจน

๔. ต้องมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานที่เพียงพอ เพื่อลดปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อน การนำข้อกำหนดกรุงเทพมหานครมาสู่การปฏิบัติ และเพื่อพัฒนาปรับปรุงเรือนจำให้สามารถดูแลผู้ต้องขังหญิงให้ได้ มาตรฐานสากลได้อย่างยั่งยืน

๕. รัฐต้องมีนโยบายในการผลักดันให้มีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงได้รับการรับรู้จากทุกสถานทั่วประเทศ โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ และต้องให้มี การนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการปรับปรุงมาตรฐานยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังหญิงอย่างยั่งยืนต่อไป

๖. เรือนจำต้องต้องขอจัดสรรงบประมาณและการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลและจาก กระทรวงสาธารณสุขเพื่อปรับปรุงสถานที่สำหรับควบคุมผู้ต้องขังจิตเวชเป็นการเฉพาะแยกต่างหากจาก งบประมาณด้านการรักษาพยาบาลผู้ป่วยทั่วไป รวมถึงขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงห้องแยก โรคที่ติดต่อด้วย

๗. เรือนจำต้องจัดแบ่งพื้นที่เป็นแดนแรกรับให้เป็นสัดส่วนชัดเจน

๘. ขอรับการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องใช้ส่วนตัวให้เพียงพอ เช่น ชุดชั้นใน ผ้าอนามัย แชมพู ผงซักฟอก

๙. เมื่อมีการย้ายระบายผู้ต้องขังแล้วต้องแจ้งผู้ต้องขังที่มีความประสงค์ขอย้ายกลับภูมิลำเนาอีกครั้ง เพื่อให้ผู้ต้องขังยื่นคำขอย้ายยังเรือนจำแห่งใหม่

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

๕.๑.๑ สถานการณ์ปัญหาผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

สถิติผู้ต้องขังหญิงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๙ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน โดย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผู้ต้องขังหญิง ๒๕,๘๘๑ คน แต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ มีผู้ต้องขังหญิง ๔๕,๑๕๑ คน ภายในระยะเวลา ๘ ปี มีผู้ต้องขังหญิงเพิ่ม ๑๙,๒๗๐ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๔.๔๕ ขณะที่ในปัจจุบันเรือนจำในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเรือนจำชาย โดยที่เรือนจำชายที่มีแดนหญิงมีเพียงจำนวน ๑๐๐ แห่ง และมีทัณฑสถานหญิงเพียง ๗ แห่งเท่านั้น จำนวนผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่มขึ้นทุกปีในอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๘ ต่อปีทำให้เกิดปัญหา “ผู้ต้องขังล้นคุก” ซึ่งกำลังเป็นปัญหาโดยรวมของเรือนจำของประเทศไทย นอกจากการที่คนมากเกินไปในพื้นที่แล้ว ยังมีปัญหาที่เชื่อมโยงกับสุขอนามัยทั้งทางกายและจิตใจของผู้ต้องขังอีกจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิงซึ่งแม้จะมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๔ ต่อผู้ต้องขังชาย แต่ก็มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ ๘ ต่อปีเช่นเดียวกัน ประกอบกับการจัดสรรพื้นที่ในเรือนจำส่วนมาก แดนหญิงจะมีพื้นที่ๆ จำกัดกว่าเนื่องจากมีจำนวนผู้ต้องขังน้อยกว่า จึงทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดกว่า

๕.๑.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการแดนหญิง

การบริหารจัดการภายในเรือนจำและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิ ผู้ต้องขังหญิงจะถูกจัดไว้ให้อยู่ในแดนด้านหน้าเรือนจำ ซึ่งมีสัดส่วนพื้นที่ได้รับการจัดสรรค่อนข้างคับแคบ ผู้ต้องขังหญิงจำนวนมากยังไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่มีโอกาสได้ฝึกอาชีพ และออกกำลังกาย เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ การจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องใช้สอยเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัย การศึกษา และทักษะอาชีพของผู้ต้องขังยังมีจำกัด เนื่องจากเรือนจำนั้นถูกสร้างขึ้นมาสำหรับการจำคุก ชังกักขัง เป็นหลัก ประกอบกับประชากรผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังชาย

๕.๑.๒.๑ มาตรฐานในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังของเรือนจำ

ในปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์มีเรือนจำจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๓ แห่ง มีเรือนจำชายที่มีแดนหญิงจำนวน ๑๐๐ แห่ง มีทัณฑสถานหญิงจำนวน ๗ แห่ง ไม่รวมทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ รวมเป็น ๑๐๗ แห่ง โดยทัณฑสถานหญิงทั้ง ๘ แห่งผ่านมาตรฐานของ TIJ และข้อกำหนดกรุงเทพแล้ว มีการตรวจสอบติดตามประเมินผล ซึ่งแบบประเมินผลเป็นแบบของต่างประเทศ มีคณะกรรมการจากต่างประเทศมาประเมิน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ TIJ ได้ประกาศให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีและเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำต้นแบบ โดยเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบในการบริหารพื้นที่ในเรือนจำที่มีสถานที่จำกัด ส่วนเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่

ผลการประเมินเรือนจำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพ จะเห็นได้ว่ามีเรือนจำ ๓๒ แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐ ที่ได้รับการประเมินในระดับ D (แย่มาก) เนื่องด้วยข้อจำกัดทางกายภาพและขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ทำให้การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาปรับปรุงเรือนจำเป็นไปด้วยความยากลำบาก กรมราชทัณฑ์ได้รับจัดสรรงบประมาณจำนวนน้อย แต่มีค่าใช้จ่ายสูง จึงได้พยายามหารายได้เพิ่มเติมจากการส่งผู้ต้องขังไปฝึกอาชีพ ขณะนี้โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดฉะเชิงเทราตอบรับมายัง

กรมยินดีรับนักโทษเข้าทำงานแล้ว โดยเรือนจำชายที่มีแดนหญิงที่มีสภาพแย่ที่สุดคือ เรือนจำจังหวัดเลย และ เรือนจำจังหวัดอุดรธานี

๕.๑.๒.๒ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและ มาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non – Custodial Measures of Women Offenders) หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) และการนำสู่การปฏิบัติใช้ของกรมราชทัณฑ์

การผลักดันให้มีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังหญิงยังเป็นเพียงการริเริ่มดำเนินการตามความสมัครใจของผู้บริหารเรือนจำ โดยการผลักดันของ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ ซึ่งเป็นสถาบันที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้ทรงผลักดันให้มีการจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและ สนับสนุนให้มีการอนุวัติข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) และการวิจัยและเผยแพร่มาตรฐานและ บรรทัดฐานของสหประชาชาติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักนิติธรรมและสิทธิ มนุษยชน

สถาบัน TIJ ได้ส่งเสริมโดยการจัดทำเรือนจำนำร่องเพื่อให้เป็นต้นแบบในการ พัฒนาเรือนจำให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพจึงมีการจัดทำในเรือนจำ ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑. ททัตสถานหญิง เช่น เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่
๒. เรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่และสมบูรณ์ในเรือนจำชาย เช่น เรือนจำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๓. เรือนจำที่มีแดนหญิงเล็กๆ อยู่ภายในเรือนจำกลางเก่าๆ หรือเรือนจำจังหวัด เรือนจำอำเภอ เช่น เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

๕.๑.๒.๓ การพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

คณะอนุกรรมการได้มีความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ใน ประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังหญิง การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และการนำ ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ๘ ประเด็น ประกอบด้วย

๑. เสนอให้ระบุถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ (Mandela Rules) และข้อกำหนดกรุงเทพ ไว้ในเหตุผลหรือในร่างมาตรา ๖

๒. ควรเพิ่มเติม “ด้านสังคมสงเคราะห์” เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อคุ้มครอง สิทธิและดูแลสภาพจิตใจของเด็ก กรณีของผู้ต้องขัง แม้จะเป็นผู้กระทำความผิด แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็น ผู้เยาว์ หรือผู้ต้องขังที่เป็นหญิง ย่อมมีภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหวได้ง่ายกว่าผู้ต้องขังชาย การปรับตัวให้กับ สภาพแวดล้อมในทัตสถานย่อมเป็นไปด้วยความยากลำบากกว่า การมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ เข้ามาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิย่อมเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่งด้วย และควรเพิ่มเติม “นายกสภาทนายความ” เป็น กรรมการโดยตำแหน่ง เนื่องจากในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในทุกขั้นตอนเป็นการดำเนินการที่ เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสิ้น และบุคคลผู้หนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับผู้ต้องขังหรือจำเลยซึ่งถูกตัดสินให้รับโทษ จำคุกและเป็นผู้ดูแลสิทธิของจำเลยจนถึงกระบวนการส่งมอบตัวนักโทษ ขั้นตอนทั้งหมดตั้งที่กล่าวมาแล้ว

เป็นขั้นตอนที่ทนายความสามารถเข้ามาดูแลและปกป้องสิทธิให้แก่จำเลยหรือผู้ต้องขังได้ทั้งสิ้น ตลอดจนเป็นผู้ที่เข้าใจข้อเท็จจริงและสภาพจิตใจของผู้ต้องขังอย่างดี ในร่างมาตรา ๘

๓. ควรกำหนดให้คณะกรรมการมีหน้าที่ “กำหนดหรือเสนอแนะแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและการพัฒนาการบริหารงานราชทัณฑ์...” เห็นควรให้เพิ่มเติมถ้อยคำว่า “และเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศหรือข้อกำหนดใดที่มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิหรือส่งเสริมสวัสดิภาพของผู้ต้องขัง” ในร่างมาตรา ๑๒ (๓)

๔. เพศของผู้ต้องขัง อาจแก้ไขคำว่า “เพศ” ให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ปัจจุบัน ในร่างมาตรา ๒๙ (๑)

๕. ควรกำหนดเพิ่มเติมให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่หญิงเป็นผู้ตรวจอนามัยให้ผู้ต้องขังหญิงในร่างมาตรา ๓๔

๖. เห็นควรตัดข้อความในร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง ออกทั้งหมด แล้วเพิ่มคำว่า “ทุกเพศ” ไว้หลังคำว่า “ผู้ต้องขัง” ในมาตรา ๔๐ วรรคแรก แทน เนื่องจากมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ บังคับใช้แล้ว ในร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง

๗. ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำ แต่อาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนได้ตามร่างมาตรา ๔๗ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับทัศนคติไว้ในมาตรา ๔๗ - ๕๗ ซึ่งไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ร่างมาตรา ๔๗

๘. ควรเพิ่มระยะเวลาพักรักษาตัวให้มากกว่า ๗ วัน และควรกำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงที่คลอดบุตรได้ให้นมบุตรอย่างน้อย ๙๐ วัน ร่างมาตรา ๕๕ วรรคสอง

๕.๑.๒.๔ กรณีปัญหาการตรวจค้นและตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง

ในทางปฏิบัติ ยังมีการค้นตัวผู้ต้องขังหญิงที่เข้าข้ายเป็นการละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรือนจำบางแห่งอยู่ ทั้งนี้ สะท้อนได้จากกรณีนักศึกษาหญิงที่เป็นจำเลยคดีนั่งรถไฟจะไปตรวจสอบอุทยานราชภักดิ์ ถูกค้นตัวและตรวจภายในเมื่อถูกส่งตัวไปฝากขังในเรือนจำในระหว่างรอการประกันตัวโดยถูกบอกให้ถอดเสื้อผ้าและใส่ผ้าถุงผืนเดียวเพื่อเปลี่ยนเป็นชุดนักโทษ และในทุกครั้งที่ต้องรายงานตัวต่อหน้าผู้คุมแต่ละแดน จะถูกสั่งให้ลุกนั่งเพื่อตรวจสอบว่ามีอาการชอนยาเสพติดหรือไม่ นอกจากนั้นยังถูกตรวจช่องคลอดเพื่อดูว่ามีการชุกชอนยาเสพติดหรือสิ่งใดหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวกลายเป็นประเด็นข่าวที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างกว้างขวาง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นถึงปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง วัตถุประสงค์ที่ปะปนกันระหว่างตรวจค้นการนำเข้าสู่สิ่งของต้องห้ามกับการตรวจการละเมิดทางเพศและอนามัยทางเพศซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในฐานะผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ควรที่จะแก้ไขปัญหานี้โดยทันที ควรจำกัดการใช้อำนาจและดุลยพินิจผู้บัญชาการเรือนจำที่จะกำหนดแนวทาง วิธีการในการตรวจค้นผู้ต้องขังหญิงและการตรวจร่างกายและอวัยวะเพียงเพื่อให้แน่ใจว่ามีได้ชุกชอนยาเสพติดหรือสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในเรือนจำในลักษณะที่เข้าข้ายเป็นการละเมิดสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เป็กรณีข้างต้น โดยควรที่จะดำเนินการต่างๆ ในเรื่องการตรวจค้นตัว และการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิง ให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง พ.ศ. ๒๕๕๓ (ข้อกำหนดกรุงเทพาฯ หรือ UN Bangkok Rules) และควรให้เกิดการปฏิบัติใช้ “หลักปฏิบัติในการตรวจค้นและคุมมือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอย่างเป็นทางการ

รูปธรรม” ซึ่งเป็นระเบียบที่ออกโดยกรมราชทัณฑ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งได้กำหนดหลักการสำคัญในการตรวจค้นร่างกายผู้ต้องขังว่า “การตรวจค้นบุคคลต้องปฏิบัติโดยละมุนละม่อมและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง” ไว้ให้เป็นหลักในการปฏิบัติแล้ว

๕.๑.๓ ผลการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)

๕.๑.๓.๑ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

สรุปสาระการรับฟังได้ว่า การปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง นั้นได้ยึดหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำผิดทั้งผู้ชาย เด็ก และผู้หญิง ได้ร่วมงานกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) โดยมีแผนจะดำเนินการให้เรือนจำจังหวัดอุทัยธานีเป็นเรือนจำต้นแบบที่ดำเนินการตามข้อกำหนดกรุงเทพได้ครบทุกข้อ และได้ใช้กฎกระทรวงมาตรา ๓๖ ว่าด้วยการปฏิบัติในการตรวจค้นตัวนักโทษ เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง โดยจัดทำเป็นคู่มือหลักปฏิบัติในการตรวจค้น และคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง ส่งให้แก่เรือนจำทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการตรวจค้นผู้ต้องขังหญิง ในทางปฏิบัติจะเริ่มทำการตรวจค้นอย่างคร่าวๆ ตั้งแต่ชั้นศาลแล้ว และเมื่อถึงเรือนจำจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจค้นอีกครั้งว่ามีสิ่งของต้องห้ามติดตัวมาหรือไม่ และเจ้าหน้าที่จะชี้แจงต่อผู้ต้องขังว่าสิ่งของใดที่สามารถเก็บไว้ได้ในเรือนจำ โดยจะทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังทุกคนไม่มีข้อยกเว้น การตรวจค้นในขั้นนี้ เป็นการตรวจแบบสัมผัสร่างกายซึ่งทางกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดวิธีการตรวจไว้อย่างชัดเจนและจะกระทำโดยสุภาพ มีป้ายประกาศแจ้งระเบียบวิธีการไว้อย่างชัดเจน และหากผู้ต้องขังคนใดไม่ยินยอมให้ตรวจค้นร่างกาย ก็สามารถแจ้งได้ โดยหากผู้ต้องขังปฏิเสธการตรวจค้น ทางเรือนจำก็จะจัดแยกผู้ต้องขังไว้ต่างหากเป็นการชั่วคราวเพื่อดูแลการคุ้มครองต่อไป

๕.๑.๓.๒ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.)

สรุปสาระการรับฟังได้ว่า อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน การดำเนินกระบวนการในขั้นของเจ้าพนักงานตำรวจทุกขั้นตอนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีผู้ต้องหาที่เป็นเด็กจะจัดให้มีทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบสวนด้วย และมีกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและสตรีเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กและสตรีเป็นหลัก ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง สตช. มีระเบียบเกี่ยวกับการตรวจค้นกำหนดไว้ แต่ไม่มีระเบียบในการตรวจค้นตัวผู้หญิงเป็นการเฉพาะ ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจหญิงทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องหาหญิง และเมื่อถูกจับกุม กรณีเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศจะให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้ซักถาม สำหรับเรื่องข้อกำหนดกรุงเทพ กองคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือเวียนหน่วยงานภายใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติแล้ว แต่ไม่ได้มีการออกระเบียบปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติแต่อย่างใด

๕.๑.๓.๓ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (TIJ)

สรุปสาระการรับฟังได้ว่า สถานะทางกฎหมายของ TIJ คือ องค์การมหาชน สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๙ TIJ ได้รับการรับรองสถานะภาพเป็นหนึ่งในสถาบันเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติ ด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (United Nations Program Network Institute on Crime Prevention and Criminal Justice (PNI))

เช่นเดียวกับสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs and Crime (UNODC)) และ TIJ มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมกับสหประชาชาติได้ ซึ่งขณะนี้ TIJ กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการร่างกฎหมาย TIJ โดยให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบจากสำนักนายกรัฐมนตรี

ในด้านที่เกี่ยวกับข้อกำหนดกรุงเทพ มีการบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๔ และวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการจัดตั้ง TIJ ก็เพื่อให้ดำเนินการขับเคลื่อนการนำข้อกำหนดกรุงเทพ ไปสู่การปฏิบัติ

สรุปปัญหาอุปสรรค และด้านอื่นๆ ในการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑. เรื่องทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงจะต้องให้สอดคล้องกับหลักการของข้อกำหนดกรุงเทพคือการเคารพในสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง การให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และปลูกฝังจิตสำนึกใหม่ให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จะต้องใช้เวลา แม้จะมีกฎหมายออกมาบังคับใช้แต่หากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยังคงมีทัศนคติแบบเดิมก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการอบรมให้เจ้าหน้าที่รู้หลักสิทธิมนุษยชนด้วย

๒. กรมราชทัณฑ์ไม่มีระเบียบและการให้องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนช่วยเหลือผู้ต้องขัง

๓. ปัญหาในขณะนี้ที่ขาดแคลนบุคลากร คือ ประเภทวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ในเรือนจำไม่มี ควรเพิ่มนักสังคมสงเคราะห์ พยาบาลวิชาชีพ นักจิตวิทยาประจำอยู่ในเรือนจำ หากมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่มาทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่จะเน้นเรื่องการควบคุมเพียงอย่างเดียว

๔. ปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งรวมถึงพยาบาลด้วย ส่วนใหญ่แพทย์จะมีไม่เพียงพอ จะมีแต่ในเรือนจำใหญ่ๆ เช่น ในกรุงเทพมหานครจะมีโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นของเรือนจำเมื่อมีผู้ต้องขังที่ป่วยจะส่งมาที่โรงพยาบาลนี้ และในเรือนจำบางขวาง เรือนจำคลองเปรม และทัณฑสถานหญิงจะมีสถานพยาบาลในเรือนจำและมีแพทย์ประจำ แต่ถ้าเป็นเรือนจำในต่างจังหวัดจะไม่มีแพทย์ประจำจะต้องใช้แพทย์ล่วงเวลาที่จ้างมาเป็นพิเศษสัปดาห์ละ ๒ - ๓ วัน หรือขอจากสาธารณสุขจังหวัดโดยจะส่งแพทย์จากโรงพยาบาลเข้ามาในเรือนจำสัปดาห์ละ ๒ - ๓ วัน แต่บุคลากรทางการแพทย์ที่อยู่ประจำ คือ พยาบาล ซึ่งทุกเรือนจำต้องมีพยาบาล

๕. สำหรับเรือนจำที่เป็นเรือนทัณฑสถานหญิงทั้งหมดมี ๘ แห่ง โดยทั่วไปการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ แต่ไม่ทุกข้อ หากทัณฑสถานหญิงหรือเรือนจำแห่งใดมีผู้ต้องขังหญิงเป็นจำนวนมากก็จะใช้ข้อกำหนดกรุงเทพ หรือต้องมีกฎระเบียบปฏิบัติที่เข้มงวด แต่หากแห่งใดมีผู้ต้องขังหญิงน้อยก็จะใช้การปกครองแบบพี่น้องแทน

สรุปข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติได้จริง ดังนี้

๑. ต้องปรับแนวคิดหรือทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่อผู้ต้องขัง หากในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงก็ไม่สามารถนำข้อกำหนดกรุงเทพมาใช้ได้ ประเด็นสำคัญที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน คือ การปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ต้องผ่านกระบวนการการฝึกอบรม โดยได้มีการจัดทำเรือนจำต้นแบบขึ้นมาเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานควิธีการต่างๆในการปฏิบัติงาน

๒. ในส่วนของงบประมาณหรือจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอไม่ใช่อุปสรรคที่แท้จริง เพราะสามารถปรับวิธีการทำงานได้ โดย TU ทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วในเรื่องจำดับแบบที่จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่จังหวัดเชียงใหม่ แม้ว่าจะมีพื้นที่คับแคบ หรือมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพียงไม่กี่คนแต่ก็ยังสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อกำหนดกรุงเทพได้

๓. สำหรับกรณีการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังแรกเข้า ในทางปฏิบัติ ในเรือนจำที่มีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก เมื่อมีผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำใหม่จะไม่มีการตรวจค้นผู้ต้องขัง แต่จะจับแยกออกไปเป็นแดนเฉพาะซึ่งเป็นห้องสำหรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ หากอยู่เป็นระยะเวลา ๑ เดือน ผู้ต้องขังก็ไม่สามารถนำของที่นำเข้ามาไปฝากใครได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำก็จะทราบ ซึ่งในลักษณะนี้ก็เป็นการหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์บางเรือนจำได้ทำ แต่บางเรือนจำไม่มีการแยกออกเนื่องจากไม่มีสถานที่ในเรือนจำเพียงพอจึงทำให้ต้องมีการตรวจค้นผู้ต้องขัง

๔. การดูแลแม่และเด็กในเรือนจำ กรณีที่หญิงตั้งครรภ์เข้าสู่เรือนจำทางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะดูแลและมีโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนคลอด การฝากครรภ์ และสอนเกี่ยวกับวิธีการดูแลสุขภาพและดูแลบุตรที่คลอดออกมา และมีการแยกห้องคุมขังซึ่งเป็นห้องแม่และเด็กมีการจัดภูมิทัศน์ที่ดีและเป็นห้องที่มีเครื่องปรับอากาศโดยไม่ให้ร่วมกับบุคคลอื่น เมื่อคลอดออกมาจะให้แม่อยู่กับบุตรเพื่อให้นมบุตรโดยเมื่อเด็กคลอดออกมาจะสามารถอยู่ในเรือนจำได้จนอายุครบ ๑ ปี เมื่อครบ ๑ ปีแล้วมีญาติที่เข้ามารับออกไปทางเรือนจำก็จะให้ออกไปแต่ถ้าไม่มีจริงๆก็สามารถที่จะอยู่ในเรือนจำได้จนกระทั่งอายุครบ ๓ ปี และส่งไปยังกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) แทน แต่แนวทางการปฏิบัติเช่นนี้ยังเป็นเพียงการปฏิบัติโดยสมัครใจของเรือนจำบางแห่ง ยังไม่ใช่แนวปฏิบัติที่เรือนจำทุกแห่งต้องถือปฏิบัติ จึงควรมีการพิจารณาว่าจะดำเนินการให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันในทุกๆ เรือนจำได้อย่างไร?

๕.๑.๔ สรุปผลการลงพื้นที่ศึกษาดูงานกรณีศึกษาเรือนจำจังหวัด ๒ แห่ง

จากการลงพื้นที่ไปศึกษาดูงานแดนหญิงทั้ง ๒ แห่ง สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารจัดการเรือนจำแดนหญิงได้ว่า ในการดำเนินงานบริหารจัดการแดนหญิงมีปัญหาอุปสรรคสำคัญ ๘ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ด้านกายภาพ (อาคารสถานที่) โดยมีพื้นที่คับแคบ ไม่มีแดนแรกรับเป็นสัดส่วนชัดเจนและมีพื้นที่จำนวนจำกัด เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพ สันทนาการ นันทนาการ อบรม ฝึกวิชาชีพ และอื่นๆ

๒. ด้านงบประมาณ มีงบประมาณด้านดูแลเด็กอ่อน หญิงตั้งครรภ์ ของใช้สำหรับผู้ต้องขังหญิงไม่เพียงพอ

๓. ด้านการให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและคดีความต่อผู้ต้องขังหญิงซึ่งส่วนมากต้องโทษในคดียาเสพติด ไม่มีความรู้ ยากจน และมีปัญหาครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังเหล่านี้มีโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำค่อนข้างสูง และหน่วยงานส่งต่อหลังผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวไม่ชัดเจน

๔. ผู้ต้องขังที่ตรวจพบมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เรือนจำจังหวัดเลยไม่มีแดนเฉพาะสำหรับควบคุมผู้ต้องขังจิตเวชเป็นการเฉพาะ รวมทั้งไม่มีสถานที่แยกโรคได้อย่างชัดเจน หากเกิดโรคติดต่อ

๕. การย้ายกลับภูมิลำเนายังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากกรมราชทัณฑ์อยู่ระหว่างชะลอการย้ายกลับภูมิลำเนาเพื่อย้ายระบายนผู้ต้องขังหญิง

๖. ควรมีการแก้ไขระเบียบหลักเกณฑ์ใหม่เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงควรเพิ่มเติมมาตรการการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำ

๗. การนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติ เรือนจำยังขาดแนวทางและกรอบในการปฏิบัติว่าข้อใดที่ทางเรือนจำปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรม หรือสถาบันเพื่อการยุติธรรม แห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถนำไปแปลงสู่การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

๘. เจ้าหน้าที่เรือนจำในระดับปฏิบัติงานในเรือนจำส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์เท่าที่ควร เนื่องจากอาศัยความเคยชินในการปฏิบัติงานในเรือนจำมาเป็นระยะเวลานาน แต่ปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำควรจะต้องให้ความสำคัญและศึกษากฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์เพิ่มมากขึ้น หากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจในกฎหมายก็อาจจะมีผลกระทบตามมาภายหลัง ได้ เพราะปัจจุบันนี้เป็นยุคที่มีการสื่อสารอย่างรวดเร็ว หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย หรือระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ก็อาจจะทำให้ส่งผลกระทบกลับมายังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. รัฐควรมีนโยบายในการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติในทุกเรือนจำโดยให้ “เรือนจำต้นแบบ” ที่ได้ดำเนินการตามข้อกำหนดกรุงเทพได้ครบทุกข้อแล้วเป็นต้นแบบ โดยต้องจัดทำคู่มือแนวทางและกรอบในการปฏิบัติ เพื่อให้เรือนจำสามารถปฏิบัติได้ รวมทั้งต้องมีการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรม หรือสถาบันเพื่อการยุติธรรม แห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถนำไปแปลงสู่การปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

๒. รัฐควรมีแนวนโยบายในด้านที่เกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้หญิงที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนเข้าสู่เรือนจำ โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกระเบียบเกี่ยวกับการกักขังตรวจค้นร่างกาย ผู้ต้องหาหญิงเป็นการเฉพาะ โดยต้องกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจหญิงเท่านั้นที่สามารถทำการตรวจค้นตัวผู้ต้องหาหญิง เมื่อถูกจับกุมได้ โดยระเบียบนั้นต้องเป็นไปตามข้อกำหนดกรุงเทพด้วย

๓. รัฐควรมีนโยบายให้มีการย้ายผู้ต้องขังหญิงไปต้องโทษในเรือนจำในภูมิภาคเดิมของตนได้ เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงอยู่ใกล้ครอบครัว

๔. รัฐควรมีนโยบายในการรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และสังคมต่อผู้ต้องขังหญิง ให้เคารพในสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง เพื่อให้ไม่เกิดอคติและตีตราผู้หญิงที่กระทำความผิดกฎหมายและต้องราชทัณฑ์

๕. รัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณและจัดสรรอัตราค่าจ้างของบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉลี่ยร้อยละ ๘ ต่อปี รวมทั้งต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการบริหารควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในระหว่างที่ต้องราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลาย

ระหว่างเพศ วัย ภาษา เชื้อชาติ สัญชาติ ภูมิสำเนา สภาพร่างกาย สุขภาพ การศึกษา ศาสนา เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในเรือนจำ และพัฒนาให้ผู้ต้องขังให้เป็นคนดีและกลับสู่สังคมได้เมื่อพ้นโทษ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

๑. กรมราชทัณฑ์ควรมีการปรับปรุงเรือนจำในด้านกายภาพ (อาคารสถานที่) เนื่องจากมีพื้นที่คับแคบ ไม่มีแดนแรกรับเป็นสัดส่วนชัดเจน และมีพื้นที่จำนวนจำกัด เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพ สันทนาการ นันทนาการ อบรม ฝึกวิชาชีพ ฯลฯ

๒. กรมราชทัณฑ์ควรมีการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องของงบประมาณให้กับทัณฑสถานหญิง หรือเรือนจำแดนหญิง ให้เพียงพอโดยคำนึงถึงมิติชายหญิงและการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ความต้องการที่เป็นการเฉพาะและแตกต่างของผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะในเรื่องของภาวะมารดา-ทารก การดูแลเด็กก่อน และของใช้จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังหญิง

๓. กรมราชทัณฑ์ควรจัดให้มีการให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและคดีความต่อผู้ต้องขังหญิงซึ่งส่วนมากต้องโทษในคดีอาชญากรรม ไม่มีความรู้ ยากจน และมีปัญหาครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังเหล่านี้มีโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำค่อนข้างสูง และหน่วยงานส่งต่อหลังผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวไม่ชัดเจน

๔. กรมราชทัณฑ์ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์ รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรฐานสากลและพันธกรณีประเทศไทยเป็นภาคีและ/หรือรับรองแล้ว เช่น ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non – Custodial Measures of Women Offenders) หรือที่เรียกว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือ Mandela Rules แก่เจ้าหน้าที่เรือนจำในระดับปฏิบัติงานในเรือนจำ รวมถึงระเบียบ คำสั่งของกรมราชทัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเรือนจำที่เป็นเรือนทัณฑสถานหญิงทั้งหมดมี ๘ แห่ง

๕. กรมราชทัณฑ์ควรนำกฎกระทรวงมาตรา ๓๖ ว่าด้วยการปฏิบัติในการตรวจค้นตัวนักโทษ เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงมาใช้อย่างเคร่งครัด โดยจัดทำเป็นคู่มือหลักปฏิบัติในการตรวจค้น และคู่มือมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง ส่งให้แก่เรือนจำทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยในทางปฏิบัติ ในเรือนจำที่มีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก ให้ใช้แนวทางการไม่ตรวจค้นผู้ต้องขัง แต่จะจับแยกออกไปเป็นแดนเฉพาะซึ่งเป็นห้องสำหรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์บางเรือนจำได้ทำมานานแล้ว

๖. กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มบุคลากรที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ พยาบาลวิชาชีพ นักจิตวิทยา ประจำเรือนจำในเรือนจำ หากมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่มาทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่จะเน้นเรื่องการควบคุมเพียงอย่างเดียว

๗. กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งรวมถึงพยาบาล นักจิตวิทยา ประจำเรือนจำแดนหญิงในต่างจังหวัด เพื่อดูแลสุขภาพอนามัย และสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง และควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพและสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิงอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อมีการตรวจพบว่าผู้ต้องขังหญิงคนใดมีปัญหาด้านสุขภาพ หรือสุขภาพจิต เรือนจำต้องมีการจัดการให้ได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์โดยเร็วและอย่างเหมาะสม และควรมีสถานที่ที่จะคัดกรองและแยกผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยนั้นไว้ในแดนเฉพาะ โดยเฉพาะ

สำหรับควบคุมผู้ต้องขังจิตเวชเป็นการเฉพาะ รวมทั้งผู้ต้องขังที่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงที่อาจติดต่อไปยังผู้ต้องขังคนอื่นได้

๘. การดูแลแม่และเด็กในเรือนจำ กรณีที่หญิงตั้งครรภ์เข้าสู่เรือนจำทางเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จะดูแลและมีโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนคลอด การฝากครรภ์ และสอนเกี่ยวกับวิธีการดูแลสุขภาพ และดูแลบุตรที่คลอดออกมา และมีการแยกห้องคุมขังซึ่งเป็นห้องแม่และเด็กมีการจัดภูมิทัศน์ที่ดีและเป็นห้องที่มีเครื่องปรับอากาศโดยไม่ให้รวมกับบุคคลอื่น เมื่อคลอดออกมาก็จะให้แม่อยู่กับบุตรเพื่อให้นมบุตรโดยเมื่อเด็กคลอดออกมาจะสามารถอยู่ในเรือนจำได้จนอายุครบ ๑ ปี เมื่อครบ ๑ ปีแล้วมีญาติที่เข้ามารับออกไปทางเรือนจำก็จะให้ออกไปแต่ถ้าไม่มีจริงๆก็สามารถที่จะอยู่ในเรือนจำได้จนกระทั่งอายุครบ ๓ ปีและส่งไปยังกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) แทน แต่แนวทางการปฏิบัติเช่นนี้ยังเป็นเพียงการปฏิบัติโดยสมัครใจของเรือนจำบางแห่ง ยังไม่ใช่แนวปฏิบัติที่เรือนจำทุกแห่งต้องถือปฏิบัติ จึงควรมีการพิจารณาว่าจะดำเนินการให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันในทุกๆ เรือนจำได้อย่างไร

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนิติบัญญัติ

๑. ควรผลักดันให้มีกฎหมายจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรม แห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ เพื่อให้เป็นกลไกในการผลักดัน ส่งเสริมและกำกับดูแลการนำข้อกำหนดกรุงเทพไปสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

๒. ควรนำข้อเสนอแนะในสาระสำคัญว่าด้วยเรื่องสิทธิ และการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิงตามข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) จำนวน ๒๑ ประเด็น บัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ดังนี้

(๑) หลักการเหตุผล : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี เสนอให้ระบุถึงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ (Mandela Rules) และข้อกำหนดกรุงเทพ ไว้ในเหตุผลในการตรากฎหมายฉบับนี้ด้วย

(๒) ร่างมาตรา ๔ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า นิยามคำว่า “เรือนจำ” การบัญญัติคำว่า “กักขัง” ไว้ใน “นิยาม” คำว่า “เรือนจำ” อาจขัดต่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ (๓) จึงควรตัดคำว่า “กักขัง” ออก

(๓) ร่างมาตรา ๘ (๔) : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่า ควรเพิ่ม “ด้านสังคม สงเคราะห์” และกรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการเพิ่ม “ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม” เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้วย เพื่อคุ้มครองสิทธิและดูแลสุขภาพจิตใจของผู้ต้องขังหญิงและเยาวชน กรณีของผู้ต้องขัง แม้จะเป็นผู้กระทำความผิด แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่เป็นผู้เยาว์ หรือผู้ต้องขังที่เป็นหญิง ย่อมมีภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหวได้ง่ายกว่าผู้ต้องขังชาย การปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมในทัณฑสถานย่อมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากกว่า การมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ใน ๒ ด้านนี้ เข้ามาเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิย่อมเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับปัญหาข้างต้น อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่งด้วย

(๔) ร่างมาตรา ๑๘ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ข้อยกเว้นในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังจะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการใช้กำลังบังคับ โดยควรจะ “ตัด” ถ้อยคำที่เป็นการใช้กำลัง “ใช้ดุลพินิจ”

(๕) ร่างมาตรา ๑๙ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ข้อยกเว้นในการให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังหญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และคนพิการนั้น จะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเจน วางกรอบและขอบเขตไว้อย่างรัดกุม เพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๖) ร่างมาตรา ๒๐ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธอื่นนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๗) ร่างมาตรา ๒๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ในการให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๘) ร่างมาตรา ๒๒ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ในการให้ถือว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขังแล้วไม่ได้กลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่ได้รับการปล่อยไปนั้นความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญานั้น จะต้องวางกรอบและขอบเขตแห่งพฤติการณ์ไว้อย่างชัดเจนเพื่อลดการใช้ “ดุลพินิจ”

(๙) ร่างมาตรา ๓๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่า ในจะต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๑๐) ร่างมาตรา ๓๒ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการที่จะรับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น หมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายจะต้องระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขังมาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการบริหารเรือนจำและผู้ต้องขังตามมาตรา ๓๑ ต่อไป

(๑๑) ร่างมาตรา ๓๓ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังนั้นจึงควรระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือเอกสารแสดงตนของผู้ต้องขัง และควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังรวมทั้งการวิเคราะห์และประมวลผลด้วย

(๑๒) ร่างมาตรา ๓๔ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่หญิงเป็นผู้ตรวจอนามัยให้ผู้ต้องขังหญิง และกรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นเพิ่มเติมว่าการตรวจร่างกายผู้ต้องขังหญิงควรสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ด้วย

(๑๓) ร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าเห็นควรตัดข้อความในร่างมาตรา ๔๐ วรรคสอง ออกทั้งหมด แล้วเพิ่มคำว่า “ทุกเพศ” ไว้หลังคำว่า “ผู้ต้องขัง” ในมาตรา ๔๐ วรรคแรก แทน เนื่องจากมีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ บังคับใช้

(๑๔) ร่างมาตรา ๔๒ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าควรกำหนดเพิ่มเติมให้มีการจัดสถานที่ๆ เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ต้องประกอบศาสนกิจเป็นประจำ เช่น การละหมาดของคนอิสลาม

ข้อสังเกต:

- การกำหนดสถานที่สำหรับประกอบศาสนกิจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเรือนจำส่วนใหญ่มีสถานที่คับแคบ และอาจกำหนดรายละเอียดไว้ในระเบียบอยู่แล้ว

- โดยปกติการทำละหมาดสามารถทำได้ก็ได้เพียงแต่กำหนดทิศให้ก็เพียงพอแล้ว

(๑๕) ร่างมาตรา ๔๗ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรีเห็นว่าผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำ แต่อาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนได้ตามร่างมาตรา ๔๗ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับทัณฑ์กมไว้ในมาตรา ๔๗ - ๕๗ ซึ่งไม่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

(๑๖) ร่างมาตรา ๔๘ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าไม่ควรมีการพิจารณาลดโทษและพักโทษให้แก่ักโทษเด็ดขาดในกรณีักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตและที่กระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากหากปล่อยให้มีการลดโทษจะทำให้ผู้ต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตถูกปล่อยตัวออกมาก่อนกำหนดเร็วเกินไป และนักโทษที่ถูกปล่อยตัวออกมาก่อนกำหนดได้กระทำความผิดซ้ำอีก โดยไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

(๑๗) ร่างมาตรา ๕๑ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการจัดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำ ต้องได้มาตรฐานทางการแพทย์และพยาบาล และตอบสนองต่อมิติหญิงชายและความหลากหลายทางเพศ ชาติพันธุ์ วัย ความพิการ สุขภาพ ของผู้ต้องขังแต่ละรายด้วย

(๑๘) ร่างมาตรา ๕๒ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีข้อสังเกตว่า คำว่า “โดยเร็ว” ในร่างมาตรา ๕๒ กับคำว่า “โดยไม่ชักช้า” ในร่างมาตรา ๕๓ มีความหมายไม่แตกต่างกันแต่ใช้คำต่างกัน อย่างไรก็ตามเห็นว่าควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เช่น ภายใน ๔๘ ชั่วโมง หรือ ๗๒ ชั่วโมง

(๑๙) ร่างมาตรา ๕๔ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษทั้งก่อนและหลังคลอดตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

(๒๐) ร่างมาตรา ๕๕ : คณะอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าการจัดเตรียมการคลอดบุตรและการพักผ่อนหลังคลอดเป็นเรื่องสำคัญต่อผู้ต้องขังหญิงเป็นอย่างยิ่ง โดยมีข้อสังเกตต่อร่างมาตรา ๕๕ ว่า ควรเพิ่มระยะเวลาพักรักษาตัวให้มากกว่า ๗ วัน และ ควรกำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงที่คลอดบุตรได้ให้นมบุตรอย่างน้อย ๙๐ วัน นอกจากนั้น กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่านอกจากเรื่องการจัดการในเรื่องการคลอดบุตรแล้ว การปฏิบัติตนของผู้ต้องขังหญิงหลังคลอดบุตรก็ เป็นเรื่องสำคัญอย่างมากด้วย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการจัดการต่อผู้ต้องขังหญิงให้สอดคล้องตามมาตรฐานทางการแพทย์และสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules)

(๒๑) ร่างมาตรา ๖๖ : กรรมการวิสามัญที่เป็นอนุกรรมการกิจการสตรี มีความเห็นว่าในการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดวินัยในเรือนจำ จะต้องดำเนินการพิจารณาด้วยความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล เป็นธรรม และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านเพศ โดยควรมีช่องทางที่ผู้ได้รับโทษจะสามารถอุทธรณ์การลงโทษนั้นได้

บรรณานุกรม

นัทธี จิตสว่าง. (๒๕๕๕). ผู้หญิงในเรือนจำ. สืบค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๙, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/๕๐๓๔๓๘>

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (๒๕๕๘). โครงการวิจัยการขับเคลื่อนนโยบายการปฏิรูประบบเรือนจำผู้ต้องขังหญิงและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง, สืบค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๙, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/ResearchProjectDetail.aspx?ProjectId=๗๑๒>

ศูนย์ศึกษาเรือนจำนานาชาติ (ICPS). รายงานจำนวนประชากรผู้ต้องขังในประเทศต่างๆ ทั่วโลก. สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๙, จาก http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All

Pup Kornkanok Khumta. (๒๐๑๖). Retrieved August ๒๑, ๒๐๑๖, from <https://www.facebook.com/pup.Kornkanok?fref=ts>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

สถิติจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ (จำแนกเพศ)

หน้าว่าง

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2551

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	111,006	18,055	129,061	70.905
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	43,535	7,594	51,129	28.088
2.1 อหรรณ - คุก	21,500	3,739	25,239	13.865
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	9,390	1,426	10,816	5.942
2.3 สอบสวน	12,645	2,429	15,074	8.281
3. เยาวชนที่ฝากขัง	414	8	422	0.232
4. ผู้ถูกกักกัน	10	1	11	0.006
5. ผู้ต้องกักขัง	1,186	223	1,409	0.774
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	156,151	25,881	182,032	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2552

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	128,296	20,690	148,986	73.735
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	43,527	7,310	50,837	25.158
2.1 อหรรณ - คุก	22,555	3,794	26,349	13.040
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	10,296	1,434	11,730	5.805
2.3 สอบสวน	10,676	2,082	12,758	6.314
3. เยาวชนที่ฝากขัง	484	10	494	0.244
4. ผู้ถูกกักกัน	11	0	11	0.005
5. ผู้ต้องกักขัง	1,521	218	1,739	0.861
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	173,839	28,228	202,067	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2553

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	125,617	21,554	147,171	71.705
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	48,008	8,320	56,328	27.443
2.1 อหรรณ - คุก	24,975	4,177	29,152	14.203
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	9,705	1,315	11,020	5.369
2.3 สอบสวน	13,328	2,828	16,156	7.871
3. เยาวชนที่ฝากขัง	389	6	395	0.192
4. ผู้ถูกกักกัน	12	0	12	0.006
5. ผู้ต้องกักขัง	1,167	180	1,347	0.656
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	175,193	30,060	205,253	100

(๔)

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2554

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	152,295	25,314	177,609	73.685
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	52,382	8,830	61,212	25.393
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	28,571	4,241	32,812	13.612
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	9,436	1,792	11,228	4.658
2.3 สอบสวน	14,375	2,797	17,172	7.124
3. เขาวงกตฝ่ากษัตริย์	442	18	460	0.191
4. ผู้ถูกกักกัน	9	0	9	0.004
5. ผู้ต้องกักขัง	1,523	245	1,768	0.733
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	206,651	34,407	241,058	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2555

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	154,464	26,254	180,718	72.795
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	55,160	10,204	65,364	26.329
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	28,307	4,585	32,892	13.249
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	9,400	1,875	11,275	4.542
2.3 สอบสวน	17,453	3,744	21,197	8.538
3. เขาวงกตฝ่ากษัตริย์	205	12	217	0.087
4. ผู้ถูกกักกัน	7	0	7	0.003
5. ผู้ต้องกักขัง	1,712	245	1,957	0.788
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	211,548	36,715	248,263	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2556

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	173,844	29,372	203,216	72.625
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	63,002	11,393	74,395	26.584
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	31,482	5,024	36,506	13.045
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	10,549	2,182	12,731	4.549
2.3 สอบสวน	20,971	4,187	25,158	8.990
3. เขาวงกตฝ่ากษัตริย์	203	12	215	0.077
4. ผู้ถูกกักกัน	8	1	9	0.003
5. ผู้ต้องกักขัง	1,795	224	2,019	0.721
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	238,852	41,002	279,854	100

(๕)

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2557

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	202,242	33,983	236,225	76.065
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	60,138	10,295	70,433	22.677
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	29,594	4,693	34,287	11.039
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	10,808	2,068	12,876	4.146
2.3 สอบสวน	19,736	3,534	23,270	7.492
3. เขาวงกตที่ฝากขัง	162	7	169	0.054
4. ผู้ถูกกักกัน	9	0	9	0.003
5. ผู้ต้องกักขัง	3,235	524	3,759	1.210
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	265,786	44,809	310,595	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2558

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	205,990	35,397	241,387	78.055
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	56,625	9,033	65,658	21.229
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	27,379	3,932	31,311	10.124
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	10,909	1,795	12,704	4.107
2.3 สอบสวน	18,337	3,306	21,643	6.998
3. เขาวงกตที่ฝากขัง	227	3	230	0.074
4. ผู้ถูกกักกัน	13	2	15	0.005
5. ผู้ต้องกักขัง	1,801	197	1,998	0.646
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	264,656	44,632	309,288	100

สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

สำรวจ ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2559

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1. นักโทษเด็ดขาด	228,993	37,354	266,347	82.065
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	48,862	7,622	56,484	17.402
2.1 อรรถคดี - ฎีกา	20,252	3,185	23,437	7.220
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	9,033	1,864	10,897	3.357
2.3 สอบสวน	19,577	2,573	22,150	6.824
3. เขาวงกตที่ฝากขัง	203	6	209	0.064
4. ผู้ถูกกักกัน	10	3	13	0.004
5. ผู้ต้องกักขัง	1,382	156	1,538	0.474
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	279,450	45,141	324,591	100

หน้าว่าง

ภาคผนวก ข.

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules)

หน้าว่าง

คำแปลของข้อกำหนดกรุงเทพฯ

๑. เพื่อให้จะให้หลักการการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งประกอบอยู่ในข้อกำหนด ๖ ของเอสเอ็มอาร์ (the SMR) ได้มีการบังคับใช้ในทางปฏิบัติ จะต้องพิจารณาถึงความต้องการอันเด่นชัดของผู้ต้องขังหญิงในการใช้บังคับข้อกำหนดนี้ โดยการจัดความต้องการเหล่านั้นให้ผู้ต้องขังหญิงจะต้องไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ
๒.
 ๑. ต้องให้ความสนใจที่เพียงพอต่อขั้นตอนการรับตัวหญิงและเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากความเปราะบางของพวกเธอในเวลานั้น ผู้ต้องขังหญิงซึ่งมาถึงใหม่ต้องได้รับโอกาสในการติดต่อญาติ ให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย ข้อกำหนดและกฎของเรือนจำวิธีการบริหารของเรือนจำ และสถานที่ที่สามารถให้ความช่วยเหลือเมื่อต้องการและในกรณีที่เป็นชาวต่างชาติ ต้องมีโอกาสดูแลต่อผู้แทนทางกงสุลด้วย
 ๒. ก่อนที่จะมีการรับตัว หญิงซึ่งมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูบุตรจะต้องได้รับอนุญาตให้ได้รับการระงับการคุมขังชั่วคราวเพื่อเตรียมการเกี่ยวกับเด็กเมื่อใดก็ตามหากเป็นไปได้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
๓.
 ๑. หมายเลขและข้อมูลส่วนตัวของเด็กติดผู้ต้องขังจะต้องได้รับการบันทึกไว้ในเวลาที่รับตัวหญิงเข้ามา บันทึกดังกล่าวอย่างน้อยควรประกอบด้วยชื่อของเด็ก อายุ และหากไม่ได้ติดตามมารดามา ถิ่นที่อยู่ และสถานะของการปกครองหรือการเป็นผู้ปกครอง
 ๒. ข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของเด็กต้องเก็บเป็นความลับและการใช้ข้อมูลเหล่านั้นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด ซึ่งให้คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
๔. ผู้ต้องขังหญิงต้องถูกจัดสรรให้เข้าอยู่ในเรือนจำซึ่งใกล้กับบ้านหรือสถานที่บำบัดและแก้ไขฟื้นฟู โดยคำนึงถึงหน้าที่ในการดูแลที่ผู้ต้องขังหญิงต้องรับผิดชอบและความพึงพอใจของหญิงแต่ละคน และการมีอยู่ของโครงการและการบริการที่เหมาะสม
๕. เรือนจำและห้องขังของผู้ต้องขังหญิงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งของซึ่งตรงต่อความต้องการด้านสุขอนามัยของหญิงโดยเฉพาะ โดยอย่างน้อยรวมถึงผ้าเช็ดตัวที่สะอาด และการจัดส่งน้ำดื่มอย่างสม่ำเสมอให้เพียงพอสำหรับการดูแลเด็กและหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงซึ่งทำอาหารตั้งครุฑ ให้นมบุตรหรือมีประจำเดือน
๖. การตรวจสอบสุขภาพผู้ต้องขังหญิงเมื่อแรกเข้าจะต้องรวมถึงการตรวจที่ครอบคลุมเพื่อกำหนดความต้องการทางการแพทย์เบื้องต้น รวมถึงเพื่อกำหนด :
 - (i) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (STD) และขึ้นอยู่กับปัจจัยเสี่ยง ผู้ต้องขังหญิงอาจได้รับข้อเสนอให้การทดสอบการติดเชื้อเอชไอวีด้วยความสมัครใจ โดยได้รับการให้คำปรึกษาทั้งก่อนและหลังทดสอบ
 - (ii) ความต้องการการเยียวยาทางด้านประสาท ความเสี่ยงในการฆ่าตัวตายและการทำร้ายตัวเอง
 - (iii) ประวัติสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ของผู้ต้องขังหญิง รวมถึงการตั้งครรภ์ทั้งในปัจจุบันและในอดีต การคลอดบุตร และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเจริญพันธุ์
 - (iv) การพึ่งพิงการใช้ยา และ
 - (v) การล่วงละเมิดทางเพศและการกระทำความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งผู้ต้องขังหญิงอาจเคยประสบมาก่อนที่จะเข้ามาในเรือนจำ

๗. ๑. ในกรณีและผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ตรวจพบร่องรอยของการกระทำล่วงละเมิดทางเพศหรือการกระทำความรุนแรงในรูปแบบอื่นซึ่งเกิดก่อนการรับตัว ให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์แจ้งต่อผู้ต้องขังหญิงให้ทราบถึงสิทธิในการขอความช่วยเหลือจากผู้มีอำนาจพิจารณาคดี (Judicial Authorities) (ผู้ต้องขัง) หญิงควรได้รับการแจ้งถึงกระบวนการและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด หาก (ผู้ต้องขัง) หญิง ตกกลางที่จะดำเนินคดีต้องมีการแจ้งให้บุคลากรที่เหมาะสมทราบและต้องส่งคดีไปยังผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนโดยพลัน ผู้มีอำนาจในเรือนจำ (Prison Authority) ต้องช่วยเหลือให้หญิงดังกล่าวเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย(Legal Counsel)
๒. ไม่ว่าหญิงจะเลือกที่จะดำเนินคดีหรือไม่ ให้ผู้มีอำนาจในเรือนจำพยายามทำให้แน่ใจว่าหญิงสามารถเข้าถึงการช่วยเหลือและการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตโดยผู้มีความชำนาญพิเศษได้ทันที
๓. มาตรการเฉพาะควรมีการพัฒนาเพื่อหลีกเลี่ยงการแก้แค้นต่อบุคคลซึ่งจัดทำข้อมูลหรือดำเนินคดี
๘. สิทธิของผู้ต้องขังหญิงด้านการปกปิดข้อมูลทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการปฏิเสธการให้(เข้าถึง) ข้อมูลและปฏิเสธการตรวจสอบประวัติสุขภาพด้านการเจริญพันธุ์ ควรจะได้รับการเคารพเสมอ
๙. ในกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงมีบุตรติดมาด้วย เด็กนั้นต้องได้รับการตรวจสุขภาพร่างกายเช่นกันโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพเด็ก เพื่อกำหนดถึงการรักษาและความต้องการทางการแพทย์ และต้องจัดให้มีการบริการด้านสุขอนามัยที่เหมาะสมซึ่งอย่างน้อยควรจะเท่ากับบริการที่จัดให้ในชุมชน
๑๐. ๑. จัดให้มีการบริการด้านสุขอนามัยแก่ผู้ต้องขังหญิง ซึ่งอย่างน้อยควรจะเท่ากับบริการซึ่งจัดให้ในชุมชน
๒. ในกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงร้องขอให้ทำการตรวจหรือรักษาโดยแพทย์หรือพยาบาลหญิง ต้องจัดให้มีแพทย์หรือพยาบาลหญิง ทั้งนี้ในขอบเขตที่เป็นไปได้เว้นแต่ในสถานการณ์ที่ต้องการการร่วมรักษาทางการแพทย์โดยเร่งด่วนหากแพทย์ผู้ชายเป็นผู้ตรวจ ต้องมีเจ้าหน้าที่หญิงเข้าร่วมในการตรวจด้วย
๑๑. ๑. บุคลากรทางการแพทย์เท่านั้นที่สามารถอยู่ในช่วงการตรวจอนามัยนอกจากแพทย์เห็นว่ามีความจำเป็นพิเศษเกิดขึ้น หรือแพทย์เรียกร้องให้มีบุคลากรของเรือนจำประจำอยู่ด้วยเพื่อเหตุผลด้านความปลอดภัย
๒. ในกรณีที่มีความจำเป็นในการให้บุคลากรของเรือนจำซึ่งมิใช่บุคลากรทางการแพทย์ประจำอยู่ในขณะการตรวจอนามัย การตรวจอนามัยดังกล่าว ควรดำเนินในลักษณะที่คุ้มครองความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ และการรักษาความลับ
๑๒. ต้องจัดให้มีโครงการเกี่ยวกับการบริการด้านสุขภาพจิตและการฟื้นฟูสภาพจิตใจที่มีความเหมาะสมเฉพาะบุคคล คำนึงถึงความละเอียดอ่อนระหว่างเพศ ภาวะทุพพลภาพทางจิต และครอบคลุมให้แก่ผู้ต้องขังหญิงซึ่งมีความต้องการการบริการด้านสุขภาพจิต
๑๓. บุคลากรของเรือนจำต้องเตรียมตัวทุกเมื่อในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงมีความเครียดเช่น ในเวลาที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ เมื่อได้รับข้อมูลด้านลบจากบ้าน หรือในช่วงภาวะหมดประจำเดือน และก่อนได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้เพื่อที่จะมีความละเอียดอ่อนต่อสถานการณ์ดังกล่าวและให้ความช่วยเหลือได้
๑๔. ในการพัฒนาการตอบสนองต่อปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในเรือนจำ โครงการและบริการต่างๆควรจะต้องตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของผู้หญิงรวมถึงการป้องกันการถ่ายทอดระหว่างมารดาสู่บุตร ในบริบทนี้ ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการให้การศึกษาโดยใช้เพื่อนเป็นแนวทาง (Peer-Based Education Initiatives) เพื่อการป้องกัน การดูแลรักษาโรคเอดส์

๑๕. บริการด้านสุขอนามัยในเรือนจำต้องจัดให้มีโครงการบำบัดรักษาผู้ต้องขังหญิงซึ่งติดสารเสพติด โดยคำนึงถึงการตกเป็นเหยื่อแต่คราวก่อน (Prior Victimization) ความต้องการพิเศษของหญิงมีครรภ์และหญิงซึ่งมีบุตร เช่นเดียวกันกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย
๑๖. การพัฒนากลยุทธ์ในการป้องกันการฆ่าตัวตายและการทำร้ายตัวเองของผู้ต้องขังหญิงและการจัดให้มีการช่วยเหลือพิเศษเป็นการเฉพาะต่อหญิงซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต้องเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการบริการด้านสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง
๑๗. ผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการป้องกันโรคต่างๆ ซึ่งรวมถึงการป้องกันโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่นเดียวกับความผิดปกติด้านสุขภาพของหญิงโดยเฉพาะ (Gender Specific Health Condition)
๑๘. ผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับบริการป้องกันโรคที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงโดยเฉพาะเช่น การตรวจมะเร็งปากมดลูก (Papnicolaou Smears) การทดสอบมะเร็งเต้านม และมะเร็งทางนรีเวช
๑๙. ต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่าศักดิ์ศรีของผู้ต้องขังหญิงและความเคารพจะได้รับการปกป้องในระหว่างการค้นตัว ซึ่งต้องกระทำโดยบุคลากรหญิงผู้ถูกฝึกมาอย่างถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการค้นตัวที่เหมาะสม
๒๐. วิธีการตรวจค้นโดยทางเลือกอื่น เช่น การสแกน (scans) ควรพัฒนาเพื่อนำมาใช้แทนที่การค้นที่ต้องสัมผัสร่างกายและถอดเสื้อผ้า เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เป็นอันตรายทางกายภาพและสุขภาพจิตของการตรวจค้นที่ต้องสัมผัสร่างกายดังกล่าว
๒๑. บุคลากรเรือนจำ ต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และดำรงไว้ซึ่งความเคารพและเกียรติในการค้นตัวเด็กติดผู้ต้องขังและเด็กซึ่งมาเยี่ยมผู้ต้องขัง
๒๒. การขังเดี่ยวหรือการลงโทษแบบแยกขังต้องไม่ใช้กับผู้ต้องขังหญิงที่มีครรภ์หญิงให้นมบุตรและหญิงมีบุตรทารกในเรือนจำ
๒๓. การลงโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังหญิงต้องไม่รวมถึงการห้ามการติดต่อกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุตร
๒๔. เครื่องพันธนาการต้องไม่ถูกใช้กับผู้หญิงในช่วงคลอดบุตร ทั้งขณะคลอดและทันทีภายหลังคลอด
๒๕.
 ๑. ผู้ต้องขังหญิงที่แจ้งการล่วงละเมิดต้องได้รับการคุ้มครอง การสนับสนุนและการให้คำปรึกษาโดยทันที และข้อเรียกร้องของพวกเขาต้องได้รับการสืบสวนสอบสวนโดยผู้มีอำนาจที่เป็นอิสระ โดยให้ความเคารพเต็มที่ต่อหลักการรักษาความลับ มาตรการการคุ้มครองต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อความเสี่ยงในการถูกแก้แค้นโดยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิด
 ๒. ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเฉพาะผู้ซึ่งตั้งครรภ์จากการถูกล่วงละเมิดดังกล่าวต้องได้รับการให้คำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสมและได้รับการสนับสนุนการดูแลรักษาด้านสุขอนามัยตามที่จำเป็นและรวมทั้งความช่วยเหลือด้านกฎหมาย
 ๓. ในการติดตามเงื่อนไขของการคุมขังและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงผู้ตรวจสอบ คณะกรรมการเยี่ยมและติดตามผลควรมีกรรมการที่เป็นหญิงด้วย

๒๖. การติดต่อระหว่างผู้ต้องขังหญิงกับครอบครัว ซึ่งรวมถึงบุตรของพวกเธอและผู้ปกครองบุตรของบุคคลเหล่านั้น ต้องได้รับการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในกรณีที่เป็นไปได้ ต้องจัดให้มีมาตรการในการทำให้จิตใจความไม่สมดุลซึ่งผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังในสถานที่ที่ไกลจากบ้านของพวกเธอได้รับ
๒๗. ในกรณีที่อนุญาตให้มีการเข้าเยี่ยมอย่างใกล้ชิด ผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับสิทธิดังกล่าวบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังชาย
๒๘. การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังหากมีเด็กมาด้วยต้องจัดในสถานที่ที่มีบรรยากาศเป็นมิตรในแง่ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทัศนคติของบุคลากรเรือนจำและต้องอนุญาตให้มีการติดต่ออย่างเปิดเผยระหว่างแม่และบุตร การเยี่ยม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการติดต่อกันต่อไปควรได้รับการสนับสนุนเท่าที่เป็นไปได้
๒๙. การเสริมสร้างขีดความสามารถให้เจ้าหน้าที่เรือนจำหญิงต้องทำให้พวกเธอสามารถตอบสนองต่อความต้องการพิเศษในการกลับคืนเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิงและสามารถบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงฟื้นฟูซึ่งปลอดภัย (Safe and Rehabilitative Facilities) มาตรการเสริมสร้างขีดความสามารถรวมถึงการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโส (Senior Position) ซึ่งมีหน้าที่หลักในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์เกี่ยวกับการดูแลและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง
๓๐. ต้องกำหนดกรอบที่ชัดเจนในระดับจัดการในการบริหารเรือนจำในการป้องกันและจัดการกับปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อบุคลากรหญิงในเรือนจำ
๓๑. นโยบายและข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติของบุคลากรในเรือนจำซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการคุ้มครองในระดับสูงสุดต่อผู้ต้องขังหญิงจากการกระทำความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต้องได้รับการพัฒนาและนำมาบังคับใช้
๓๒. บุคลากรเรือนจำทุกคนต้องได้รับการฝึกอบรม ซึ่งรวมถึงการฝึกอบรมในเรื่องความอ่อนไหวระหว่างเพศ (Gender Sensitivity) และข้อห้ามการเลือกปฏิบัติและการล่วงละเมิดทางเพศ
๓๓. ๑. บุคลากรเรือนจำทุกคนที่ทำงานกับผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง
๒. ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานสำหรับบุคลากรเรือนจำซึ่งทำงานในเรือนจำหญิงเกี่ยวกับปัญหาหลักด้านสุขภาพของหญิงนอกเหนือจากการใช้ยาสามัญและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
๓. ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานสำหรับบุคลากรเรือนจำดังกล่าวเกี่ยวกับการบริการด้านสุขอนามัยของเด็กซึ่งอยู่กับมารดาในเรือนจำ เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นสามารถทำการปฐมพยาบาลเมื่อมีเหตุฉุกเฉินได้
๓๔. โครงการเสริมสร้างความสามารถเกี่ยวกับความรู้เรื่องเอดส์จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรเรือนจำนอกเหนือจากการป้องกันเอชไอวี/เอดส์ การรักษาดูแลและการให้การสนับสนุน ปัญหาต่างๆ เช่น สิทธิมนุษยชน และสิทธิทางเพศซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องเอดส์ ความอภัยคอดสูและการเลือกปฏิบัติล้วนแต่ต้องเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรเช่นกัน
๓๕. บุคลากรเรือนจำต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ทราบถึงอัตราความเสี่ยงในการทำร้ายตนเองและการฆ่าตัวตายของผู้ต้องขังหญิง รวมถึงการเสนอความช่วยเหลือโดยการให้การสนับสนุนและส่งคดีไปยังผู้เชี่ยวชาญ
๓๖. ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องจัดให้มีมาตรการคุ้มครองตามความต้องการของผู้ต้องขังเยาวชนหญิง
๓๗. ผู้ต้องขังเยาวชนหญิงต้องมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพอย่างเท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังเยาวชนชาย

๓๘. ผู้ต้องขังเยาวยชนหญิงต้องมีโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมและบริการที่มีความเหมาะสมต่อวัยและเพศ เช่น การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดและความรุนแรงทางเพศ ผู้ต้องขังเยาวยชนหญิงควรได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยหญิงและมีสิทธิเข้าถึงนรีแพทย์อย่างสม่ำเสมอเช่นเดียวกับสิทธิที่ผู้ต้องขังหญิงวัยผู้ใหญ่ได้รับ
๓๙. ผู้ต้องขังเยาวยชนหญิงที่ตั้งครรภ์ต้องได้รับการช่วยเหลือและการดูแลทางการแพทย์ที่เท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังหญิงวัยผู้ใหญ่และต้องได้รับการตรวจสุขภาพโดยผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ โดยให้ความสำคัญกับข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ต้องขังเยาวยชนหญิงเหล่านั้นมีความเสี่ยงต่อโรคแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ที่สูงกว่า
๔๐. ผู้บริหารเรือนจำต้องจัดให้มีวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของเพศหญิงและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงเพื่อประกันถึงการวางแผนเกี่ยวกับการแยกเป็นรายบุคคลและการนำไปปฏิบัติเพื่อให้กลับสู่สภาพเดิม การรักษาและการกลับเข้าสู่สังคม
๔๑. การจัดทำประเมินค่าความเสี่ยงทางเพศ (The Gender Sensitive Risk Assessment) และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ต้อง :
- (i) ให้ความสำคัญต่อความเสี่ยงน้อยตามปกติของผู้ต้องขังหญิงที่มีต่อบุคคลอื่นเช่นเดียวกับผลกระทบที่อันตรายซึ่งอาจเกิดต่อพวกเธอเนื่องมาจากมาตรการรักษาความปลอดภัยระดับสูงและระดับความโดดเดี่ยวที่เพิ่มขึ้น
 - (ii) คำนึงถึงข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติของหญิง เช่น ความรุนแรงซึ่งเคยประสบ ประวัติเกี่ยวกับความบกพร่องทางจิตและการติดสารเสพติดเช่นเดียวกับหน้าที่เลี้ยงดูบุตรและหน้าที่อื่นๆ ในกระบวนการจัดสรรและวางแผนการลงโทษ
 - (iii) ทำให้แน่ใจว่าแผนการพิพากษาลงโทษรวมถึงโครงการและบริการเพื่อฟื้นฟูหญิงสู่สภาพเดิมตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของเพศและ
 - (iv) ทำให้แน่ใจว่าผู้ต้องขังหญิงที่ต้องการการรักษาด้านสุขภาพจิตถูกจัดให้พำนักอยู่ในที่พักซึ่งมีกฎระเบียบเข้มงวดน้อยที่สุดและได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมแทนที่จะถูกส่งไปอยู่ในสถานที่ซึ่งมีระดับการรักษาความปลอดภัยที่สูงกว่าเพียงเพราะว่ามีปัญหาทางจิต
๔๒. ๑. ผู้ต้องขังหญิงต้องมีโอกาสในการเข้าถึงโครงการกิจกรรมที่สมดุลและครอบคลุมซึ่งคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของเพศ
๒. ระบบเรือนจำต้องยืดหยุ่นเพียงพอต่อการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ต้องขังหญิงซึ่งตั้งครมร์ ซึ่งต้องเลี้ยงบุตรและซึ่งมีบุตรติดมา สิ่งอำนวยความสะดวกในการเลี้ยงดูเด็กต้องถูกจัดไว้ในเรือนจำเพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเรือนจำได้
 ๓. ต้องมีความพยายามโดยเฉพาะในการจัดให้มีบริการที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงซึ่งมีความต้องการการสนับสนุนทางจิตสังคมโดยเฉพาะผู้ที่เคยถูกล่วงละเมิดทางร่างกายทางจิตใจและทางเพศ
 ๔. ต้องมีความพยายามโดยเฉพาะในการจัดให้มีโครงการที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครมร์ ที่มีบุตรอ่อน และที่มีบุตรติดมา
๔๓. ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังหญิงในฐานะที่เป็นสิ่งจำเป็นซึ่งมีความสำคัญเพื่อให้มีสภาพจิตใจที่ดีและการกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิง
๔๔. เนื่องจากผู้ต้องขังหญิงมีประสบการณ์ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่แตกต่างกันจึงควรได้รับคำปรึกษาเสมอว่าบุคคลใดบ้าง รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวเอง ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังหญิงได้

๔๕. ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องเสนอทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงเช่น การเดินทางกลับภูมิลำเนา (Home Leave) เรือนจำที่มีความเข้มงวดน้อย (Open Prison) สถานที่พักฟื้นทางจิต (Half-Way House) และโครงการปฏิบัติการที่ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community Based Programmes) อย่างเต็มความสามารถเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อบรรเทาการเปลี่ยนผ่านจากการอยู่เรือนจำสู่อิสรภาพและเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้คืนกลับมาในโอกาสแรกที่กระทำได้
๔๖. เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองประพฤติกและ/หรือการบริการสวัสดิการสังคม กลุ่มชุมชนท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนออกแบบและบังคับใช้โครงการเตรียมการก่อนและหลังการปล่อยตัวเพื่อกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิงที่ครอบคลุม ซึ่งได้คำนึงถึงความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง
๔๗. ต้องให้การสนับสนุนเพิ่มเติมภายหลังการปล่อยตัวแก่ผู้ต้องขังหญิงซึ่งอาจต้องการความช่วยเหลือทางด้านจิตใจทางการแพทย์ ทางกฎหมาย และในทางปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่าการกลับเข้าสู่สังคมของผู้หญิงเหล่านั้นประสบความสำเร็จโดยรวมเมื่อกับบริการต่างๆ ในชุมชน
๔๘. ๑. ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรต้องได้รับคำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการภายใต้โครงการที่ถูกสร้างขึ้นและควบคุมโดยผู้ให้คำแนะนำทางด้านสุขภาพที่ได้รับการรับรอง ต้องจัดอาหารที่เพียงพอและในเวลาที่เหมาะสมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายให้แก่หญิงตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร
 ๒. ต้องไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงจากการให้นมบุตร เว้นแต่มีเหตุผลทางด้านสุขภาพโดยเฉพาะในการทำเช่นนั้น
 ๓. โครงการดูแลต้องรวมถึงการดำเนินการตามความต้องการทางด้านสุขภาพและโภชนาการสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่เพิ่งให้กำเนิดบุตร แต่บุตรมิได้อยู่ร่วมในเรือนจำด้วย
๔๙. การตัดสินใจว่าจะอนุญาตให้เด็กอยู่กับมารดาในเรือนจำหรือไม่ ต้องอยู่บนพื้นฐาน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เด็กที่อยู่ในเรือนจำกับมารดาต้องไม่ได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นผู้ต้องขัง
๕๐. ผู้ต้องขังหญิงซึ่งมีบุตรอยู่ร่วมในเรือนจำด้วยจะต้องได้รับโอกาสในการใช้เวลาอยู่ร่วมกันกับบุตรให้มากที่สุด
๕๑. ๑. เด็กที่อาศัยร่วมกับมารดาที่เป็นผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับการสุขภาพที่ต่อเนื่องและการดูแลพัฒนาการโดยผู้เชี่ยวชาญโดยร่วมมือกับการให้บริการสาธารณสุขชุมชน
 ๒. สภาพแวดล้อมที่จัดไว้สำหรับการเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวจะต้องมีสภาพใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมของเด็กที่อยู่นอกเรือนจำให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้
๕๒. ๑. การตัดสินใจว่าเมื่อใดเด็กจะถูกแยกออกจากมารดาต้องขึ้นอยู่กับผลการประเมินของเด็กแต่ละคนและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ ที่เกี่ยวข้อง
 ๒. การย้ายเด็กออกจากเรือนจำต้องกระทำด้วยความละเอียดอ่อนและกระทำเมื่อมีการจัดเตรียมการดูแลทางเลือกอื่นๆ ไว้แล้วเท่านั้น และโดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่กงสุลในกรณีที่เป็นผู้ต้องขังชาวต่างชาติ
 ๓. หลังจากเด็กถูกแยกออกจากมารดาและให้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือญาติ หรือการดูแลทางเลือก ผู้ต้องขังหญิงต้องได้รับโอกาสและการอำนวยความสะดวกมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้เพื่อพบกับบุตรเมื่อเป็นประโยชน์สูงสุดของเด็กและไม่ลดซึ่งความปลอดภัยสาธารณะ
๕๓. ๑. เมื่อมีข้อตกลงพหุภาคีหรือทวิภาคีที่เกี่ยวข้องกับการโอนผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติเพื่อกลับไปรับโทษต่อในประเทศบ้านเกิด โดยเฉพาะในกรณีผู้ต้องขังหญิงดังกล่าวมีบุตรอยู่ในประเทศบ้านเกิดนั้นต้องได้รับการพิจารณาโดยเร็วที่สุด ภายหลังจากมีคำร้องหรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขังหญิงที่เกี่ยวข้อง
 ๒. ในกรณีเด็กที่อยู่กับผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติจะถูกย้ายออกจากเรือนจำควรมีการพิจารณาย้ายเด็กไปสู่ประเทศบ้านเกิดของเด็กเองโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและโดยปรึกษากับมารดาของเด็ก

๕๔. ผู้มีอำนาจในเรือนจำต้องตระหนักว่าผู้ต้องขังหญิงที่มาจากพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างมีความต้องการที่แตกต่างกัน และอาจประสบกับการเลือกปฏิบัติรูปแบบต่างๆ ในการเข้าถึงบริการและโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและเพศ ดังนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องจัดเตรียมการให้บริการและโครงการที่ครอบคลุมซึ่งตอบสนองความต้องการเหล่านี้ โดยการปรึกษากับตัวผู้ต้องขังหญิงเองและกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
๕๕. ต้องมีการพิจารณาทบทวนถึงบริการที่ให้ก่อนและหลังการปล่อยตัวเพื่อให้มั่นใจว่ามีความเหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้โดยผู้ต้องขังหญิงพื้นเมืองและผู้ต้องขังหญิงชนกลุ่มน้อยและชนที่มีเชื้อชาติต่างออกไป โดยปรึกษากับกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
๕๖. ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงความเสี่ยงเป็นพิเศษของผู้หญิงในการถูกล่วงละเมิดที่อาจประสพขณะถูกคุมขังก่อนพิจารณาคดี โดยต้องกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในทางนโยบายและทางปฏิบัติเพื่อประกันความปลอดภัยของผู้หญิงในช่วงเวลานี้ (ดูข้อกำหนด ๕๘ ข้างล่าง เกี่ยวกับทางเลือกอื่นของการคุมขังก่อนการพิจารณาคดี)
๕๗. บทบัญญัติของข้อกำหนดโตเกียว (the Tokyo Rules) ต้องให้แนวทางการพัฒนาและการใช้การตอบสนองที่เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดหญิงต้องพัฒนาทางเลือกเฉพาะเพศหญิงในเรื่องมาตรการการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่นๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในการตัดสินพิพากษาภายใต้ระบบกฎหมายของ “ประเทศสมาชิก” โดยพิจารณาถึงประวัติของการตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำความผิดหญิงจำนวนมากและภาระหน้าที่ของพวกเธอในการดูแลครอบครัว
๕๘. เมื่อพิจารณาถึงข้อกำหนด ๒.๓ ของข้อกำหนดโตเกียว (the Tokyo Rules) ผู้กระทำความผิดหญิงไม่ควรถูกแยกออกจากครอบครัวและชุมชนโดยไม่ได้รับการพิจารณาใคร่ครวญอย่างเหมาะสมถึงภูมิหลังและสายสัมพันธ์ในครอบครัวทางเลือกอื่นๆ ในการจัดการกับผู้หญิงที่กระทำความผิด เช่น มาตรการการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่นๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในการตัดสินพิพากษาที่ต้องนำมาปรับใช้เมื่อใดก็ตามที่เหมาะสมและเป็นไปได้
๕๙. โดยทั่วไปวิธีการคุ้มครองที่มีใช้การคุมขัง ตัวอย่างเช่น ในที่พักพิงที่จัดการโดยผู้ดำเนินการอิสระ องค์กรอิสระ หรือส่วนบริการชุมชนอื่นๆ จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อปกป้องผู้หญิงที่ต้องการการคุ้มครองดังกล่าว มาตรการชั่วคราวที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเพื่อคุ้มครองผู้หญิงจะนำมาใช้เมื่อมีความจำเป็นและจะต้องได้รับการร้องขอโดยชัดเจนจากผู้หญิงซึ่งเกี่ยวข้องเท่านั้น ทั้งต้องควบคุมดูแลโดยผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดีหรือผู้มีอำนาจหน้าที่อื่น มาตรการการคุ้มครองดังกล่าวจะต้องไม่ดำเนินต่อไปเมื่อขัดต่อความประสงค์ของผู้หญิงซึ่งเกี่ยวข้องนั้น
๖๐. ต้องมีทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อออกแบบทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงเพื่อที่จะผสมผสานมาตรการที่มีใช้การคุมขังกับกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดการกับปัญหาที่พบได้โดยทั่วไปที่สุดอันนำไปสู่การเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้หญิง สิ่งเหล่านี้อาจรวมถึงหลักสูตรการบำบัดและการให้คำปรึกษาแก่เหยื่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศ การรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้มีความบกพร่องทางสมอง และโครงการทางการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน โครงการต่างๆ เหล่านี้จะคำนึงถึงความต้องการในการเตรียมการดูแลสำหรับเด็กและผู้หญิงเท่านั้น
๖๑. เมื่อพิพากษาผู้กระทำความผิดหญิง ศาลต้องมีอำนาจในการพิจารณาเหตุบรรเทาโทษ เช่น การไม่มีประวัติอาชญากร และความไม่รุนแรงที่สัมพันธ์กันและลักษณะของการกระทำความผิดทางอาญา ควบคู่ไปกับภาระหน้าที่ของผู้หญิงในการดูแลครอบครัวและภูมิหลังทั่วไป

๖๒. ต้องปรับปรุงการจัดโครงการบำบัดผู้ติดสารเสพติดที่มีความละเอียดอ่อน โดยคำนึงถึงเพศ การรักษาภาวะทุพโภชนาทางจิตสำหรับผู้หญิงเป็นการเฉพาะในชุมชนและการเข้าถึงการบำบัดรักษาดังกล่าว เพื่อการป้องกันอาชญากรรมและเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้มาตรการการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและการลงโทษโดยทางเลือกอื่นๆ
๖๓. การพิจารณาเพื่อให้มีการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษจะต้องคำนึงถึงประเด็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขังหญิงในเรื่องภาระหน้าที่การดูแลครอบครัว รวมทั้งความต้องการกลับคืนสู่สังคมโดยเฉพาะของผู้ต้องขังหญิงด้วย
๖๔. ต้องสนับสนุนการใช้โทษที่มีโทษจำคุกแก่หญิงที่ตั้งครรภ์และหญิงที่มีบุตร ้วยฟังฟังเมื่อเป็นไปได้และเหมาะสม โดยพิจารณาใช้โทษจำคุกเมื่อเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือรุนแรง หรือเมื่อหญิงนั้นแสดงลักษณะที่เป็นภัยอันตรายต่อตนเองและหลังจากคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กแล้วเท่านั้น ทั้งต้องแน่ใจว่าได้มีการเตรียมการที่เหมาะสมแล้วเพื่อการดูแลเด็กดังกล่าว
๖๕. ต้องหลีกเลี่ยงการให้เด็กอยู่ในสถานกักกันที่ขัดกับกฎหมายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการมีคำสั่งประการใดจะต้องนำเอาประเด็นเรื่องความเปราะบางทางเพศของผู้กระทำความผิดหญิงที่เป็นเด็กและเยาวชนเข้ามาประกอบการพิจารณาด้วย
๖๖. ต้องใช้ความพยายามสูงสุดเพื่อให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปรามปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็กอันเป็นบทเพิ่มเติมสนับสนุนอนุสัญญานั้น เพื่อที่จะนำบทบัญญัติต่างๆ ดังกล่าวมาบังคับใช้อย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดความคุ้มครองขั้นสูงสุดแก่เหยื่อจากการค้ามนุษย์เพื่อหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่อซ้ำสองของผู้หญิงต่างชาตินานาชาติ
๖๗. ต้องให้เกิดความพยายามที่จะดำเนินการและส่งเสริมการวิจัยที่ครอบคลุมซึ่งเน้นผลที่ตามมาในเรื่องความผิดที่ผู้หญิงได้กระทำ ขึ้น เหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงเผชิญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผลกระทบต่อมาของการทำให้เป็นอาชญากรและการจำคุกที่มีต่อผู้หญิง ลักษณะของผู้กระทำความผิดหญิง รวมทั้งโครงการที่สร้างขึ้นเพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำซ้อนของผู้หญิง ในฐานะที่เป็นฐานของการวางแผน การพัฒนาโครงการและการสร้างนโยบายที่มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดหญิง
๖๘. ต้องให้เกิดความพยายามที่จะดำเนินการและส่งเสริมการวิจัยเรื่องจำนวนของเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการที่มารดาต้องเผชิญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการจำคุกเป็นพิเศษ และผลกระทบของเรื่องดังกล่าวต่อเด็กเพื่อช่วยในการสร้างนโยบายและพัฒนาโครงการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
๖๙. ต้องให้เกิดความพยายามในการทบทวน ประเมินผล และเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นระยะถึงแนวโน้ม ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติการณ์การกระทำความผิดของผู้หญิง และประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อความต้องการในการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดหญิงและบุตรของพวกเธอ เพื่อลดการตีตราและผลกระทบทางลบที่มีต่อผู้หญิงจากการที่หญิงนั้นเผชิญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

๗๐. ๑. สื่อและสาธารณชนต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลที่นำไปสู่การที่ผู้หญิงตกอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อช่วยให้เกิดการกลับคืนสู่สังคมของผู้หญิง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

๒. การตีพิมพ์และการเผยแพร่การวิจัยและตัวอย่างทางปฏิบัติที่ดีต้องพัฒนาเป็นองค์ประกอบของนโยบายที่ครอบคลุมซึ่งมุ่งพัฒนาผลลัพธ์และความยุติธรรมต่อผู้หญิงและเด็กในการตอบสนองทางความยุติธรรมทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดหญิง

๓. สื่อ สาธารณชน และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำความผิดหญิงต้องได้รับข้อมูลทางข้อเท็จจริงอย่างสม่าเสมอเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในข้อกำหนดเหล่านี้และการนำข้อกำหนดดังกล่าวไปบังคับใช้

๔. โครงการฝึกอบรมในเรื่องข้อกำหนดปัจจุบันและผลของการวิจัยต้องได้รับการพัฒนาขึ้นและนำไปปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความตระหนักและให้ไวต่อ การรับรู้ถึงบทบาทยุติที่มีอยู่ในที่นั้น

หน้าว่าง

ภาคผนวก ค.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

หน้าว่าง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พุทธศักราช ๒๕๗๕

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๗๕)

อาทิตยทิพอาภา

เจ้าพระยายมราช

พล.อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๗๕

เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายการราชทัณฑ์เพื่อให้
เหมาะสมแก่กาลสมัย

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช
๒๕๗๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ภายหลัง ๔ เดือนนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะ
เรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ กับทั้งบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วใน
พระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งมีข้อความขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีข้อความแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

๓(๑) “เรือนจำ” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน
และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่า
อาณาเขตไว้โดยชัดเจน

(๒) “ผู้ต้องขัง” หมายความว่า ความรวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก

(๓)^๖ “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

(๔) “คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

(๕) “คนฝาก” หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

(๖) “นักโทษพิเศษ” หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ที่ณฑนนิคมตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งบังคับบัญชาการราชทัณฑ์

(๘) “อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับถึงเรือนจำทหาร

ลักษณะ ๑
เรือนจำ

หมวด ๑
ข้อความทั่วไป

มาตรา ๖ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือสั่งให้จัดอาณาเขตภายในเรือนจำออกเป็นส่วน ๆ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประเภท ชั้น เพศของผู้ต้องขังหรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขังด้วย

มาตรา ๗ บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระก็ดี เยี่ยมผู้ต้องขังก็ดี เพื่อประโยชน์อย่างอื่นก็ดี จักต้องปฏิบัติตามข้อบังคับซึ่งอธิบดีได้ตั้งและประกาศไว้โดยเปิดเผย

หมวด ๒

การรับตัวผู้ต้องขัง

มาตรา ๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใด ๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ

^๖ มาตรา ๔ (๓) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒

มาตรา ๙ ถ้าผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปีอยู่ในความดูแลของตนติดมายังเรือนจำ และปรากฏว่าไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น จะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำภายใต้บังคับเงื่อนไขดังระบุไว้ในข้อบังคับที่อธิบดีตั้งขึ้น หรือจะส่งไปยังสถานที่อื่นได้อันได้จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อการนี้ก็ได้

บทบัญญัติในวรรคก่อนให้ใช้บังคับแก่เด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย

มาตรา ๑๐ ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกรับตัวเข้าไว้ใหม่อันหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานเรือนจำตรวจและบันทึกข้อความเกี่ยวกับลักษณะแห่งความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ ตำหนิ รูปพรรณ ความแข็งแรงแห่งร่างกายและความสามารถทางสติปัญญา กับข้อความอื่น ๆ ตามข้อบังคับที่อธิบดีได้ตั้งขึ้นไว้

เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำร้องขอ ให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจทำการสอบสวนหรือสืบสวนการกระทำผิดอาญาส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

หมวด ๓

การแยกและย้ายผู้ต้องขัง

มาตรา ๑๑ รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนชั้นหรือลดชั้น ตลอดจนการปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขัง

คนต้องขังและคนฝากให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้

มาตรา ๑๒ การย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำหนึ่งไปยังอีกเรือนจำหนึ่งนั้นให้เป็นไปตามคำสั่งของอธิบดี

หมวด ๔

อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๑๓ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการงานและความรับผิดชอบตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่นั้น

มาตรา ๑๔ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่

- (๑) เป็นบุคคลที่นำจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น
- (๒) เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตไม่สมประกอบอันอาจเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น
- (๓) เป็นบุคคลที่นำจะพยายามหลบหนีการควบคุม

(๔) เมื่อถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(๕) เมื่อรัฐมนตรีสั่งว่าเป็นการจำเป็นจะต้องใช้เครื่องพันธนาการเนื่องแต่สภาพของเรือนจำหรือสภาพการณ์ของท้องถิ่น

ภายใต้บังคับอนุมาตรา (๔) และ (๕) แห่งมาตรานี้ ให้พัศดีเป็นเจ้าหน้าที่มีอำนาจที่จะสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังและที่จะเพิกถอนคำสั่งนั้น

มาตรา ๑๕ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดชนิดอาวุธที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงใช้ และวางเงื่อนไขในการถือหรือมีอาวุธนั้น ๆ

มาตรา ๑๖ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ

(๒) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ

(๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น

มาตรา ๑๗ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง

(๒) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด ในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้

(๓) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำหรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด

ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๘ ในกรณีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถจะย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันที่ จะปล่อยผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ แต่ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปนั้นต้องกลับมาเรือนจำ หรือรายงานตนยังสถานีตำรวจ หรือที่ว่าการอำเภอภายในกำหนดยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ปล่อยไป และปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ถ้าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปพลະเลยไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวนี้ ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม เว้นแต่จะมีข้อแก้ตัวอันควร

มาตรา ๑๙ ในการจับกุมผู้หลบหนีภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่หนีไป เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕ ถึง ๑๗ แห่งพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม

เมื่อสิ้นกำหนดเวลานี้แล้ว จะใช้อำนาจเช่นนั้นต่อไปไม่ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดอำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำในอันที่จะจัดการจับกุมผู้หลบหนีโดยประการอื่น

มาตรา ๒๐ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่ดังกล่าวไว้ในหมวดนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๑ เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใช้อำนาจที่ได้ให้ไว้ในหมวดนี้โดยสุจริต และตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่งหรืออาญาในผลแห่งการกระทำของตน

หมวด ๕

การงาน

มาตรา ๒๒ นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๒๒ ทวิ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปี เพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรานี้

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทน

พระองค์

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

(๓) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร

(๔) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการจัดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๓ คนต้องขังและคนฝากต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำ

คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดียิ่งขึ้น

ผู้ต้องขังคนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจอนุญาตให้ทำได้

มาตรา ๒๒ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

มาตรา ๒๔ การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๕ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง แต่กฎกระทรวงที่กล่าวไว้ในมาตราก่อนอาจกำหนดให้แบ่งรายได้อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังโดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อนให้เป็นรางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะที่ทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย หรือชีวิตของผู้ต้องขังซึ่งตั้งระบุไว้ในกฎกระทรวง ก็ให้ได้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวงจะวินิจฉัย โดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ถ้าผู้ต้องขังตายให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก

หมวด ๖

การศึกษาและการอบรม

มาตรา ๒๗ อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

มาตรา ๒๘ บรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและการอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุดหนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

หมวด ๗

อนามัยและสุขาภิบาล

มาตรา ๒๙ ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามควร

มาตรา ๓๐ เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บและถ้าการรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น อธิบดีจะอนุญาตให้ผู้ต้องขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานอื่นใดนอกเรือนจำโดยมีเงื่อนไขอย่างไรก็ได้แต่จะเห็นสมควรก็ได้ ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคก่อน มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขังไปเสียจากสถานที่ซึ่งได้รับอนุญาตให้ไปอยู่รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม

หมวด ๘

วินัย

มาตรา ๓๑ ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ

มาตรา ๓๒ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำการงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ

(๒) เลื่อนชั้น

(๓) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๔) ถ้าไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรไทย และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลาครั้งนี้ให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(๕) พักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นให้กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

(๖)^๔ ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวันตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือน้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

(๗)^๕ ในการลดวันต้องโทษตาม (๖) ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ* และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก

(๘)^๖ นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำตามมาตรา ๒๒ ทั่วไปให้ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้นและอาจได้รับรางวัลด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้

มาตรา ๓๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค ๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำ

^๔ มาตรา ๓๒ (๖) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

^๕ มาตรา ๓๒ (๗) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

^๖ มาตรา ๓๒ (๘) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

ร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือตุลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อ
พระมหากษัตริย์ได้ ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้

มาตรา ๓๕ เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำความผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่
พิจารณาโดยท้องแท้ แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใด หรือหลายสถาน ดังต่อไปนี้

- (๑) ภาคทัณฑ์
- (๒) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา
- (๓) ลดชั้น

(๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับกรเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นไว้แต่ใน
กรณีที่ระบุไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๕) สดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนบางอย่าง

(๖) ขังเดี่ยวไม่เกินสามเดือน

(๗) ขังห้องมืดไม่มีเครื่องหลับนอนไม่เกินสองวันในสัปดาห์หนึ่ง โดยความเห็นชอบ
ของแพทย์

(๘) ฝืนนคราาหนึ่งไม่เกินยี่สิบที ในความควบคุมของแพทย์ แต่ห้ามฝืนนคราา
ต่อไป เว้นแต่จะล่วงพ้นเวลาสามสิบวันจากวันฝืนนคราาที่แล้ว ถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงห้ามฝืน

(๙) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖)

ในกรณีและเงื่อนไขอย่างใดจะลงโทษดังระบุไว้ข้างต้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๖ ถ้าปรากฏว่าผู้ต้องขังที่จะได้รับโทษดังว่ามาในมาตราก่อนนั้นป่วยเจ็บ
หรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นใดซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณา จะงดการลงโทษนั้นไว้ก่อนก็ได้

อนึ่ง พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนการลงโทษอย่างใด ๆ เสียได้เมื่อมีเหตุสมควร
แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และ
ความผิดนั้นเป็นเพียงลหุโทษ หรือความผิดต่อมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี ความผิดฐาน
ประทุษร้ายแก่ทรัพย์สินของเรือนจำก็ดี ฐานพยายามจะหลบหนีก็ดี แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อ
พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจ
วินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัยตามมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้

ข้อความตามมาตรา นี้ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดี
แพ่งตั้งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หมวด ๙
ทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

มาตรา ๓๕ (๙) เพิ่มโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐

มาตรา ๓๘ ให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่า ทรัพย์สินชนิดใดผู้ต้องขังอาจหรือไม่อาจนำเข้ามา หรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ กับทั้งการเก็บรักษาให้ความปลอดภัยและคืนทรัพย์สินนั้น ๆ

มาตรา ๓๙ ทรัพย์สินซึ่งผู้ต้องขังนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตเพื่อการนั้นโดยชอบจากเจ้าพนักงานเรือนจำ ถ้าเป็นสิ่งของต้องห้ามตามมาตรา ๓๘ ให้รับเป็นของแผ่นดิน ถ้าเป็นสิ่งมีสภาพเป็นของสวดเสียได้ หรือเป็นของอันตรายหรือโสโครก ให้เจ้าพนักงานเรือนจำทำลายเสีย

สิ่งของอันจะเก็บรักษาไว้ในเรือนจำไม่ได้เนื่องจากขนาด น้ำหนัก หรือสภาพ และผู้ต้องขังไม่สามารถจะฝากไว้แก่บุคคลภายนอกได้นั้น อาจทำลายหรือขายทอดตลาดเสียได้ เงินที่ขายได้นั้นให้เก็บไว้ให้แก่ผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๐ ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำ ให้รับเป็นของแผ่นดินเสียในกรณีต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนดหนึ่งปี นับจากวันหลบหนี
๒. ผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวแล้วไม่รับทรัพย์สินหรือรางวัลของตนไปภายในกำหนดสามเดือนนับจากวันปล่อยตัว

หมวด ๑๐

การปล่อยและพักการลงโทษ

มาตรา ๔๑ ในกรณีที่ผู้ต้องขังถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำใช้ดุลยพินิจอนุญาตตามคำขอนั้นได้ แต่ทั้งนี้ต้องรายงานให้อธิบดีทราบ

มาตรา ๔๒ นักโทษเด็ดขาดที่ถูกปล่อยพ้นโทษไปนั้นมีสิทธิได้รับใบสำคัญในการปล่อย

มาตรา ๔๓ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้ลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) และถูกปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติของตน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีกโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุกและนำกลับเข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ และให้ผู้มีอำนาจสั่งการพักการลงโทษตามมาตรา ๓๒ (๕) หรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๓๒ (๖) หรือ (๘) สั่งถอนการพักการลงโทษหรือถอนการลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้

๔ มาตรา ๔๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓

หมวด ๑๑

การตรวจเรื่อนจำ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๔๔ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งคณะกรรมการเรื่อนจำ และกำหนดอำนาจหน้าที่

ของคณะกรรมการในการตรวจพิจารณากิจการของเรื่อนจำและให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานเรื่อนจำ
คณะกรรมการนี้มีจำนวนไม่เกินห้า นาย ซึ่งจะได้แต่งตั้งจาก

- (๑) ข้าราชการตุลาการสังกัดกระทรวงยุติธรรม
- (๒) ข้าราชการสังกัดกระทรวงธรรมการ
- (๓) ข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตรธิการ
- (๔) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลัง
- (๕) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ
- (๖) เจ้าพนักงานแพทย์
- (๗) เจ้าพนักงานอัยการ และ
- (๘) ข้าราชการหรือบุคคลอื่น ตามแต่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร

หมวด ๑๒

ความผิดเกี่ยวกับเรื่อนจำ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๔๕ ผู้ใดเข้าไปในเรื่อนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ดี หรือ
บังอาจรับจาก หรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง นำเข้ามาหรือเอาออกไปจากเรื่อนจำซึ่งเงินหรือสิ่งของต้องห้าม
โดยทางใด ๆ อันฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรื่อนจำก็ดี ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน
ห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่อนจำหรือกรมราชทัณฑ์ ให้
เพิ่มโทษเป็นทวีคูณ
เงินและสิ่งของต้องห้ามที่นำเข้ามาในเรื่อนจำโดยฝ่าฝืนบทมาตรานี้ให้ริบเป็นของ
แผ่นดิน

มาตรา ๔๖ บุคคลใดได้รับมอบหมายโดยข้อสัญญาให้กระทำการงานของเรื่อนจำ
และได้รับผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมเพื่อทำการงานนั้น กระทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปโดยเจตนาหรือ
ประมาท ให้ถือว่ามีความผิดตามมาตรา ๑๖๘ และ ๑๖๙ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา แล้วแต่กรณี

ลักษณะ ๒

ทัณฑ์นิคม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๔๗ รัฐมนตรีมีอำนาจตั้งทัณฑ์นิคม เพื่อควบคุมและดำเนินการฝึกอบรม
นักโทษเด็ดขาดในชั้นถัดจากเรือนจำต่อไป และมีอำนาจที่จะยุบเลิกทัณฑ์นิคมนั้น
การตั้งและยุบเลิกทัณฑ์นิคมให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในการประกาศตั้งให้
กำหนดเขตของทัณฑ์นิคมไว้โดยชัดเจน

มาตรา ๔๘ นักโทษเด็ดขาดคนใดมีคุณสมบัติดังจะกล่าวต่อไปนี้อาจถูกส่งไปอยู่
ทัณฑ์นิคม

(๑) เป็นผู้ประพฤติดี

(๒) มีความอดสาหัส

(๓) มีความสามารถโดยแสดงให้เห็นผลดีในการศึกษาและการงาน

นักโทษเด็ดขาดเช่นนี้ต้องรับโทษในเรือนจำมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของกำหนด
โทษ แต่โทษที่เหลือต้องไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือถ้าเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อย
กว่าเจ็ดปี

มาตรา ๔๙ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้นำสามี ภรรยา ญาติสืบสายโลหิตโดย
ทางตรงลงมา หรือตรงขึ้นไปไปอยู่ร่วมด้วยได้

บุคคลดังกล่าวมาในวรรคก่อน เมื่อขณะอยู่ในทัณฑ์นิคมต้องปฏิบัติตามระเบียบและ
ข้อบังคับของทัณฑ์นิคมนั้น ๆ

มาตรา ๕๐ นักโทษพิเศษอาจได้รับอนุญาตให้หาประโยชน์บนที่ดินแปลงใดแปลง
หนึ่งซึ่งได้จัดไว้ เพื่อการนั้นเป็นการชั่วคราวโดยเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร และอาจ
ได้รับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องอุปกรณ์อย่างอื่นตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อทำการเพาะปลูกบนที่ดิน
นั้น

มาตรา ๕๑ ครอบครัวของนักโทษพิเศษนั้นอาจได้รับเครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพ
อย่างอื่นที่จำเป็นมีปริมาณโดยควร

มาตรา ๕๒ ค่าเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปกรณ์อย่างอื่นตามมาตรา ๕๐ กับค่า
เครื่องนุ่งห่มและเครื่องยังชีพตามมาตรา ๕๑ ให้หักใช้จากผลประโยชน์ที่นักโทษพิเศษหรือครอบครัว
ของนักโทษผู้นั้นทำได้จากการงานในทัณฑ์นิคม

มาตรา ๕๓ นักโทษพิเศษอาจได้รับส่วนแบ่งจากราคาขายพืชผลที่ตนได้เพาะปลูก
หรือประกอบขึ้นโดยหัตถกรรม หรือกระทำขึ้นด้วยประการอื่น

มาตรา ๕๔ นักโทษพิเศษผู้ได้กระทำหน้าที่พิเศษดังกล่าวไว้ในกฎกระทรวงอาจ
ได้รับเบี้ยเลี้ยงรายเดือนเป็นรางวัลตามจำนวนซึ่งรัฐมนตรีจะได้กำหนดให้

มาตรา ๕๕ ทัณฑ์กรมโตดำเนินไปถึงขนาดที่ควรยกเป็นนิติบุคคล ให้ตั้งขึ้นเป็น
คณาภิบาลโดยประกาศพระราชกฤษฎีกาและให้มีสภาพเป็นทบวงการเมือง
องค์การ ข้อบังคับ และการยุบเลิกคณาภิบาลให้ตราออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๕๖ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในลักษณะนี้ให้นำบทบัญญัติว่าด้วย
เรือนจำมาใช้บังคับแก่ทัณฑ์กรมและคณาภิบาลด้วยโดยอนุโลม แต่ให้นักโทษพิเศษได้รับความยกเว้น
ไม่ต้องรับโทษตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ อนุมาตรา (๗) และ (๘)

มาตรา ๕๗ นักโทษพิเศษกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงจะส่งตัวไปยังเรือนจำก็ได้

ลักษณะ ๓

การรักษาพระราชบัญญัติ

มาตรา ๕๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม*มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตาม
พระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่ง
พระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พ.อ. พหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐^๕

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความอุตสาหะตั้งใจรับการศึกษาอบรมและทำงานฝีมือวิชาชีพมากขึ้น และเพื่อลดปัญหาผู้พ้นโทษกระทำผิดซ้ำ สมควรให้มีการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ักโทษเด็ดขาดที่ประพฤติตนดี เพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำเร็วขึ้น และหลังจากปล่อยตัวจากเรือนจำแล้วให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นยังอยู่ภายใต้การควบคุมความประพฤติของพนักงานเจ้าหน้าที่จนกว่าจะครบกำหนดโทษ ในการนี้จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒^๖

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ ยังไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย สมควรกำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นนักโทษเด็ดขาดเพื่อให้ได้รับสิทธิเสมือนนักโทษเด็ดขาดตามคำพิพากษาของศาล จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓^๗

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อเพิ่มกิจกรรมของการฝึกอบรม และใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะ และเกิดประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดด้วย อีกทั้งเป็นการจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความอุตสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรมและทำงานแข่งขันขึ้น สมควรให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำโดยให้ได้ลดวันต้องโทษจำคุกไม่เกินจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะนั้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

^๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๔/ตอนที่ ๒๒/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๒๑ มีนาคม ๒๕๒๐

^๖ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๖/ตอนที่ ๕๖/ฉบับพิเศษ หน้า ๑๐/๒๑ เมษายน ๒๕๒๒

^๗ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๗/ตอนที่ ๑๔/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

*พระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕^๒

มาตรา ๙๑ ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้แก้ไขคำว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย” เป็น “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม” และคำว่า “กรมประชาสงเคราะห์” เป็น “กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ”

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติให้จัดตั้งส่วนราชการขึ้นใหม่โดยมีการกิกใหม่ ซึ่งได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม นั้นแล้ว และเนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติให้โอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่ โดยให้มีการแก้ไขบทบัญญัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่โอนไปด้วย ฉะนั้น เพื่ออนวัตให้เป็นที่ไปตามหลักการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงสมควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับการโอนส่วนราชการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความชัดเจนในการใช้กฎหมายโดยไม่ต้องไปค้นหาในกฎหมายโอนอำนาจหน้าที่ว่าตามกฎหมายใดได้มีการโอนภารกิจของส่วนราชการหรือผู้รับผิดชอบตามกฎหมายนั้นไปเป็นของหน่วยงานใดหรือผู้ใดแล้ว โดยแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการเปลี่ยนชื่อส่วนราชการ รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการให้ตรงกับภารกิจที่โอนอำนาจหน้าที่ และเพิ่มผู้แทนส่วนราชการในคณะกรรมการให้ตรงตามภารกิจที่มีการตัดโอนจากส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่ รวมทั้งตัดส่วนราชการเดิมที่มีการยุบเลิกแล้ว ซึ่งเป็นการแก้ไขให้ตรงตามพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

วคิน/แก้ไข
๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ภาคผนวก ง.

ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

หน้าว่าง

(๓๗)

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เลขที่ ๕๐๘๘
วันที่ 25 มิ.ย. ๒๕๕๙
เวลา ๙.๑๐ น.

ที่ นร ๐๕๐๓/๑๕๓๓๒๑

สำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๖๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้เสนอร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.
ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นเรื่องด่วน ดังที่ได้ส่งมาพร้อมนี้

จึงขอเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผล และบันทึกวิเคราะห์
สรุปสาระสำคัญ มาเพื่อขอได้โปรดนำเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาเป็นเรื่องด่วนต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พลเอก

(ประยุทธ์ จันทร์โอชา)

นายกรัฐมนตรี

กลุ่มงานนิติคดี
วันที่ ๒๑ (๒๒) มิ.ย. ๒๕๕๙
วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๒๕๕๙
เวลา ๐๙.๕๓ น.
สำนักการพิมพ์

รับที่ ๕๓๑ & ๖๕ พงศ.๕๙
เวลา ๐๙.๕๓ น. ๒๕/๖/๕๙

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๐๙ (วีซีเยรา)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๘

(0.005/D/ล.ส่งสภา)

(๓๘)

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พ.ศ.

หลักการ

ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์

เหตุผล

โดยที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องตามมาตรฐานสากล รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขังเฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการ และไม่สามารถดำเนินการให้มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องขังประเภทอื่น นอกจากการคุมขังไว้ในเรือนจำ ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยและการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สมควรกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์ เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังกับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการงานของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

(๓๙)

ร่าง
พระราชบัญญัติ
ราชทัณฑ์
พ.ศ.

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

- (๑) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙
- (๒) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๐
- (๓) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒
- (๔) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓
- (๕) ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑๐/๒๕๕๗ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“เรือนจำ” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้ควบคุม ชัง กักขัง หรือจำคุกผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษา วางอาณาเขตไว้โดยชัดเจนด้วย

“ผู้ต้องขัง” หมายความว่า รวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก

“นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

“คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายขัง

“คนฝาก” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

“เจ้าพนักงานเรือนจำ” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดและอธิบดีได้แต่งตั้ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมราชทัณฑ์

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับกับเรือนจำทหารตามกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร

มาตรา ๖ กรมราชทัณฑ์อาจดำเนินการให้มีมาตรการบังคับโทษด้วยวิธีการอื่นนอกจากการควบคุม ขัง กักขัง หรือจำคุกไว้ในเรือนจำ แต่มาตรการดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมตลอดถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงและประกาศ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์

มาตรา ๘ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายการราชทัณฑ์” ประกอบด้วย

(๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานกรรมการ

(๒) ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธานกรรมการ

(๓) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวนเก้าคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม อัยการสูงสุด และเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหกคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านนิติศาสตร์ ด้านอาชญาวิทยา ด้านทัณฑวิทยา ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านจิตวิทยา หรือด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการราชทัณฑ์ อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน
ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ
ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในกรมราชทัณฑ์จำนวนไม่เกินสองคน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มาตรา ๙ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์

(๓) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

(๔) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เว้นแต่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ

(๕) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๖) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ไม่ว่าจะได้รับโทษจำคุกจริงหรือไม่ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๗) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะกระทำผิดวินัย

มาตรา ๑๐ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไป จนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

มาตรา ๑๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๐ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙
- (๔) รัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย

หรือหย่อนความสามารถ

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ รัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่น
เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนได้ และให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่ง
เท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๒ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจ
ด้านการราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานราชทัณฑ์
ตามที่คณะรัฐมนตรีขอให้พิจารณา

(๒) ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงและประกาศ
ตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้คำแนะนำแก่อธิบดีในการวางระเบียบกรมราชทัณฑ์

(๓) กำหนดหรือเสนอแนะแนวทาง กลยุทธ์ และมาตรการในการปรับปรุงและพัฒนา
การบริหารงานราชทัณฑ์ หรือการดำเนินการตามแผนการบริหารงานราชทัณฑ์ให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ
และสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี การเตรียมความพร้อม
ก่อนปล่อยผู้ต้องขัง และการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อยเพื่อมิให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก
และเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง
และการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อยเพื่อพิจารณา

(๔) กำหนดมาตรฐานการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของเรือนจำให้สอดคล้อง
กับพระราชบัญญัตินี้

(๕) ปฏิบัติการอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๓ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง
ของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมของคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติ
หน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธาน
กรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน
ในที่ประชุม

(๔๓)

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๔ คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้ ให้นำมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับกับการประชุมของคณะอนุกรรมการโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ และอนุกรรมการได้รับเบี้ยประชุมและประโยชน์ตอบแทนอื่น ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๑๖ ให้กรมราชทัณฑ์ปฏิบัติงานเลขานุการให้แก่คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ และประสานงานกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังและการดูแลช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังปล่อย รวมทั้งปฏิบัติงานอื่นใดตามที่คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการมอบหมาย

หมวด ๒

อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๑๗ อธิบดีมีอำนาจกำหนดอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่การงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนเงื่อนไขที่จะปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่นั้น

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ผู้บัญชาการเรือนจำอาจแต่งตั้งให้ข้าราชการหรือบุคลากรจากส่วนราชการอื่นเป็นผู้ช่วยเหลือกรมราชทัณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายเป็นครั้งคราวได้ โดยให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานเรือนจำ

การดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๑๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังไม่ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

(๑) เป็นกรณีจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการป้องกันตัว

(๒) ผู้ต้องขังพยายามจะหลบหนี หรือใช้กำลังกายขัดขืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบกรมราชทัณฑ์

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้กำลังบังคับได้เพียงเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับพฤติการณ์ และต้องรายงานเหตุต่อผู้บัญชาการเรือนจำทันที

มาตรา ๑๙ ห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นบุคคลที่อาจทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น
- (๒) เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบอันอาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่น
- (๓) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม
- (๔) เมื่อถูกคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุม

เห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(๕) เมื่ออธิบดีสั่งว่าเป็นการจำเป็นต้องใช้เครื่องพันธนาการ เนื่องจากสภาพของเรือนจำ สภาพของท้องถิ่น หรือเหตุจำเป็นอื่น

ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนดตัวพคตผู้มีอำนาจสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังตาม (๑) (๒) หรือ (๓) และสั่งเพิกถอนคำสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการนั้น

การใช้เครื่องพันธนาการตาม (๑) (๒) หรือ (๓) กับผู้ต้องขังซึ่งมีอายุต่ำกว่า สิบแปดปี ผู้ต้องขังซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี หรือผู้ต้องขังหญิง พคตผู้มีอำนาจสั่งและเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่ควบคุมต้องเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการนั้นด้วย

ให้เจ้าพนักงานเรือนจำบันทึกเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังนั้นไว้ด้วย

การกำหนดประเภท ชนิด และขนาดของเครื่องพันธนาการ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๐ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธอื่น นอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ

(๒) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการจู่โจมหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในเรือนจำ

(๓) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น ประเภทหรือชนิดของอาวุธตามวรรคหนึ่งที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะพึงมีไว้ในครอบครอง หรือใช้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๑ เจ้าพนักงานเรือนจำจะใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ เฉพาะแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้ต้องขังมีอาวุธและไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้วาง

(๒) ผู้ต้องขังซึ่งกำลังหลบหนีไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้

(๓) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อการวิวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในเรือนจำ หรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด

การใช้อาวุธปืนตามวรรคหนึ่ง หากมีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตน อยู่ในที่นั้นด้วย การใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานเรือนจำผู้นั้นแล้วเท่านั้น

มาตรา ๒๒ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันเวลาที่ จะปล่อยผู้ต้องขังไปชั่วคราวก็ได้ และให้แจ้งผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปทราบว่าจะต้องกลับมาเรือนจำ หรือรายงานตนยังสถานีตำรวจหรือที่ว่าการอำเภอภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ได้รับการปล่อยไป และต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ถ้าผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปละเลยไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุ ที่อาจรับฟังได้ ให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นมีความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๓ ภายในเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับตั้งแต่ทราบเหตุผู้ต้องขังหลบหนี เพื่อประโยชน์ในการจัดการจับกุมผู้ต้องขังหลบหนี ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นหรือจับกุมผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการหลบหนี เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวหลบซ่อนอยู่ และมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเน้นเข้าไป หรือรอกจนกว่าจะได้หมายค้นจากศาลมาได้ ผู้ต้องขังนั้นจะหลบหนีไป หากเจ้าของหรือผู้รักษาสถานที่นั้น ไม่ยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นก็ได้

(๒) ค้นยานพาหนะที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการหลบหนีได้เข้าไป หลบซ่อนอยู่ และหากปล่อยให้เน้นเข้าไปจะไม่สามารถตามหายานพาหนะหรือผู้ต้องขังดังกล่าวได้

เจ้าพนักงานเรือนจำตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามระเบียบ กรมราชทัณฑ์โดยทำเอกสารและเครื่องหมายแสดงการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ไว้ประจำตัว เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ได้รับอนุมัตินั้น และเจ้าพนักงานเรือนจำผู้นั้นต้องแสดงเอกสารและเครื่องหมาย ดังกล่าวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

ในการดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจใช้อาวุธหรืออาวุธปืน ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามมาตรา ๒๐ หรือมาตรา ๒๑ แล้วแต่กรณี กับผู้ต้องขังนั้นได้

มาตรา ๒๔ การใช้อำนาจตามมาตรา ๒๓ นอกจากเจ้าพนักงานเรือนจำต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้เจ้าพนักงานเรือนจำดำเนินการดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) แสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้นและต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

(๒) บันทึกเหตุอันควรสงสัยและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้ต้องเข้าค้นเป็นหนังสือ

ให้ไว้แก่เจ้าของ ผู้รักษาหรือผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าวอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ค้นส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่บุคคลนั้นในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้

(๓) รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไป

ชั้นหนึ่งทราบ

ในกรณีที่เป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก เจ้าพนักงานเรือนจำผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำชั้นพักดึกขึ้นไป

มาตรา ๒๕ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอาณาบริเวณภายนอกเรือนจำซึ่งเป็นที่สาธารณะเป็นเขตปลอดภัยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมแสดงแผนที่ของอาณาบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในบริเวณนั้นประกอบด้วย

ในกรณีที่มีพฤติการณ์และเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะใดอาจส่งยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท สารระเหย อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน โทรศัพท์หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น อุปกรณ์ของสิ่งของดังกล่าว รวมทั้งวัตถุอื่นที่เป็นอันตรายหรือกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำเข้าไปในเรือนจำ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะนั้นในเขตปลอดภัยตามวรรคหนึ่งได้ รวมทั้งมีอำนาจยึดสิ่งของและทรัพย์สินที่ใช้เป็นเครื่องมือในการนำส่งสิ่งของดังกล่าวด้วย ในกรณีที่เป็นความผิดทางอาญา ให้มีอำนาจจับกุมและแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่ถูกจับ เพื่อดำเนินการต่อไป สิ่งของและทรัพย์สินที่ยึดได้ตามวรรคสอง หากไม่ได้ใช้เป็นพยานหลักฐานในทางคดี และไม่ใช้เป็นทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ให้คืนแก่เจ้าของ เว้นแต่กรณีตามหาเจ้าของไม่ได้ หรือเป็นของสละเสียง่าย ให้จำหน่ายตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๒๖ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำตามมาตรา ๒๓ ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำได้ขอให้บุคคลใดช่วยเหลือ ให้บุคคลนั้นมีอำนาจช่วยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำได้ หากบุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บหรือตายเพราะเหตุที่ได้เข้าช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ให้บุคคลนั้นได้รับเงินทำขวัญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔๗)

มาตรา ๒๗ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจตรวจสอบจดหมาย เอกสาร พัสดุภัณฑ์ หรือสิ่งสื่อสารอื่น หรือสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคมหรือโดยทางใด ๆ ซึ่งมีถึง หรือจากผู้ต้องขัง ทั้งนี้ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

ความสงบเรียบร้อยตามวรรคหนึ่งให้หมายความเฉพาะการป้องกันเหตุร้าย และรักษาความสงบเรียบร้อยของเรือนจำ

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับบรรดาคำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ที่ได้ยื่น ตามมาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ และเอกสารโต้ตอบระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความของผู้นั้น

มาตรา ๒๘ เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ หากเป็นการกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้อง ค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่

หมวด ๓

การจำแนกและมาตรฐานเรือนจำ

มาตรา ๒๙ การจำแนกประเภทหรือชั้นของเรือนจำ ให้รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยอาศัยเกณฑ์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (๑) เพศของผู้ต้องขัง
- (๒) สถานะของผู้ต้องขัง
- (๓) ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง
- (๔) ความมั่นคงของเรือนจำ
- (๕) ลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ

เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤตินิสัย และควบคุมผู้ต้องขัง อธิบดีจะสั่งให้จัดแบ่ง อาณาเขตภายในเรือนจำออกเป็น ส่วน ๆ โดยคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้ และความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทก็ได้

การจัดแบ่งอาณาเขตภายในเรือนจำตามวรรคสอง จะจัดโดยให้มีสิ่งกีดกัน หรือขอบเขตที่แน่นอน และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งนั้นก็ได้ ในกรณีที่เรือนจำใดโดยสภาพไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ ให้แยกการควบคุมกักขังให้ใกล้เคียง กับแนวทางดังกล่าว

มาตรา ๓๐ การกำหนดอาณาเขตในสถานที่อื่นที่มีไข้เรือนจำให้เป็นสถานที่คุมขัง เพื่อดำเนินกิจการตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ให้สามารถทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๑ เพื่อให้การบริหารงานเรือนจำทุกแห่งเป็นไปในแนวทางและมาตรฐาน เดียวกัน ให้อธิบดีวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำ การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๔

ผู้ต้องขัง

ส่วนที่ ๑

การรับตัวผู้ต้องขัง

มาตรา ๓๒ เจ้าพนักงานเรือนจำจะรับบุคคลใด ๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำได้ ต่อเมื่อได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

มาตรา ๓๓ ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำ จัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังที่อย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อและนามสกุลของผู้ต้องขัง
- (๒) ข้อหาหรือความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ
- (๓) บันที่กลายเป็นมือหรือสิ่งแสดงลักษณะเฉพาะของบุคคล และตำหนิรูปพรรณ
- (๔) ความแข็งแรงของร่างกาย และความสามารถทางสติปัญญา
- (๕) รายละเอียดอื่นตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำร้องขอ ให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนหรือสอบสวนคดีอาญา หรือเจ้าพนักงานผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลประวัติผู้ต้องขังส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังนั้น ให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

มาตรา ๓๔ ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่ ทางการแพทย์ทำการตรวจอนามัยของผู้ต้องขัง ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตรวจอนามัยภายใน วันที่รับตัวเข้าไว้ได้ จะให้เจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจอนามัยของผู้ต้องขังนั้นในเบื้องต้นก่อนก็ได้ แต่ต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจอนามัยจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์โดยเร็ว

มาตรา ๓๕ ในวันที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ใหม่ในเรือนจำ ต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบถึง ข้อบังคับเรือนจำ ระเบียบกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ต้องขัง และสิทธิ หน้าที่ และ ประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็น

ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือ ต้องชี้แจงรายละเอียดในข้อบังคับเรือนจำและระเบียบ กรมราชทัณฑ์และสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็นตามวรรคหนึ่งให้ผู้ต้องขังทราบด้วยวาจาหรือด้วยวิธีการอื่นใดเพื่อให้ผู้ต้องขัง เข้าใจด้วย

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีเด็กอายุต่ำกว่าสามปีซึ่งอยู่ในความดูแลของตนติดมา ยังเรือนจำ หรือเด็กซึ่งคลอดในระหว่างที่มารดาถูกคุมขังในเรือนจำ หากมีความจำเป็นหรือปรากฏว่า ไม่มีผู้ใดจะเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้บัญชาการเรือนจำจะอนุญาตให้เด็กนั้นอยู่ในเรือนจำจนกว่าเด็กอายุครบสามปีก็ได้ หรือให้ส่งเด็กนั้นไปยังหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ให้การสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ หรือพัฒนาฟื้นฟูเด็ก เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

ในกรณีมีเด็กซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่ในเรือนจำตามวรรคหนึ่ง ให้เรือนจำจัดหาสิ่งจำเป็น พื้นฐานในการดำรงชีวิตให้ตามสมควร

ส่วนที่ ๒

การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

มาตรา ๓๗ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้อธิบดีจัดให้มีระบบการจำแนก ลักษณะของผู้ต้องขัง การแยกคุมขัง และให้อธิบดีมีอำนาจย้ายผู้ต้องขังตามระบบการจำแนก และการแยกคุมขังดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๓๘ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ให้อธิบดี จัดให้มีระบบการจัดชั้นหรือระบบการจัดกลุ่มผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำ ที่ได้จำแนกไว้ ความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท การควบคุม แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนา พฤตินิสัยผู้ต้องขังและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๓๙ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นคนดี ให้อธิบดีจัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสม เกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรม และจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงาม กิจกรรม สันทนาการ กีฬา รวมทั้งจะต้องมีโอกาสได้รับการติดต่อกับครอบครัว ญาติมิตร องค์กรเอกชนที่มีภารกิจ

(๕๐)

เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังและรับรู้ถึงข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

หมวด ๕

สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง

ส่วนที่ ๑

สิทธิของผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๐ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน ให้ผู้ต้องขังหญิงมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังชาย

การกำหนดหลักสูตร หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดการศึกษา และการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๔๑ ให้เรือนจำรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งต้องจัดหาบรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่ผู้ต้องขังจะนำอุปกรณ์ในการศึกษาของตนเองมาใช้และได้รับอนุญาตแล้ว

ในกรณีที่ผู้ต้องขังต้องการศึกษาชั้นสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ต้องขังต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาดังกล่าวเอง โดยให้เรือนจำอำนวยความสะดวกตามสมควร

มาตรา ๔๒ ในกรณีที่เรือนจำใด มีผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาเดียวกันเป็นจำนวนมากพอสมควร ให้เรือนจำนั้นจัดหาภิกษุ นักบวช หรือผู้มีความรู้หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์หรือผู้นำทางศาสนาแห่งศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือ เพื่อสอนธรรมะ ให้คำแนะนำทางจิตใจ หรือประกอบศาสนกิจในเรือนจำนั้นได้ โดยผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และมีสิทธิที่จะมีหนังสือธรรมะหรือคู่มือพิธีกรรมของศาสนาที่ตนนับถือไว้ในครอบครองได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๔๓ ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการอภัยโทษ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือหน่วยงาน

(๕๑)

ของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือทุลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๔ ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องเรียนเกี่ยวกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศ จากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าพนักงานของเรือนจำได้ โดยให้ได้รับความคุ้มครอง และให้คำปรึกษาในทันที รวมทั้งคำร้องดังกล่าวต้องรักษาเป็นความลับและได้รับการไต่สวนชี้ขาด โดยพนักงานอัยการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง หากผู้ต้องขังซึ่งเป็นหญิงและตั้งครภัก์ให้นำความในมาตรา ๕๖ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๒

หน้าที่และการงานของผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๕ ผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ และระเบียบกรมราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องขังทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดในเรือนจำ ดังต่อไปนี้

- (๑) ทำงานสาธารณะ
- (๒) ทำงานรักษาความสะอาดหรืองานสุขาภิบาลของเรือนจำ
- (๓) ทำงานบำรุงรักษาเรือนจำ
- (๔) ทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การทำงานของผู้ต้องขังตามวรรคสองต้องสอดคล้องกับการจำแนกลักษณะ และการจัดแยกคุมขังผู้ต้องขังตามมาตรา ๒๙ โดยให้เรือนจำจัดงานให้เหมาะสมกับความพร้อม ด้านร่างกายและจิตใจ กำหนดเวลาทำงานและวันหยุดประจำสัปดาห์ กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครอง รักษาความปลอดภัยและสุขภาพให้แก่ผู้ต้องขัง และลักษณะของงานสาธารณะ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๔๖ เจ้าพนักงานเรือนจำอาจสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะ หรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการตามมาตรา ๔๕ นอกเรือนจำได้ โดยให้เป็นไปตาม ระเบียบกรมราชทัณฑ์

ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาด ที่จะส่งให้ออกไปทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการตามมาตรา ๔๕ นอกเรือนจำ

มาตรา ๔๗ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำ แต่ในกรณีที่การทำงานที่ได้ทำไปนั้นก่อให้เกิดรายได้ซึ่งคำนวณเป็นราคาเงินได้ ผู้ต้องขังอาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนจากการทำงานนั้นได้

การคำนวณรายได้เป็นราคาเงินและการจ่ายเงินรางวัล ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๘ ผู้ต้องขังซึ่งได้รับบาดเจ็บ เจ็บป่วย หรือตาย เนื่องจากการทำงาน ตามมาตรา ๔๕ หรือมาตรา ๔๖ มีสิทธิได้รับเงินทำขวัญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งมีสิทธิได้รับเงินทำขวัญตามวรรคหนึ่งตาย ให้จ่ายเงินทำขวัญนั้นแก่ทายาท

ส่วนที่ ๓ ประโยชน์ของผู้ต้องขัง

มาตรา ๔๙ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำกรางานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับความสะดวกในเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

(๒) เลื่อนชั้น

(๓) ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๔) ลาไม่เกินเจ็ดวันในคราวหนึ่ง โดยไม่นับรวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักร และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลาครั้งนี้ มิให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ลาออกไป ไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

(๕) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุก จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุก มีกำหนดเวลา ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

(๖) ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใด เพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา ๔๖ และอาจได้รับเงินรางวัลด้วยก็ได้

(๗) พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติ ตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพักการลงโทษ ถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุกตาม (๖)ให้นำมารวมกับระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย โดยในการพัก การลงโทษ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยพักการลงโทษ

(๘) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษา อบรมนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้ แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับการศึกษาอบรม นอกเรือนจำจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า หนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกในขณะนั้น และเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีหกเดือน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของนักโทษเด็ดขาด และความปลอดภัยของสังคมประกอบกัน แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพ ในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยไม่มีผู้ควบคุมไม่กลับเข้าเรือนจำ ภายในเวลาที่กำหนดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา

การดำเนินการตาม (๒) (๓) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๐ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามมาตรา ๔๙ (๕) หรือได้รับการพักการลงโทษตามมาตรา ๔๙ (๗) และได้รับการปล่อยตัวไปก่อนครบกำหนดโทษ ตามหมายศาลในขณะนั้น ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดผู้ใดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด เจ้าพนักงานเรือนจำ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอาจจับนักโทษเด็ดขาดผู้นั้นได้โดยมีต้องมีหมายจับ และนำกลับ เข้าจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่โดยไม่ต้องมีหมายจำคุกอีก โดยให้คณะอนุกรรมการ ตามมาตรา ๔๙ (๕) หรือ (๗) พิจารณาตรวจสอบว่านักโทษเด็ดขาดได้ปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขหรือไม่ หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดไม่ได้ปฏิบัติผิดเงื่อนไข ให้มีคำสั่งให้มีการลดวันต้องโทษจำคุก หรือพักการลงโทษต่อไป แต่หากปฏิบัติผิดเงื่อนไข ให้มีอำนาจสั่งเพิกถอนการลดวันต้องโทษจำคุก หรือการพักการลงโทษ แล้วแต่กรณี และอาจถูกพิจารณาลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้

(๕๔)

ส่วนที่ ๔
สิทธิอนามัยของผู้ต้องขัง

มาตรา ๕๑ ให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังที่ป่วย จัดให้มีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วย อย่างน้อยหนึ่งคน และให้ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย การสุขาภิบาล และการตรวจ สุขภาพตามความจำเป็น รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการออกกำลังกายตามสมควร และจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน การบริการพันธุกรรม รวมถึงอุปกรณ์ สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๕๒ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์เห็นว่าผู้ต้องขังป่วย มีปัญหาเกี่ยวกับ สุขภาพจิต หรือเป็นโรคติดต่อ ให้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อดำเนินการให้ได้รับการตรวจจากแพทย์ โดยเร็ว

หากแพทย์เห็นว่าผู้ต้องขังนั้นต้องได้รับการบำบัดรักษาเฉพาะด้านหรือถ้าคง รักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น ให้เสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อพิจารณา ส่งตัวผู้ต้องขังดังกล่าวไปยังสถานบำบัดรักษาสำหรับโรคชนิดนั้นโดยเฉพาะ โรงพยาบาล หรือสถานบำบัดรักษาทางสุขภาพจิตนอกเรือนจำต่อไปโดยกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่เห็นสมควรก็ได้

ในกรณีที่ผู้บัญชาการเรือนจำส่งตัวผู้ต้องขังไปรักษาตัวนอกเรือนจำตามวรรคสอง มิให้ถือว่าผู้ต้องขังนั้นพ้นจากการคุมขัง และถ้าผู้ต้องขังไปเสียจากสถานที่ที่รับผู้ต้องขังไว้รักษาตัว ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๕๓ ในกรณีที่ผู้ต้องขังตาย ป่วยหนัก บาดเจ็บสาหัส วิกลจริต หรือจิตไม่ปกติ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแจ้งเรื่องดังกล่าวให้คู่สมรสของผู้ต้องขังนั้น ญาติ หรือบุคคล ที่ผู้ต้องขังระบุไว้ทราบโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๕๔ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรได้รับ คำแนะนำทางด้านสุขภาพและโภชนาการจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ และต้องจัดอาหารที่เพียงพอ และในเวลาที่เหมาะสมให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ ทารก เด็กและมารดาที่ให้นมบุตร และต้อง ไม่ขัดขวางผู้ต้องขังหญิงในการให้นมบุตร เว้นแต่มีปัญหาด้านสุขภาพ

(๕๕)

มาตรา ๕๕ ให้เรือนจำจัดเตรียมให้ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ได้คลอดบุตรในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลนอกเรือนจำ ณ ห้องที่ที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่ หากเด็กคลอดในเรือนจำ ห้ามมิให้บันทึกว่าเด็กเกิดในเรือนจำ

เมื่อผู้ต้องขังหญิงคลอดบุตรแล้ว ให้ผู้ต้องขังหญิงนั้นอยู่พักรักษาตัวต่อไปภายหลังการคลอดได้ไม่เกินเจ็ดวันนับแต่วันคลอด ในกรณีที่จำเป็นต้องพักรักษาตัวนานกว่านี้ ให้เสนอความเห็นของแพทย์ผู้ทำการคลอดเพื่อขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำ

ให้เด็กที่อยู่ร่วมกับมารดาในเรือนจำได้รับการตรวจสุขภาพร่างกายโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพเด็กเพื่อวินิจฉัยและให้การรักษาตามความจำเป็น รวมทั้งการตรวจป้องกันโรคและการบริการด้านสุขอนามัย

มาตรา ๕๖ ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกส่งละเมิดทางเพศโดยเฉพาะผู้ที่ตั้งครรรภ์จากการถูกส่งละเมิดดังกล่าว ต้องได้รับคำแนะนำหรือคำปรึกษาทางการแพทย์ที่เหมาะสมและต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลสุขภาพทางกายและทางจิตตามความจำเป็น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ส่วนที่ ๕

การติดต่อผู้ต้องขัง

มาตรา ๕๗ ผู้ต้องขังพึงได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอกตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระ เยี่ยมผู้ต้องขังหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศไว้โดยเปิดเผย

มาตรา ๕๘ ให้เรือนจำจัดสถานที่ให้ผู้ต้องขังได้พบและปรึกษากับทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

ส่วนที่ ๖

ทรัพย์สินและสิ่งของ

มาตรา ๕๙ ทรัพย์สินชนิดใดจะเป็นสิ่งของที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๕๖)

ทรัพย์สินที่เป็นสิ่งของอนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำแต่มีปริมาณหรือจำนวนเกินกว่าที่อธิบดีอนุญาต หรือเป็นสิ่งของที่ไม่อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำ ให้แจ้งญาติมารับคืนจากเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่ถ้าไม่มีผู้มารับภายในเวลาที่เรือนจำกำหนด อาจจำหน่ายแล้วมอบเงินให้แก่ผู้ต้องขังภายหลังหักค่าใช้จ่ายในการจำหน่าย แต่ถ้าของนั้นมีสภาพเป็นของสละเสียง่ายของอันตรายหรือโสโครกให้เจ้าพนักงานเรือนจำทำลายเสีย

การจำหน่ายและการทำลายสิ่งของตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๖๐ ทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่ตกค้างอยู่ในเรือนจำ ในกรณีต่อไปนี้ให้ตกเป็นของแผ่นดิน

(๑) ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่หลบหนี

(๒) ผู้ต้องขังถูกปล่อยตัวไปแล้วและไม่มารับทรัพย์สิน เงินรางวัล หรือเงินทำขวัญของตนไปภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว

หมวด ๖

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ

มาตรา ๖๑ ให้เรือนจำเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ เพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังแต่ละคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา ๖๒ ผู้ต้องขังที่จำคุกมาแล้วจนเหลือโทษที่ต้องจำคุกตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ให้เรือนจำจัดให้พักการทำงาน และในกรณีที่เห็นสมควรให้จัดแยกคุมขังไว้ต่างหากจากผู้ต้องขังอื่น แล้วจัดให้ได้รับการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

มาตรา ๖๓ ในกรณีที่ผู้ต้องขังถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามที่เห็นสมควร แต่ต้องรายงานให้อธิบดีทราบ

(๕๗)

มาตรา ๖๔ เมื่อจะปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

- (๑) เรียกคืนทรัพย์สินที่เป็นของทางราชการ
- (๒) จ่ายเครื่องแต่งกายให้ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด สำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีเครื่องแต่งกายจะแต่งออกไปจากเรือนจำ
- (๓) ทำหลักฐานการปล่อยตัว
- (๔) คืนทรัพย์สินและสิ่งของของผู้ต้องขังให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งเงินรางวัลและเงินทำขวัญ
- (๕) ออกใบสำคัญการปล่อยนักโทษเด็ดขาดที่พ้นโทษ

หมวด ๗

วินัยและบทลงโทษ

มาตรา ๖๕ ผู้ต้องขังผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ข้อบังคับเรือนจำ หรือระเบียบกรมราชทัณฑ์ ให้ถือว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำความผิดวินัย

มาตรา ๖๖ เมื่อผู้ต้องขังกระทำความผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณา โดยต้องแท้แล้วจึงเสนอผู้บัญชาการเรือนจำลงโทษผู้ต้องขังสถานหนึ่งสถานใด ดังต่อไปนี้

- (๑) ภาคทัณฑ์
 - (๒) งดการเลื่อนชั้นโดยมีกำหนดเวลา
 - (๓) ลดชั้น
 - (๔) ตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อไม่เกินสามเดือน เว้นแต่เป็นกรณีการติดต่อกับทนายความตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการติดต่อของผู้ต้องขังหญิงกับบุตรผู้เยาว์
 - (๕) ลดหรืองดประโยชน์และรางวัลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือบางอย่าง
 - (๖) ขังเดี่ยวไม่เกินหนึ่งเดือน
 - (๗) ตัดจำนวนวันที่ได้รับการลดวันต้องโทษ
- ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจเพิกถอน เปลี่ยนแปลง งด หรือรอการลงโทษได้

เมื่อมีเหตุอันสมควร

การดำเนินการพิจารณาลงโทษ การลงโทษ การเพิกถอน เปลี่ยนแปลง งด หรือรอการลงโทษ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๖๗ ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในเรือนจำ และความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินของเรือนจำ ความผิดตามมาตรา ๗๐ หรือความผิดฐานพยายามหลบหนีที่คุมขัง ให้ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจวินิจฉัยลงโทษฐานผิดวินัย

ตามพระราชบัญญัตินี้ แทนที่จะนำเรื่องขึ้นเสนอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสอบสวนหรือฟ้องร้องตามกฎหมาย

ความผิดตามวรรคหนึ่งที่ผู้บัญชาการเรือนจำจะใช้อำนาจวินิจฉัยลงโทษทางวินัยให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

ความในมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของเอกชนที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งตามกฎหมาย

หมวด ๘

ความผิดเกี่ยวกับเรือนจำ

มาตรา ๖๘ ผู้ใดเข้าไปในเรือนจำโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๖๙ ผู้ใดกระทำความผิดประการใดให้เข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำหรือครอบครองหรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสพ

(๒) สุราหรือของมีนเมาอย่างอื่น

(๓) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี

(๔) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน

(๕) น้ำมันเชื้อเพลิงหรือวัตถุอื่นใดที่ก่อให้เกิดเพลิงได้

(๖) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสิ่งของดังกล่าว

(๗) สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๗๐ ผู้ใดกระทำความผิดประการใดให้เข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำหรือครอบครองหรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน

(๒) ของเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย

(๓) เงินตรา

(๔) เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับสักร่างกาย

(๕๙)

(๕) สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๗๑ สิ่งของต้องห้ามตามความในมาตรา ๖๙ และมาตรา ๗๐ ไม่หมายความรวมถึงสิ่งของซึ่งมีไว้เพื่อใช้ในราชการ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๖๙ หรือมาตรา ๗๐ เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ หรือเป็นข้าราชการกรมราชทัณฑ์ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น สิ่งของต้องห้ามที่มีการฝ่าฝืนมาตรา ๖๙ หรือมาตรา ๗๐ ให้รับเสียทั้งสิ้น

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๗๒ บรรดา กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี ที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

หน้าว่าง

ภาคผนวก จ.

ประมวลภาพการเดินทางไปศึกษาดูงาน

หน้าว่าง

(๖๓)

ประมวลภาพการเดินทางไปศึกษาดูงาน
ของคณะกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
วันอาทิตย์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙
ณ เรือนจำจังหวัดอุทัยธานี

.....

(๖๔)

ประมวลภาพการเดินทางไปศึกษาดูงาน
ของคณะอนุกรรมการกิจการสตรี ในคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ระหว่างวันที่ ๕ - ๖ สิงหาคม ๒๕๕๙
ณ เรือนจำจังหวัดเลย

ภาคผนวก ฉ.

- รายนามคณะกรรมการสังคม กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- รายนามที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมการ
 - รายนามที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมการ
 - รายนามคณะอนุกรรมการ

หน้าว่าง

คณะกรรมการส่งเสริมกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สถานิติบัญญัติแห่งชาติ

๑. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายมณฑิร บุญตัน	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นางสาวรรณี สิริเวชชะพันธ์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. พลอากาศเอก ชนัท รัตนอุบล	โฆษกคณะกรรมการ
๖. นายแถมสิน รัตนพันธ์	กรรมการและที่ปรึกษา
๗. พลตรี จารึก อารีราชการัญญ์	กรรมการและที่ปรึกษา
๘. พลเรือเอก สุรศักดิ์ หุ่นเรืองรมย์	กรรมการและที่ปรึกษา
๙. พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	กรรมการและที่ปรึกษา
๑๐. นางกาญจนารัตน์ ลีวีโรจน์	กรรมการ
๑๑. รศ.กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	กรรมการ
๑๒. พลเอก อีระวัฒน์ บุญยะประดับ	กรรมการ
๑๓. นายปรีชา วัชรภักย์	กรรมการ
๑๔. พลตำรวจเอก พงศพัศ พงษ์เจริญ	กรรมการ
๑๕. พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรดม	กรรมการ
๑๖. พลเอก ไพชยนต์ คำทันเจริญ	กรรมการ
๑๗. นายยุทธนา ทัพเจริญ	กรรมการ
๑๘. พลเอก ยุทธศิลป์ โดยชื่นงาม	กรรมการ
๑๙. พลเอก อุดลยเดช อินทะพงษ์	กรรมการ
๒๐. พลเอก อรุณ สมตน์	กรรมการ
๒๑. พลตำรวจเอก เอก อังสนานนท์	กรรมการ
๒๒. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	เลขานุการคณะกรรมการ

ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการ
และเลขานุการประจำคณะกรรมการ

๑. นางจิราภรณ์ เล้าเจริญ	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๒. ดร. เฉลิมชัย ยอดมาลัย	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๓. นางสาวเบญจวรรณ อ่านเป็รื่อง	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๔. นางพวงแก้ว กิจธรรม	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๕. นายสมชาย เจริญอำนวยสุข	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๖. รศ.ดร. อาชญญา รัตนอุบล	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๗. ดร. อธิพล ปรีดิประสงค์	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๘. นายนิวัฒน์ กาญจนภูมินทร์	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๙. ดร. พรรณรัตน์ เกรียงวัฒนา	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๑๐. นายวงศ์พันธ์ ณฉันท	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๑๑. นายวิญญู พิทักษ์ปกรณ์	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๑๒. นางอำไพวรรณ ศรีสกุล	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๑๓. นางอาทิตยา นรารวัชร	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๔. นางนฤมล ล้อมทอง	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๕. นายกันติพจน์ ศรีบุญรัตน์	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๑๖. นางสาวฐาปนีย์ สุขสำราญ	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๑๗. นางธันท์ธร นิธิธีรพัชร	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๑๘. นายรณฤทธิ์ มงคลรัตน์	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๑๙. ทพ.ดร. อุดมศักดิ์ ศรีสุทิวา	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๒๐. นายเอกพิทยา เอี่ยมคงเอก	เลขานุการประจำคณะกรรมการ

ที่ปรึกษาากิตติมศักดิ์คณะกรรมการ

๑. นางกิริธนา สุมาวงศ์
๒. นายเกียรติศักดิ์ เทพผดุงพร
๓. นางจันทิรา กิตติฐิติกุล
๔. นายนิติ ถาวรวิชัย
๕. นางผาณิต พูนศิริวงศ์
๖. นางเพ็ญพักตร์ ศรีทอง
๗. ดร. สมบูรณ์ วรหับบัณฑิตวิทย์
๘. นางรัตนา ตฤณารังสี
๙. พลตำรวจโท สันติ เพ็ญสุตร
๑๐. นายสุรวัฒน์ ชมพูพงษ์
๑๑. นายอโณทัย ฤทธิปัญญาวงศ์
๑๒. พลโท อัครชัย จันทระโตษะ
๑๓. พลอากาศตรี อิศพร คณะเจริญ

คณะกรรมการกิจการเด็ก และเยาวชน

๑. คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี	ประธานคณะกรรมการ
๒. พลตำรวจเอก พงศพัศ พงษ์เจริญ	รองประธานคณะกรรมการ
๓. นางเพ็ญศรี เคียงศิริ	รองประธานคณะกรรมการ
๔. รศ.ดร. คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์	อนุกรรมการ
๕. นางรัชกร เหมะจันทร	อนุกรรมการ
๖. นายภูมิสรรค์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
๗. นางเทพวัลย์ ภรณวลัย	อนุกรรมการ
๘. นายบุรินทร์ สุขพิศาล	อนุกรรมการ
๙. นางนฤมล ล้อมทอง	อนุกรรมการและโฆษก
๑๐. นายกันติพจน์ ศรีบุญรัตน์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๑. นายแถมสิน รัตนพันธุ์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๒. พลตำรวจเอก เอก อังสนานนท์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๓. รศ. จินตนันท์ ชญาตร์ ศุภมิตร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๔. รศ.ดร. อาชญญา รัตนอุบล	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๕. ดร. สมบูรณ์ วรธาบัณฑูรวิทย์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๖. ดร. พรรณรัตน์ เกรียงวัฒนา	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๗. นายวิญญู พิทักษ์ปกรณ์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๘. นายเศรษฐา ศิระฉายา	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๙. นางธันท์ธร นิธิธีรพัชร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๐. นายเฉลิมชัย ยอดมาลัย	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๑. นายรณฤทธิ์ มงคลรัตน์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๒. นางสาวริน ลิขิตาภรณ์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๓. นายโชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๔. นายพันธุ์ เจตนลิน	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๕. นางสาวพรทิพย์ เตชะสมบูรณาจิก	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๖. นางสาวอนอมขวัญ ณ ป้อมเพชร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๗. ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๘. นายวงศกร ภูทอง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒๙. นายอิทธิพล สงวนดีกุล	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการกิจการสตรี

๑. นางสาวรณิ สิริเวชชะพันธ์	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๔. นางสุชาดา นันทะพานิชสกุล	อนุกรรมการ
๕. ดร. สุชาดา เมฆรุ่งเรืองกุล	อนุกรรมการ
๖. นางสุทิตี เมธีประภา	อนุกรรมการ
๗. นายพิสุทธิ์ ทรัพย์วิจิตร	อนุกรรมการ
๘. ดร. สืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์	อนุกรรมการ
๙. นางรัตนา สัยยะนิฐี	อนุกรรมการ
๑๐. พลตรี วีระศักดิ์ นาทะสิริ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางกัระณา สุมาวงศ์	ประธานที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๒. นายสมชาย เจริญอำนวยสุข	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๓. นายเกียรติศักดิ์ เทพผดุงพร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๔. นางอำไพวรรณ ตรีสกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๕. นายสุรวัฒน์ ชมภูพงษ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๖. ทพ.ดร. อุดมศักดิ์ ศรีสุทิวา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๗. ดร. พรรณรัตน์ เกரியวัฒนา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๘. นางฐิตะตะวัน เฟื่องฟู	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๙. นางกรรณิการ์ จรัสอุไรสิน	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒๐. นางสาวฐาปนีย์ สุขสำราญ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒๑. นางสาวเบญจวรรณ อานเป็รื่อง	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒๒. ศาสตราจารย์ วันทนี วาสิกะสิน	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒๓. นายราชันย์ บุญธิมา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
ในมิติทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๑. พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรตม	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. พลเอก อีระวัฒน์ บุญยะประดับ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก อรุณ สมตม	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๔. พลเอก บุญลือ วงษ์ท้าว	อนุกรรมการ
๕. นางธิดา ศรีไพพรรณ	อนุกรรมการ
๖. นายนิวัฒน์ กาญจนภูมิินทร์	อนุกรรมการ
๗. ศาสตราจารย์พินิจ กุลละวณิชย์	อนุกรรมการ
๘. นาวาโท สมพล มหาสิงห์	อนุกรรมการ
๙. นางสาวอรุณโรจน์ เลี่ยมทอง	อนุกรรมการ
๑๐. นางเมธินี รัตตสาร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๑. รศ.ดร. อาชญญา รัตนอุบล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๒. ดร. พรรณรัตน์ เกரியวัฒนา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๓. นายวงศ์พันธ์ ฌันชัยพัฑ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๔. ดร. สมบูรณ์ วรหัทธินทรวิทย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๕. พลอากาศตรี อิศพร คณะเจริญ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๖. นายสุรศักดิ์ นันทวิริยกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการกิจการคนพิการ

๑. นายมณฑิเยร์ บุญตัน	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. พลอากาศเอก ชนิต รัตนอุบล	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๔. ศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์	อนุกรรมการและที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๕. นางสาววันทนี พันธ์ชาติ	อนุกรรมการ
๖. นายวิฑูต บุนนาค	อนุกรรมการ
๗. นางอาทิตยา นรารวัชร	อนุกรรมการ
๘. นายรัตน์ กิจธรรม	อนุกรรมการ
๙. นางพวงแก้ว กิจธรรม	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๐. นายธีรยุทธ สุขคนธวิท	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๑. นายสมชาย เจริญอำนวยสุข	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๒. นายต่อพงศ์ เสลานนท์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๓. แพทย์หญิงวัชรา รั้วไพบุลย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๔. นายชูศักดิ์ จันทยานนท์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๕. นางเบญจา ชลธาร์นนท์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๖. นางพิมพ์า ขจรธรรม	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๗. นายศุภชีพ ดิษเทศ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๘. นายสุภรธรรม มงคลสวัสดิ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๙. นายอนุชา รัตนสินธุ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๒๐. นายประกาศิต ภาวะสิทธิ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการสังคม
กิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
สถานิติบัญญัติแห่งชาติ

๑. นางสาวศิริพร ภิญโญสิริธร	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการ การพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
๒. นางธนยา สิงห์มณี	นิติกรชำนาญการ
๓. นางสาวพิมพ์ปญา อติสิราวัชร	นิติกรชำนาญการ
๔. นางสาวเพชรรัตน์ ฉัตรเพชร	วิทยากรชำนาญการ
๕. นางสาวฉัตรสุดา ศิริวงศ์	นิติกรปฏิบัติการ
๖. นางสาวจิตตินันท์ ประสารแสง	วิทยากรปฏิบัติการ
๗. นางกนกพร สาดประดับ	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๘. นางสาวจิณณพัต ไชวิเชียร	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๙. นายสุริยะ อุปลาบัติ	นักวิชาการสนับสนุนงานนิติบัญญัติด้านวิชาการ
๑๐. นางสาวนธิดา ศรีอุตะ	พนักงานสนับสนุนการประชุม
๑๑. นายรุ่งเพชร งามพร้อม	พนักงานสนับสนุนการประชุม

กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก
เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สำนักกรรมการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๕ - ๖ โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๖

พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร. ๐ ๒๒๒๔๔ ๑๕๖๑, ๐ ๒๒๒๔๔ ๑๓๔๑-๒, ๐ ๒๒๒๔๔ ๑๓๓๕
๐ ๒๒๒๓๑ ๙๔๓๑-๒ โทรสาร ๐ ๒๒๒๓๑ ๙๔๓๕-๖

